

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Departement Onderwijs

Arbeidsmarktrapport

Basisonderwijs en secundair onderwijs

November 2005

Dit rapport werd opgemaakt door de afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Basisonderwijs en de afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, en met actieve medewerking van de andere afdelingen van het departement Onderwijs en van de VDAB.

Inhoud

Inleiding.....	5
Werkwijze	6
Beleidssynthese.....	7
Het kleuteronderwijs.....	7
Het lager onderwijs.....	7
Het secundair onderwijs.....	8
Beleidsaanbevelingen.....	9
Hoofdstuk 1. Basisonderwijs.....	13
1.1. De vraag.....	13
1.1.1. De demografische evolutie en doorstroming.....	14
1.1.2. De uitstroom.....	15
1.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen.....	17
1.1.4. Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers in de periode 2005-2008.....	19
1.1.4.1. Kleuteronderwijzers.....	19
1.1.4.2. Onderwijzers.....	20
1.1.5. De vervangingen.....	21
1.2. Het aanbod.....	23
1.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen.....	24
1.2.1.1. Evolutie sinds 1980.....	24
1.2.1.2. Potentieel aanbod op de arbeidsmarkt.....	26
1.2.1.3. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector.....	28
1.2.1.4. Uitstroom van jonge leerkrachten.....	29
1.2.1.5. Prognose van het aanbod.....	30
1.2.2. Werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de VDAB.....	31
1.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2004.....	31
1.2.2.2. Maandelijks evolutie.....	33
1.2.2.3. Overzicht per provincie.....	36
1.2.3. Boventallige kleuteronderwijzers en onderwijzers.....	39
1.2.4. De stille reserve.....	40
1.2. Indicatoren van een tekort.....	44

1.3.1. De vervangingspool	44
1.3.1.1. Algemeen.....	44
1.3.1.2. Kleuteronderwijzers.....	45
1.3.1.3. Onderwijzers.....	46
1.3.2. Anders gekwalificeerde leerkrachten.....	47
1.3.2.1. Kleuteronderwijzers.....	47
1.3.2.2. Onderwijzers.....	48
1.3.2. Herindiensttreding.....	51
1.4. Conclusie.....	52
1.4.1. Kleuteronderwijzers.....	52
1.4.2. Onderwijzers.....	52
Hoofdstuk 2. Secundair onderwijs.....	53
2.1. De vraag.....	53
2.1.1. De demografische evolutie en doorstroming.....	54
2.1.2. De uitstroom.....	55
2.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen.....	56
2.1.4. Prognose van de vraag naar leerkrachten secundair onderwijs in de periode 2005-2008.....	58
2.1.5. De vervangingen.....	59
2.2. Het aanbod.....	61
2.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen.....	62
2.2.1.1. Opleidingen voor leraren gvso-groep 1.....	62
2.2.1.2. Opleidingen voor leraren gvso-groep 2.....	64
2.2.1.2.1 Academische initiële lerarenopleiding.....	64
2.2.1.2.2 Initiële lerarenopleiding van academisch niveau.....	66
2.2.1.3. Getuigschriften pedagogische bekwaamheid.....	67
2.2.1.4. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector.....	68
2.2.1.5. Uitstroom van jonge leerkrachten.....	69
2.2.1.6. Prognose van het aanbod	70
2.2.2. Werkzoekende leraren ingeschreven bij de VDAB.....	72
2.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2004.....	72
2.2.2.2. Maandelijks evolutie.....	73
2.2.2.3. Overzicht per provincie.....	75
2.2.3. Boventallige leraars secundair onderwijs.....	78
2.2.4. De stille reserve.....	79
2.2.5. Instroom vanuit andere sectoren.....	81
2.3. Indicatoren van een tekort.....	82

2.3.1. Een ontoereikende reserve voor de interims.....	82
2.3.1.1. De vervangingspool.....	82
2.3.1.2. Overwerk (en bijbetrekking).....	88
2.3.1.3. Herindiensttreding.....	88
2.3.2. Anders gekwalificeerde leerkrachten.....	89
2.3.2.1. Evolutie van de voorbije schooljaren.....	89
2.3.2.2. Per vak of specialiteit.....	90
2.3.2.3. Volgens regio.....	93
2.4. Conclusie.....	95

Inleiding

Naar aanleiding van de oprichting van de vervangingspool in het decreet van 8 juni 2000 werd beslist dat het departement Onderwijs jaarlijks een arbeidsmarktrapport zou opstellen om na te gaan of er nog een lerarentekort is, hoe groot dat is en hoe het beleid hierop moet inspelen. Voorliggend rapport is het vijfde op rij.

De afgelopen jaren werden we geconfronteerd met een lerarentekort. Dit tekort is nu stilaan omgebogen en over een periode van vier jaar bekeken zal er een overschot aan leerkrachten ontstaan. Dit is het gevolg van verschillende factoren.

Allereerst heeft de Vlaamse overheid tijdens de voorbije legislatuur verschillende maatregelen genomen om het lerarentekort op te vangen. Sinds 1 september 2002 is de uitstapleeftijd voor de terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen opgetrokken van 55 naar 58 jaar (56 jaar voor kleuteronderwijzers). Andere beleidsmaatregelen om het lerarentekort op te vangen waren de oprichting van de vervangingspool, het beter bezoldigen van overwerk, de campagne "Word leerkracht",...

Een tweede factor die een rol speelt bij het ontstaan van een lerarenoverschot is de verhoging van het aantal inschrijvingen aan de lerarenopleidingen. Sinds 2000 kennen de lerarenopleidingen een groot succes. Vooral de GPB-opleiding (een opleiding tot leerkracht op maat voor wie reeds aan het werk is) kent een gestadige groei.

Tot slot speelt de economische conjunctuur een rol. De arbeidsmarkt gaat hand in hand met de economische situatie. Net zoals de afgelopen jaren is de situatie op de Vlaamse arbeidsmarkt in 2004 nog steeds weinig rooskleurig. Diverse indicatoren wijzen intussen wel op een geleidelijk herstel op de Vlaamse arbeidsmarkt.¹ Het valt af te wachten wat de invloed daarvan zal zijn op de onderwijsarbeidsmarkt.

Onder meer door de gewijzigde economische situatie is de vervangingspool intussen afgeschaft. Een poging om de pool enkel nog te laten functioneren voor knelpuntvakken en -regio's, haalde het niet.

We staan aan de vooravond van CAO VIII. Dit is een uitgelezen moment om een nieuwe stand van zaken op te maken en na te gaan in hoeverre de verschillende genomen maatregelen effect hebben of zullen hebben op de onderwijsarbeidsmarkt en wat het effect is van de nog steeds slabakkende conjunctuur. Bij de onderhandelingen over de CAO kan rekening gehouden worden met de belangrijkste vaststellingen van dit arbeidsmarktrapport.

Ludy Van Buyten,
waarnemend secretaris-generaal

¹ Bron: Vlaams actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren. Administratie Werkgelegenheid, p. 10. "In 2004 is de situatie op de Vlaamse arbeidsmarkt nog steeds weinig rooskleurig. De werkloosheidstoename die midden 2001 werd ingezet, zet zich drie jaar later nog steeds verder. Diverse indicatoren wijzen inmiddels wel op een geleidelijk herstel op de Vlaamse arbeidsmarkt. ... Het economische herstel in de loop van 2004 is ook merkbaar in een aantal conjuncturele parameters. Zowel het ondernemersvertrouwen als het niveau van de uitzendactiviteit bereikten in het voorjaar van 2004 hun hoogste peil sedert drie jaar."

Werkwijze

Om na te gaan of er voldoende leerkrachten zullen zijn, wordt een aantal prognoses en berekeningen gemaakt waarop het verwachte vraag en aanbod van de komende vier jaren met elkaar worden vergeleken.

Om vraag en aanbod met elkaar te kunnen vergelijken, worden een aantal prognoses en berekeningen gemaakt. De berekening van de vraag gebeurt op basis van prognoses met betrekking tot de stijging of daling van het aantal leerlingen, de te verwachten uitstroom naar aanleiding van de vergrijzing en overlijden en de mate waarin nieuwe arbeidscreërende of -besparende maatregelen worden genomen.

Aan aanbodzijde wordt een prognose gemaakt op basis van de inschrijvingscijfers van het aantal studenten aan de lerarenopleiding. Toch kunnen deze cijfers niet zonder meer beschouwd worden als een correcte indicatie van het aanbod aan nieuwe leerkrachten. Ten eerste stromen niet alle afgestudeerden effectief door naar het onderwijs - denk maar aan de aggregatiestudenten. Ten tweede is er ook een grote uitstroom uit het onderwijs gedurende de eerste vijf jaar na indiensttreding. Daarom worden de aanbodcijfers met het aantal afgestudeerden aan de lerarenopleidingen gecorrigeerd.

Vervolgens kunnen vraag en aanbod over een periode van vier jaar met elkaar vergeleken worden. Het verschil is de bepaling van het tekort of het overschot over een periode van vier jaar. Dat verschil wordt ten slotte gerelateerd aan de grootte van het huidige tekort of overschot.

Beleidssynthese

Het kleuteronderwijs

In het kleuteronderwijs zijn de tekorten nooit zo groot geweest als in het lager onderwijs. Het afgelopen schooljaar (2004-2005) was er zelfs amper nog sprake van een tekort: in de vervangingspool waren nog slechts 9 kleuteronderwijzers te kort.

In hoofdstuk 1 wordt aangetoond dat de vraag naar nieuwe kleuteronderwijzers de volgende jaren (tot en met 2008) zal toenemen en in totaal 1.628 à 1.688 BFT's zal omvatten. Dit komt vooral door de grote uitstroom ten gevolge van TBS en pensioen en door een aantal nieuwe beleidsmaatregelen die ingingen op 1 september 2005.

Gelukkig blijft het aantal inschrijvingen aan de lerarenopleidingen hoog. Het aanbod aan kleuteronderwijzers dat nieuw op de arbeidsmarkt komt voor de periode 2005-2008 bedraagt 2.802 personen.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag en aanbod kunnen wij aannemen dat er over een tijdsspanne van vier jaar – enkel en alleen op basis van de evoluties in het kleuteronderwijs – een overschot aan kleuteronderwijzers zal zijn van **1.114 à 1.174** BFT's, afhankelijk van de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen in het kleuteronderwijs worden ingevuld (zie verder punt 1.1.3.).

Het lager onderwijs

De grote tekorten aan onderwijzers in de vervangingspool zijn fors teruggelopen. Tijdens het afgelopen schooljaar (2004-2005) raakten 283 betrekkingen voor onderwijzer niet ingevuld².

Het ziet er echter naar uit dat zich de volgende schooljaren een omgekeerde evolutie zal voordoen. In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar onderwijzers de volgende jaren (2005-2008) zal stijgen en in totaal, naargelang de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen worden ingevuld, 2.555 à 2.695 BFT's zal omvatten.

Anderzijds zal er, door de verhoging van het aantal inschrijvingen aan de lerarenopleidingen tijdens de afgelopen jaren, een aanbod zijn van 5.129 onderwijzers.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag en aanbod kunnen we aannemen dat de arbeidsreserve van onderwijzers – enkel en alleen op basis van de evoluties in het lager onderwijs – over een tijdsspanne van vijf jaar met 2.434 à 2.574 éénheden zal toenemen.

Samen met een huidig tekort van 283 onderwijzers betekent dit dat in de periode 2005-2008 een overschot van **2.151 à 2.291** onderwijzers zal ontstaan.

² Dit cijfer is geëxtrapoleerd vanuit de veronderstelling dat alle basisscholen bij de vervangingspool aangesloten zouden zijn.

Het secundair onderwijs

In het secundair onderwijs begint het tij langzaam aan te keren : enerzijds door een minder sterke stijging van het aantal leerlingen (voor een stuk gecorrigeerd omwille van de bevrozing van de omkaderingsnormen) in het secundair onderwijs en anderzijds door een toename van nieuwe leerkrachten, gaan we een periode tegemoet waarin de spanning tussen vraag en aanbod zal dalen.

Indicatie van een tekort

We hebben geprobeerd een indicatie van het tekort te verkrijgen op basis van de vergelijking van de minimaal noodzakelijke reserve (het kader van de vervangingspool) en de reële arbeidsreserve (de invulling van de vervangingspool).

Concreet waren er tijdens schooljaar 2004-2005 2.696 plaatsen in te vullen in de pool, waarvan er 2.408 effectief werden opgevuld. Dit betekent een invullingspercentage van 89,3%. **287** betrekkingen bleven oningevuld. Dit tekort concentreerde zich overwegend in een aantal vakken : katholieke godsdienst, Nederlands, Frans, wiskunde, algemene verpleegkunde en mechanica.

Een regionale vergelijking op basis van deze indicator bevestigt overigens wat algemeen wordt gedacht, namelijk dat verstedelijkte gebieden en met name aan de taalgrens (zoals Brussel-Halle-Vilvoorde en Antwerpen) het veel moeilijker hebben om vervangers te vinden. Ook zijn er enkele gemeentes die jaar na jaar een moeilijke poolinvulling ondervinden. Dit gaat onder meer over Geraardsbergen en Dilbeek.

Prognose

De vraag naar leraren in het secundair onderwijs zal de volgende jaren (van 2005 tot en met 2008) afnemen. In totaal zullen 6.275 vacante betrekkingen moeten worden ingevuld, dit omwille van de vergrijzing en het groeiend aantal leerlingen in het secundair onderwijs.

De prognose van het aanbod aan nieuwe leerkrachten voor het secundair onderwijs geeft aan dat in dezelfde periode 10.913 leerkrachten op de arbeidsmarkt terechtkomen. Dit betekent dat het secundair onderwijs zich over de periode 2005-2008 aan een overschot van 4.638 leerkrachten kan verwachten. Samen met het huidige tekort aan vervangers betekent dit een macro-overschot van **4.351**.

Beleidsaanbevelingen

Vooraf

Het is belangrijk om de conclusies in hun juiste context te duiden en te nuanceren.

- De vermelde tekorten zijn de minimale of meetbare tekorten die kunnen worden berekend op of geëxtrapoleerd uit de invulling van de vervangingspool.
- Plaatselijk kunnen deze gegevens ook variëren, en het is goed mogelijk dat in sommige regio's (bijvoorbeeld Brussel) er zelfs een tekort is om de organieke (vacante) betrekkingen in te vullen. Tekorten op schoolniveau zijn evenmin in kaart gebracht.
Een betrekking wordt uitgedrukt in budgettaire fulltime equivalent (bft). Deze meeteenheid komt niet noodzakelijk overeen met exact een persoon. Gemiddeld presteert een tijdelijke leerkracht 70% van een voltijdse betrekking, wat inhoudt dat er 1,4 personen nodig zijn om een opdracht in te vullen. Er kan dan ook worden vooropgesteld dat het reëel tekort/overschot altijd groter/kleiner is dan het meetbaar tekort/overschot dat in deze studie wordt berekend.
- Het omgekeerde is uiteraard ook waar: niet elke leerkracht die op de arbeidsmarkt beschikbaar is, is daadwerkelijk te matchen met een concrete behoefte. Zelfs op momenten met grote tekorten blijven er bijvoorbeeld nog werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de VDAB.
- Het rapport gaat uit van een kwantitatieve – en niet kwalitatieve – benadering van het lerarentekort. Leerkrachten die worden aangesteld zonder de vereiste of voldoende geachte kwalificaties, worden in dit rapport als een indicator van een tekort naar voor geschoven. Het aantal leerkrachten dat op deze manier is aangesteld, wordt echter niet opgenomen bij de vaststelling van het huidig kwantitatief tekort.
- Prognoses over de in- en doorstroom van leerlingen en over de gewone en vervroegde pensionering van leerkrachten blijven prognoses en zijn altijd afhankelijk van nieuwe onderwijsinterne (beleidsmaatregelen, perceptie t.o.v. het beroep...) en externe (de algemene conjunctuur...) evoluties. Dat geldt eveneens voor de prognoses met betrekking tot de doorstroom van studenten in de lerarenopleiding naar de onderwijsmarkt.

Het rapport draagt in de eerste plaats bij tot het aangeven van tendensen en algemene evoluties. De concrete cijfers zijn op zich minder belangrijk, behalve dat zij deze evoluties onderbouwen en visualiseren.

Aanbevelingen

1. De prognose van de arbeidsmarktsituatie is gemaakt voor de periode 2005-2008. Hierbij werd nog geen rekening gehouden met de eventuele maatregelen die genomen zullen worden in CAO VIII. Nochtans is er voor de onderhandelingen over die CAO een budget voorzien voor tewerkstelling/omkadering met het oog op de uitbreiding van de capaciteit. Dit budget bedraagt 20,88 miljoen euro. Naargelang de invulling ervan komt dit toch al gauw neer op zo'n 500 à 600 extra jobs. Daarnaast zijn er in het eisencahier voor CAO VIII diverse maatregelen opgenomen die kunnen leiden tot extra tewerkstelling.

Bij de onderhandelingen over werkdruk is het belangrijk om oog te hebben voor het aanbod. Bij de prognose van het aanbod werd uitgegaan van het huidige hoge aantal inschrijvingen in de lerarenopleidingen. Een afname van het aantal inschrijvingen kan zeer snel problemen scheppen wat de aanbodzijde van de arbeidsmarkt betreft. Uit de eerste indicaties van de nieuwe inschrijvingen voor de lerarenopleiding aan de hogescholen blijken de aantallen een dalende beweging in te zetten.

2. Het is noodzakelijk om een onderscheid te maken tussen de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt op macro- en op microniveau. Op macroniveau is er momenteel nog een tekort, maar uit de cijfers van de vervangingspool blijkt duidelijk dat er regionaal zeer sterke verschillen zijn. Om in te spelen op de regionale verschillen is het belangrijk om werk te maken van een gedifferentieerd beleid. De hervorming van de vervangingspool tot een pool voor knelpuntvakken en –regio's was een poging tot differentiatie. Deze poging kon echter op onvoldoende instemming rekenen van vakbonden en inrichtende machten.

Om alsnog te kunnen inspelen op regionale en lokale verschillen kan het aanmoedigen van mobiliteit op de arbeidsmarkt een oplossing bieden. Dit past ook in de doelstellingen van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid om regionale werkgelegenheidsverschillen aan te pakken³.

3. Zowel voor het kleuter-, het lager als voor het secundair onderwijs wordt een overschot voorspeld voor de komende periode van 4 jaar. Een *zeker overschot* op de arbeidsmarkt is noodzakelijk opdat scholen een optimaal personeels- en wervingsbeleid kunnen voeren. Bovendien is een reserve *noodzakelijk* om nieuwe evoluties (heropleving van de conjunctuur, verminderde inschrijvingen aan de lerarenopleiding) te kunnen opvangen. Een verruimde arbeidsreserve laat overigens een ruimer aantal opties open om een nieuw beleid te voeren.
4. Een reserve in het aanbod aan leerkrachten, zoals zich dat voor de komende periode van vier jaar aankondigt, betekent nog niet dat er een teveel aan leerkrachten zal zijn (zie ook 3). Enerzijds is er een zeker overschot vereist om een voldoende kwalitatief aanbod te kunnen garanderen. Anderzijds moet er in het secundair onderwijs rekening mee gehouden worden dat vraag en aanbod vakgebonden is. Uit de absolute cijfers die in het rapport berekend worden, kan deze afstemming niet gedistilleerd worden, omdat onmogelijk kan voorspeld worden in welke vakgebieden er jobs gaan vrijkomen.

Uit de invulling van de vervangingspool kan opgemaakt worden waar de huidige knelpunten zich voordoen. Dit zijn, met wisselende bezetting, meestal de hoofdvakken Nederlands, Frans en wiskunde, alsook katholieke godsdienst wat de algemene vakken betreft.

³ Bron: Vlaams Actieplan Europese werkgelegenheidsrichtsnoeren 2004. Administratie Werkgelegenheid, p. 31.

5. Een belangrijke factor met onmiskenbaar effect op de onderwijsarbeidsmarkt is het *vroegtijdige vertrek* van jonge leerkrachten uit het onderwijs. De vroegtijdige uitstroom betekent een groot verlies van potentieel (19,5% in het basisonderwijs, 36% in het secundair onderwijs) en is ten opzichte van vorig jaar nog met gemiddeld 3% gestegen. Het verdient ons inziens aanbeveling om hieraan prioritaire aandacht te besteden.

In opdracht van de vorige Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming werd een onderzoek⁴ uitgevoerd dat nagaat waarom jongeren kiezen voor het lerarenberoep bij het afstuderen en waarom leerkrachten al dan niet beslissen in het lerarenberoep te blijven of ernaar terug te keren. De onderzoekers gingen na in welke mate werkzekerheid, werkdruk, begeleiding en de combinatie arbeid en gezin de keuze voor een job in het onderwijs beïnvloeden. Uit het onderzoek bleek dat één van de belangrijkste voorwaarden om in het onderwijs te blijven werken een vaste aanstelling is. Daarnaast is ook een vermindering van de werkdruk belangrijk. Omdat jobzekerheid zo'n belangrijk ankerpunt is bij de keuze voor de job van leraar; wil minister Vandenbroucke niet tornen aan de vaste benoeming.

Om *vroegtijdige uitstroom* te vermijden is het ook van belang dat jonge beginnende leerkrachten beter worden begeleid. Hierover bestaat al lang een brede maatschappelijke consensus. De beginnende leraar heeft recht op een gedegen *aanvangsbegeleiding* die als het ware de logische voortzetting is van de stage. Ook de OESO stelt dat scholen, om beginnende leerkrachten in het onderwijs te kunnen houden, pas afgestudeerde leerkrachten een aangepast tijdsschema moet aanbieden, evenals een mentor en een aanvangsbegeleiding⁵. De invoering van het mentorschap vanaf 1 januari 2006 in het secundair onderwijs is dan ook een belangrijke beleidsmaatregel. In de toekomst kan het mentorschap best nog meer uitgebreid worden.

6. De inschrijvingen voor de *GPB-opleiding* kenden de laatste jaren een ongezien succes. Een trend die zich nog steeds verderzet. Het gaat hier om mensen die naast hun huidige job een lerarenopleiding volgen. Uit de cijfers blijkt dat het om een groot potentieel aan kandidaat-leerkrachten gaat. De op til zijnde hervorming van de lerarenopleiding, waarbij een maximale gelijkvormigheid van de verschillende lerarenopleidingen wordt nagestreefd, zal een verzwaring van de GPB-opleiding en de opleiding aan de universiteiten tot gevolg hebben, wat zou kunnen leiden tot een vermindering van het aantal inschrijvingen voor deze lerarenopleidingen.
7. Sinds september 2000 is het mogelijk dat scholen een *beroep* doen op leerkrachten die met *verlof of gepensioneerd* zijn. Hoewel deze maatregel niet zoveel succes kende, is het aan te bevelen hem te handhaven zolang een zeker tekort duurt. Deze maatregel is immers een goed voorbeeld van een "gedifferentieerd" beleid: enkel bij een vastgesteld tekort kan hij worden toegepast. Deze maatregel laat scholen toe in te spelen op lokale of vakspecifieke tekorten.

⁴ De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers en Inge Van den Brande, Onderzoeksgroep TOR, vakgroep Sociologie VUB en Hoger instituut voor de arbeid, K.U.Leuven.

⁵ Hoe effectieve leerkrachten aantrekken, bijscholen en behouden? Expertenrapport Vlaamse Gemeenschap, OESO, april 2004, p. 32.

Een andere maatregel die inging in september 2000 is het beter bezoldigen van *overwerk/bijbetrekking*. Om de specifieke vakgebonden tekorten in het secundair onderwijs te helpen opvangen, blijft hij eveneens best behouden.

8. Om leerkrachten en directies te ondersteunen werd de voorbije jaren, net als in andere landen (bv. Nederland), een beroep gedaan op *andere beroepssegmenten* waarvoor nog arbeidsreserves bestaan. Zo werden er kinderverzorgers ingezet in het kleuteronderwijs zodat de kleuteronderwijzers zich meer met hun pedagogische taken konden bezighouden. Deze formule werd in het veld erg positief onthaald. In het secundair onderwijs werd sinds 1998 het rekruteringsveld voor het ondersteunend personeel verbreed. Sinds september 2003 is in het basisonderwijs een nieuwe personeelscategorie van beleids- en ondersteunend personeel ingevoerd. Deze personeelsleden staan in voor ICT-coördinatie, voor de uitbouw van administratieve kernen en voor de zorgcoördinatie.

Ondersteunende functies verminderen de werkdruk voor leerkrachten. Om voldoende aanbod te hebben om bijkomende jobs te kunnen invullen werden de nieuwe functies opengesteld voor mensen met andere kwalificaties dan de traditionele diploma's om les te geven. Zo werden de ambten van ICT-coördinator en zorgcoördinator in het basisonderwijs opengesteld voor mensen met andere kwalificaties. Van de zorgcoördinatoren heeft 10% geen traditioneel onderwijsdiploma. Er zal moeten nagegaan worden of de invoering van nieuwe functies een impact heeft op taakdifferentiatie.

9. Uit dit rapport blijkt dat een potentieel aan leerkrachten kan worden gevonden in de zogenaamde "*stille reserve*". Dit potentieel bestaat uit de ruimte waarover tijdelijke personeelsleden beschikken om meer/volgtijds te kunnen werken. In CAO VII werd overeengekomen om de opdracht van deeltijdse personeelsleden beter te clusteren. Deze maatregel kan ertoe leiden dat scholen meer beroep zouden doen op de stille reserve. De effecten van deze maatregel moeten worden opgevolgd.
10. In een onderzoek van de OESO werd vastgesteld dat de mobiliteit van de Vlaamse leerkrachten tussen de verschillende scholen en provincies vrij beperkt is. Het provinciaal onevenwicht tussen vraag en aanbod kan hierdoor versterkt worden⁶. Sinds het schooljaar 2005-2006 beheert de VDAB de *leerkrachtendatabank*, waarin kandidaat-leerkrachten hun CV beschikbaar kunnen stellen voor de scholen. Deze databank is niet alleen een belangrijke stap voorwaarts om vraag- en aanbodzijde op een eenvoudige wijze met elkaar in contact te brengen en de mobiliteit te verhogen, maar kan ook een belangrijk hulpmiddel zijn om regionale verschillen op te vangen. Precies daarom moet de werking van de leerkrachtendatabank worden opgevolgd.

⁶ Hoe effectieve leerkrachten aantrekken, bijscholen en behouden? Expertenrapport Vlaamse Gemeenschap, OESO, april 2004.

Hoofdstuk 1. Basisonderwijs

1.1. De vraag

Nieuwe arbeidsplaatsen in het onderwijs zijn in eerste instantie afhankelijk van het aantal vacante plaatsen in de scholen.

In welke mate het aantal vacante betrekkingen toeneemt of afneemt, is voornamelijk afhankelijk van volgende factoren:

1. Het geboortecijfer, de leerlingenaantallen en de te verwachten doorstroming van leerlingen (van kleuter- naar lager onderwijs).
2. De uitstroom van leerkrachten als gevolg van pensionering of vervroegde terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen.
3. De handhaving of wijziging van de omkaderingsnormen (leerlingen/leraar-ratio).
4. De mate waarin bijzondere projecten worden ontwikkeld, gehandhaafd, uitgebreid of afgebouwd. Dergelijke projecten ondersteunen de scholen en genereren extra betrekkingen (bijvoorbeeld gelijke onderwijskansen, ICT-coördinatie...).

De prognoses van het aantal BFT's op basis van demografische gegevens en de te verwachten doorstroming van leerlingen (1.1.1.), evenals de raming van de uitstroom van leerkrachten (1.1.2.), gaan uit van een ongewijzigd beleid. In punt 1.1.3. brengen wij de effecten in kaart van de beleidsmaatregelen of -intenties van de komende jaren.

Een globale prognose van de toekomstige vraag naar leerkrachten in het basisonderwijs komt aan bod in punt 1.1.4. Deze prognose is belangrijk want, getoetst aan een globale prognose van het *aanbod* aan nieuwe leerkrachten, geeft dit een duidelijk beeld in welke mate de spanning op de onderwijsarbeidsmarkt de komende jaren zal toenemen of afnemen.

Anderzijds zorgen de vervangingen (punt 1.1.5.) voor jaarlijkse terugkerende werkgelegenheid. Heel wat leerkrachten kunnen immers ook aan de slag ter vervanging van afwezige collega's. De tewerkstelling als invalleerkracht is minder aantrekkelijk. Het tekort aan leerkrachten treedt daarom altijd het eerst op bij het vinden van geschikte vervangers.

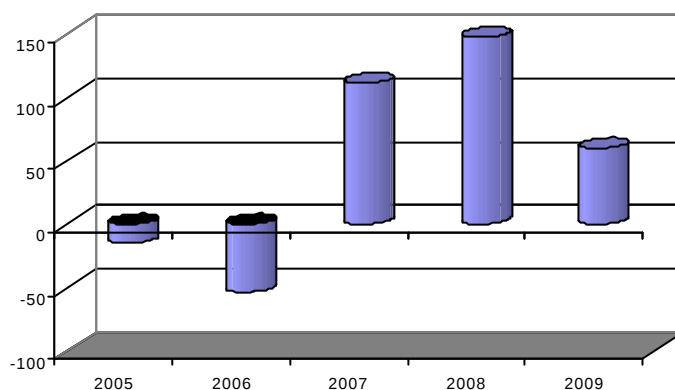
1.1.1. De demografische evolutie en doorstroming

De afgelopen jaren daalde het aantal leerlingen in het basisonderwijs. Als gevolg daarvan daalde het aantal arbeidsplaatsen in het basisonderwijs. Deze evolutie zet zich de eerstvolgende jaren verder. Vanaf 2007 is een stijging van het aantal ingeschreven kleutertjes te verwachten, zodat er nieuwe arbeidsplaatsen ontstaan (figuur 1). Deze trend zet zich logischerwijze enkele jaren later door in het lager onderwijs (figuur 2).

Tabel 1 - Prognose werkgelegenheid BFT *kleuteronderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Jaar	2005	2006	2007	2008	2009
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	-15	-54	111	147	60

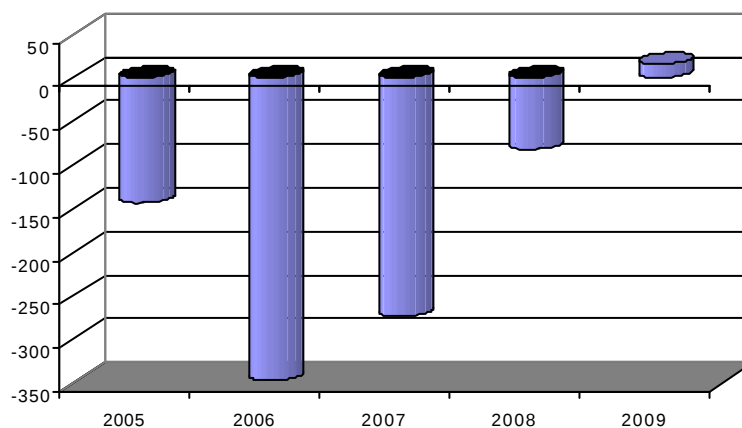
Figuur 1 - Prognose werkgelegenheid BFT *kleuteronderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Tabel 2 - Prognose werkgelegenheid bft *lager onderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

Jaar	2005	2006	2007	2008	2009
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	-144	-347	-274	-82	-16

Figuur 2 - Prognose werkgelegenheid bft *lager onderwijs* op basis van demografische evolutie & doorstroming

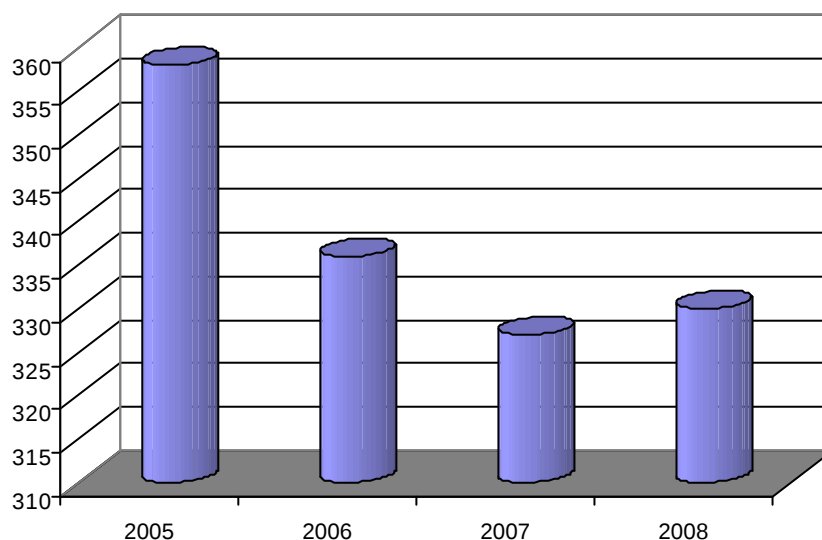
1.1.2. De uitstroom

De uitstroom heeft tot gevolg dat steeds meer kleuteronderwijzers en onderwijzers door pensionering of terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen uitstromen. Daarnaast ontstaan er ook nieuwe arbeidsplaatsen wanneer leerkrachten ontslagen worden of overlijden.

Tabel 3 – Prognose van de uitstroom in het kleuteronderwijs⁷

Jaar	2005	2006	2007	2008
TBS58+ ⁸	331	300	290	275
Pensioen	17	26	27	45
Overlijden ⁹	10	10	10	10
Totaal	358	336	327	330

Figuur 3 – Prognose van de uitstroom in het kleuteronderwijs 2005-2008

⁷ In de prognose van de uitstroom wordt de hypothese aangenomen dat de personeelsleden die geen TBS 55/58+ nemen op de leeftijd van 60 jaar met pensioen gaan.

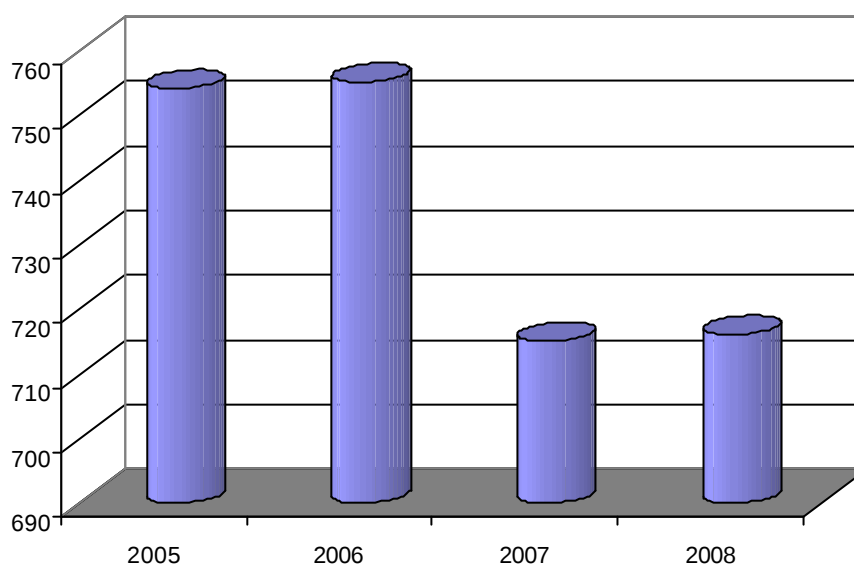
⁸ Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (onderwijzend en bestuurs-personeel) uitgedrukt in FTE. De uitstroompentages die gehanteerd werden zijn gebaseerd op de reële uitstroompentages in 2005.

⁹ De overlijdens zijn gebaseerd op de FTE in 2004 en worden constant gehouden.

Tabel 4 – Prognose van de uitstroom in het lager onderwijs¹⁰

Jaar	2005	2006	2007	2008
TBS58+ ¹¹	671	613	566	520
Pensioen	55	114	121	168
Overlijdens ¹²	28	28	28	28
Totaal	754	755	715	716

Figuur 4 – Prognose van de uitstroom in het lager onderwijs 2005-2008

¹⁰ In de prognose van de uitstroom wordt de hypothese aangenomen dat de personeelsleden die geen TBS 55/58+ nemen op de leeftijd van 60 jaar met pensioen gaan.

¹¹ Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (onderwijzend en bestuurspersoneel) uitgedrukt in FTE. De uitstroompentages die gehanteerd werden zijn gebaseerd op de reële uitstroompentages in 2005.

¹² De overlijdens zijn gebaseerd op de FTE in 2004 en worden constant gehouden.

1.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen

In het schooljaar 2005-2006 werden een aantal nieuwe beleidsmaatregelen ingevoerd. Hierdoor ontstaan een aantal extra arbeidsplaatsen. Er is nog geen zicht op beleidsmaatregelen die op langere termijn (vanaf 2006-2007) nieuwe jobs zouden creëren. Daarnaast verdwenen een aantal jobs door de afschaffing van de vervangingspool.

1.1.3.1. Omstandigheidsverlof

In CAO VII werd overeengekomen om het omstandigheidsverlof voor personeelsleden uit het onderwijs naar aanleiding van de geboorte van een kind te verhogen van vier naar tien dagen.

Vanaf 1 september 2005 hebben personeelsleden uit het onderwijs, zowel tijdelijken als vastbenoemden, recht op 10 dagen omstandigheidsverlof wanneer hun partner bevalt. Omdat scholen vanaf 10 dagen afwezigheid een vervanger kunnen aanstellen die bezoldigd wordt door het departement onderwijs, betekent dit dat er op jaarbasis door deze maatregel 12,5 BFT's bijkomen. Deze BFT's worden allemaal in rekening gebracht bij het lager onderwijs, aangezien er zeer weinig mannelijke kleuteronderwijzers zijn.

1.1.3.2. Korte vervangingen

Vanaf 1 november 2005 wordt een tijdelijk project ingevoerd betreffende vervangingen van korte afwezigheden in het basisonderwijs. Door extra middelen te voorzien voor korte vervangingen worden er stappen gezet naar een vermindering van de werkdruk van de leerkrachten en een verbetering van het comfort voor de leerlingen. Dit laat scholengemeenschappen of groepen van scholen toe zelf een geresponsabiliseerd en soepel beleid te voeren betreffende deze korte vervangingen, op maat en in functie van de lokale noden en prioriteiten.

Door dit project komen er in het basisonderwijs 209 extra jobs, nl. 63 in het kleuteronderwijs en 146 in het lager onderwijs¹³.

1.1.3.3. Stimulus scholengemeenschappen

Vanaf het schooljaar 2005-2006 is de stimulus voor de scholengemeenschappen veel ruimer dan tijdens de twee proefjaren het geval was. Met deze aanzienlijke stijging wordt aan de scholengemeenschappen de kans geboden om te starten met de uitbouw van een managementfunctie en een echt middenkader, die de organisatie van de scholengemeenschap op zich neemt, zowel administratief, pedagogisch, financieel, ... enz.

De verhoging van de stimulus creëert een aantal extra jobs. Het aantal is afhankelijk van de optie die de scholen nemen voor het invullen van de puntenenveloppes. In totaal zijn dit minimaal 200 jobs, maximaal 400. Dit betekent voor het kleuteronderwijs 60 jobs minimaal, 120 maximaal, en voor het lager onderwijs 140 à 280 extra plaatsen¹⁴.

¹³ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in januari 2004.

¹⁴ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in januari 2004.

1.1.3.4. Aanvullende lestijden lichamelijke opvoeding

In CAO VII werd voor het leerplichtonderwijs 8 miljoen euro extra voorzien voor het basisonderwijs. Na overleg met de representatieve vakorganisaties is ervoor geopteerd om te focussen op werkdrukverlaging voor het onderwijzend personeel in het lager onderwijs. Dit gebeurt door het invoeren van een nieuwe categorie aanvullende lestijden in het lager onderwijs. Het betreft aanvullende lestijden lichamelijke opvoeding die enkel kunnen worden aangewend voor lichamelijke opvoeding in het gewoon lager onderwijs. Met deze maatregel ontstaan er in het lager onderwijs 245 extra arbeidsplaatsen.

1.1.3.5. Gelijke onderwijskansen

Vanaf 1 september 2005 worden de middelen voor ondersteuning in het kader van gelijke onderwijskansen verhoogd. Meer kinderen kwamen immers in aanmerking voor ondersteuning. Hierdoor kunnen er in het kleuteronderwijs 42 en in het lager onderwijs 98 extra personeelsleden aan de slag¹⁵.

1.1.3.6. Aanvullende lestijden Rand- en taalgrensgemeenten

Nederlandstalige basisscholen in de Vlaamse Rand- en taalgrensgemeenten kregen in het verleden al aanvullende lestijden, aangezien deze scholen frequent geconfronteerd worden met leerlingen voor wie de thuistaal niet het Nederlands is. Sinds het schooljaar 2005-2006 werd deze maatregel structureel. Naast de al bestaande arbeidsplaatsen komen er hierdoor nog 7 BFT's bij, nl. 2 in het kleuteronderwijs en 5 in het lager onderwijs¹⁶.

1.1.3.7. Afschaffing van de vervangingspool

Na onderhandelingen met de vakbonden en inrichtende machten waarbij geprobeerd werd om de bestaande vervangingspool in te krimpen tot een pool voor knelpuntvakken en –regio's, werd beslist om de vervangingspool helemaal af te schaffen. Door deze afschaffing verdwijnen er voor het basisonderwijs 264 jobs¹⁷. Dit komt neer op 79 arbeidsplaatsen in het kleuteronderwijs en 185 in het lager onderwijs¹⁸.

¹⁵ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in januari 2004.

¹⁶ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in januari 2004.

¹⁷ Dit aantal is berekend op basis van het aantal niet-ingezette poolleden. De effectief uitgeoefende vervangingen door poolleden blijven uiteraard permanente tewerkstelling in het kader van vervangingen.

¹⁸ De verdeling van de middelen over kleuter- en lager onderwijs is gebeurd op basis van de verhouding tussen het aantal BFT's in het kleuter- en het lager onderwijs in januari 2004.

1.1.4. Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers in 2005-2008

In dit onderdeel brengen wij alle ontwikkelingen aan vraagzijde samen en gaan wij na in welke mate de komende jaren een vraag naar kleuteronderwijzers en onderwijzers ontstaat.

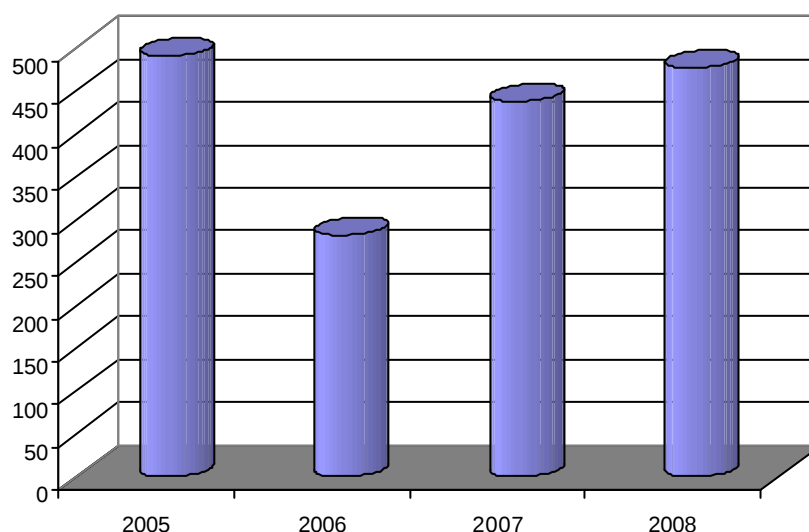
1.1.4.1. Kleuteronderwijzers

Uit onderstaande tabel blijkt dat de vraag naar kleuteronderwijzers in de periode 2005-2008 in totaal 1.628 à 1.688 BFT's zal omvatten, afhankelijk van de manier waarop de bijkomende arbeidsplaatsen in de scholengemeenschappen worden ingevuld. De afname van de vraag naar kleuteronderwijzers ten gevolge van de dalende leerlingenaantallen tot en met 2006 wordt volledig gecompenseerd door de uitstroom van het lerarenkorps.

Tabel 5 – Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers voor 2005-2008

Extra vraag kleuteronderwijzers	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Demografische evolutie (tabel 1)	-15	-54	111	147	
Uitstroom (tabel 3)	358	336	327	330	
Gelijke onderwijskansen	42				
Stimulus scholengemeenschappen	60/120				
Korte vervangingen	63				
Rand- en taalgrensgemeenten	2				
Afschaffing vervangingspool	-79				
Prognose van de vraag	431/491	282	438	477	1.628/1.688

Figuur 5 – Prognose van de vraag naar kleuteronderwijzers

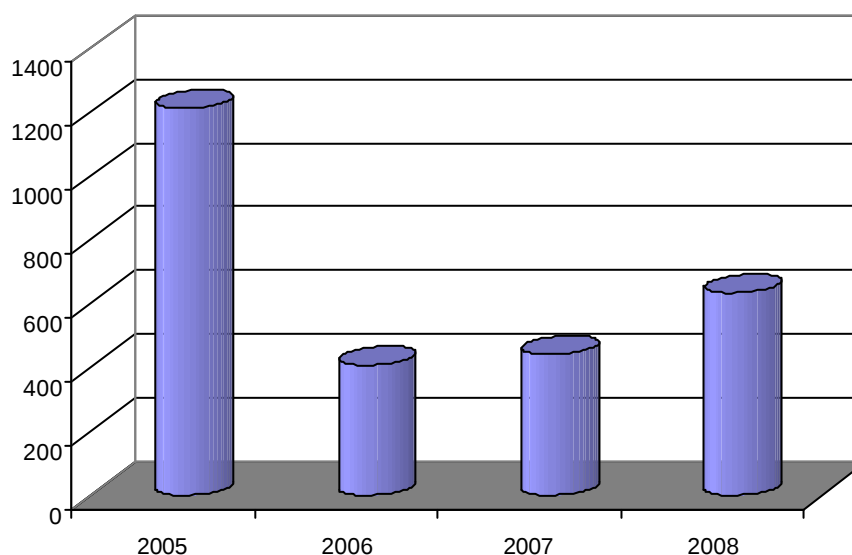
1.1.4.2. Onderwijzers

De vraag naar onderwijzers zal in de periode 2005-2008 in totaal 2.555 BFT's omvatten. Naargelang van de manier waarop de stimulus aan de scholengemeenschappen wordt ingevuld, kan dit cijfer stijgen tot 2.695 BFT's. Doordat voor de volgende schooljaren nog geen nieuwe beleidsmaatregelen bekend zijn, is de vraag naar onderwijzers in 2005 beduidend hoger dan in de volgende jaren.

Tabel 6 – Prognose van de vraag naar onderwijzers voor 2005-2008

Extra vraag onderwijzers	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Demografische evolutie (tabel 2)	-144	-347	-274	-82	
Uitstroom (tabel 4)	754	755	715	716	
Gelijke onderwijskansen	98				
Stimulus scholengemeenschappen	140/280				
Korte vervangingen	146				
Lichamelijke opvoeding	245				
Omstandigheidsverlof	13				
Rand- en taalgrensgemeenten	5				
Afschaffing vervangingspool	-185				
Prognose van de vraag '05-'08	1.072/1.212	408	441	634	2.555/2.695

Figuur 6: prognose van de vraag naar onderwijzers

1.1.5. De vervangingen

Gedurende een schooljaar moeten er heel wat vervangingen gebeuren. Het kan hier zowel gaan om vervangingen op lange termijn (bv. voor een volledig schooljaar, in de plaats van iemand die loopbaanonderbreking neemt) als op korte termijn (bv. wanneer een leerkracht gedurende een maand afwezig is wegens ziekte).

Om deze vervangingen te kunnen “invullen”, moet de onderwijsarbeidsmarkt beschikken over een voldoende grote reserve aan invalkrachten. Voor het schooljaar 2003-2004 waren in het kleuteronderwijs gemiddeld 1.152 BFT's nodig voor deze vervangingen. Voor deze 1.152 BFT's werden gemiddeld 1.649 personen aangesteld (ratio: 1,43 personen per bft).

In het lager onderwijs moesten in de loop van het schooljaar 2003-2004 gemiddeld 1.936 BFT's vervangen worden. Die vervangingen gebeurden door 2.731 personen (ratio: 1,41 personen per bft).

Opmerkelijk is dat in het schooljaar 2002-2003 zowel in het kleuter- als in het lager onderwijs meer mensen werden aangesteld per bft, met andere woorden dat de ratio opvallend steeg ten opzichte van de twee voorgaande schooljaren. Dit wijst op een grotere versnippering van de opdrachten. Deze vaststelling is te koppelen aan de bevindingen in verband met de stille reserve (zie 1.2.4.): scholen stellen veeleer nieuwe mensen aan wanneer er een (deeltijdse) betrekking vrijkomt dan personeelsleden die al deeltijds werken meer uren te laten presteren. Deze tendens zette zich niet door in het schooljaar 2003-2004.

Tabel 7 – ratio van het aantal vervangingen in bft/aantal vervangingen in koppen in het kleuteronderwijs

	Aantal vervangingen in bft	Aantal vervangingen in koppen	Ratio
2000-2001	1.202	1.660	1,38
2001-2002	1.370	1.985	1,45
2002-2003	1.356	2.249	1,66
2003-2004	1.152	1.649	1,43

Tabel 8 – ratio van het aantal vervangingen in bft/aantal vervangingen in koppen in het lager onderwijs

	Aantal vervangingen in bft	Aantal vervangingen in koppen	Ratio
2000-2001	1.828	2.618	1,43
2001-2002	2.114	2.959	1,40
2002-2003	1.782	3.113	1,75
2003-2004	1.936	2.730	1,41

Het aantal BFT's voor vervangingen is in de loop van het schooljaar aan belangrijke schommelingen onderhevig. De vraag naar invalkrachten was in de afgelopen schooljaren telkens het hoogst in de maand mei.

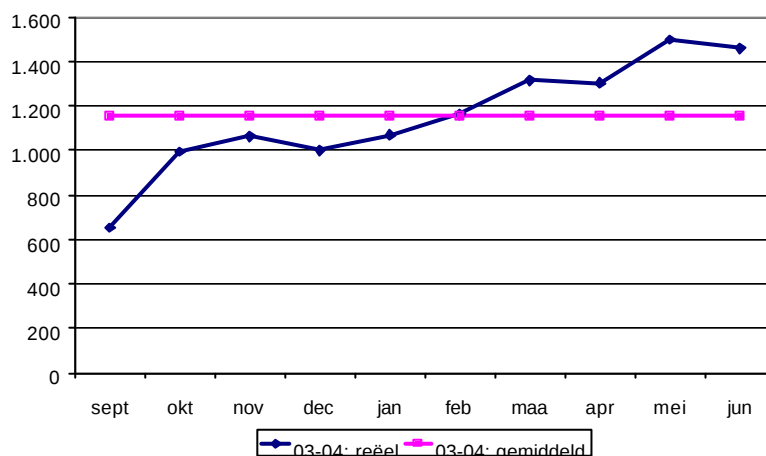
Tabel 9 - maandelijks overzicht van de ingevulde vervangingen in het kleuteronderwijs in bft

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	jun
2000-2001	718	1.002	1.072	1.123	1.118	1.231	1.397	1.375	1.522	1.461
2001-2002	849	1.195	1.322	1.097	1.428	1.365	1.604	1.535	1.678	1.628
2002-2003	843	1.189	1.252	1.147	1.216	1.435	1.571	1.527	1.715	1.661
2003-2004	653	995	1.065	1.002	1.070	1.162	1.317	1.301	1.497	1.461

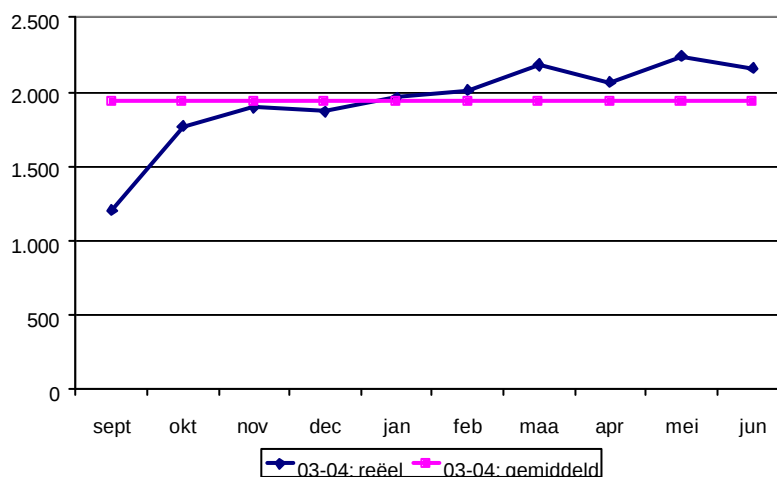
Tabel 10 - maandelijks overzicht van de ingevulde vervangingen in het lager onderwijs in bft

	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	jun
2000-2001	1.212	1.620	1.716	1.894	1.703	1.836	2.064	1.981	2.164	2.093
2001-2002	1.498	1.927	2.095	1.719	2.251	2.114	2.419	2.283	2.456	2.383
2002-2003	1.566	2.123	2.245	1.891	1.978	2.390	2.599	2.467	2.672	2.564
2003-2004	1.208	1.769	1.899	1.873	1.961	2.011	2.183	2.063	2.238	2.157

Figuur 7 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten kleuteronderwijs in de loop van het schooljaar 2003-2004

Figuur 8 – Evolutie van de werkgelegenheid (in BFT's) voor interim-leerkrachten lager onderwijs in de loop van het schooljaar 2002-2003

1.2. Het aanbod

De pas afgestudeerden van de lerarenopleiding vormen een belangrijk onderdeel van het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt. Bij de start van het schooljaar kunnen heel wat pas afgestudeerden starten in vacante betrekkingen in het onderwijs. Wie in september niet kan starten, maar blijft kiezen voor een onderwijsjob, schrijft zich in bij de VDAB als werkzoekende en/of kan als interimaris aan de slag in de loop van het schooljaar.

Als het aantal vacante betrekkingen stijgt, stromen jaarlijks – in de regel op 1 september - meer kandidaten vanuit de lerarenopleiding of de werkloosheid door naar het onderwijs, en wordt de reserve (in de werkloosheid of als boventallige) kleiner. Als het aantal vacante betrekkingen afneemt, is de doorstroming kleiner, en vloeien leerkrachten terug naar de interim-reserve (werkloosheid) of, als zelfs vastbenoemde leerkrachten hun baan verliezen, naar de reffectatiereserve.

Deze werkloosheidsreserve wordt jaarlijks vernieuwd door de instroom van nieuwe leerkrachten vanuit de lerarenopleidingen. Als dit aantal groeit, versterkt dit de arbeidsreserve. In dit hoofdstuk gaan wij na in welke mate de komende jaren van deze verhoogde instroom een versterking van de arbeidsreserves mag worden verwacht. (1.2.1.)

In punt 1.2.2. bekijken wij de evolutie van het aantal leerkrachten zonder job dat bij het begin van het schooljaar bij de VDAB als werkzoekende is ingeschreven. De reserve van vastbenoemde maar boventallige leerkrachten (1.2.3.) is in het basisonderwijs quasi uitgeput.

Als de reserve ontoereikend is om de vraag naar leerkrachten in te vullen, zal dit de druk op de zittende leerkrachten verhogen. Het lerarentekort verhoogt dan ook onvermijdelijk de werkdruk binnen deze groep. In punt 1.2.4. gaan wij na in welke mate het onderwijs nog beschikt over een (theoretische) stille reserve van deeltijdse leerkrachten.

1.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen

1.2.1.1. Evolutie sinds 1980

Het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt wordt jaarlijks hernieuwd door de pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Uit tabel 11 valt af te leiden dat het aantal afgestudeerden-laatstejaars aan de opleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer een dieptepunt heeft gekend in de periode 1990-1991, daarna opnieuw wat is gestegen en vanaf academiejaar 1995-1996 tot en met academiejaar 1998-1999 quasi stabiel gebleven is. Vanaf academiejaar 1999-2000 steeg het aantal eerstejaars in de opleiding voor kleuteronderwijzer echter met 19%. Het aantal eerstejaars voor onderwijzer steeg met liefst 40%. Het effect van deze vernieuwde instroom is intussen volop voelbaar op de arbeidsmarkt.

De toename van het aantal inschrijvingen zette zich door in de volgende academiejaren. Het aantal eerstejaars in de lerarenopleidingen voor het basisonderwijs bleef stijgen. Enkel in het academiejaar 2000-2001 was er een lichte daling van het aantal eerstejaars voor kleuteronderwijzer, maar in 2001-2002 steeg het aantal belangstellenden voor deze studierichting opnieuw met 17%, van 1.604 naar 1.877. Het schooljaar 2001-2002 was bovendien ook een uitschieter wat betreft het aantal inschrijvingen voor de opleiding tot onderwijzer.

Tabel 11 – Evolutie van het aantal eerstejaars van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer¹⁹

	Kleuter- onderwijzer	Onderwijzer	Totaal
1980	915	2.815	3.730
1985	1.470	1.946	3.416
1990	981	1.738	2.719
1995	1.574	2.059	3.633
1996	1.641	1.986	3.627
1997	1.530	1.956	3.486
1998	1.473	2.149	3.622
1999	1.752	3.001	4.753
2000	1.604	3.075	4.679
2001	1.877	3.349	5.226
2002	1.979	3.107	5.086
2003	2.060	3.124	5.184
2004	1.976	3.141	5.117

Er zijn een aantal mogelijke verklaringen voor de vernieuwde belangstelling voor de lerarenopleiding sinds 1999:

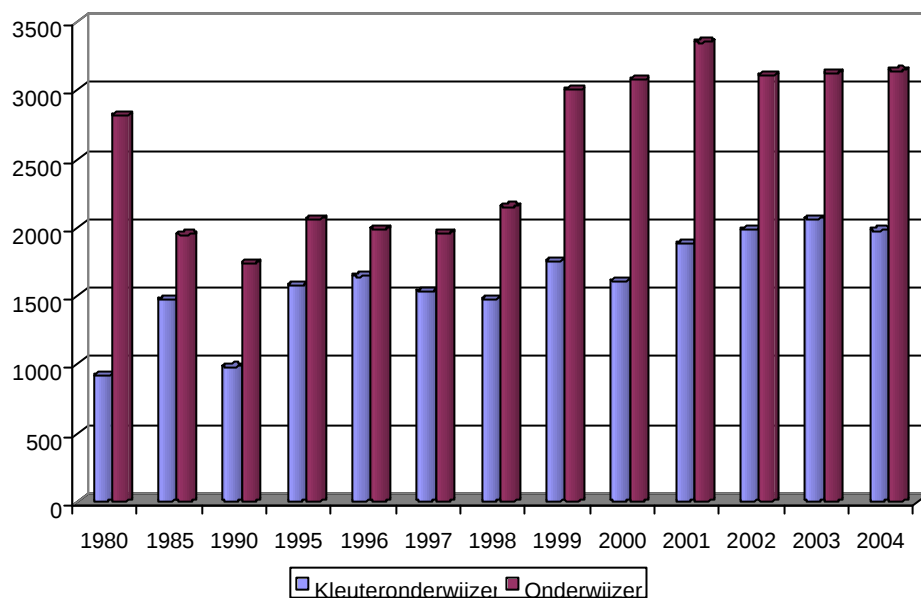
- de loonsverhogingen: gelijkschakeling van de weddenscalen van kleuteronderwijzer en onderwijzer met die van regent, aangevuld met de maatregelen uit CAO VI²⁰;
- de economische conjunctuur: bij een economische terugval kiezen mensen immers sneller voor werkzekerheid;

¹⁹ Bron: Cel gegevensbeheer afdeling Hogescholen.

²⁰ Dat er een relatie is tussen de hoogte van de lonen en de instroom in de lerarenopleiding, wordt ook geponeerd in het onderzoek van het Centraal Planbureau, Leraren, tekorten en salarissen, Den Haag, 2000.

- de berichtgeving over de tekorten in het onderwijs, die jongeren een perspectief boden op werkgelegenheid;
- de aandacht voor het leraarschap, bv. via de “Word leerkracht”-campagne.

Figuur 9 - Evolutie van het aantal eerstejaars van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer

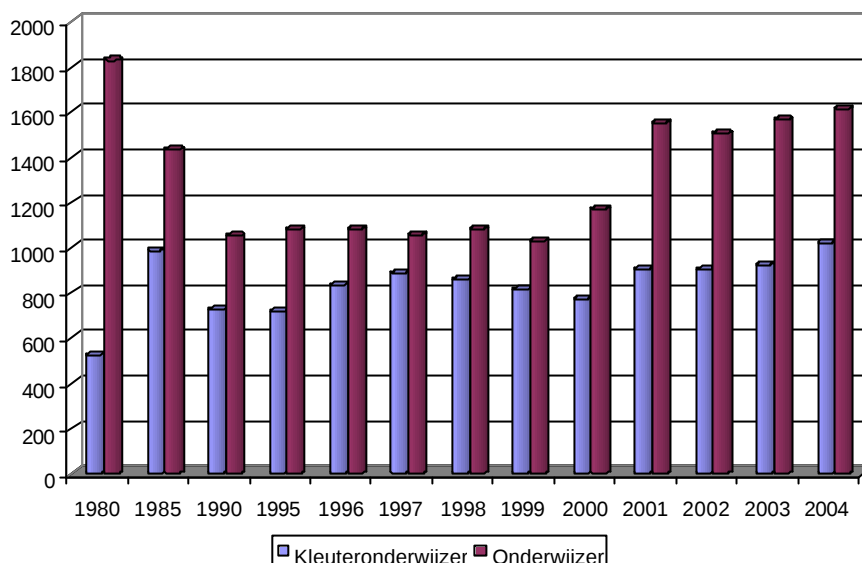

Tabel 12 - Evolutie van het aantal laatstejaars van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer²¹

	Kleuter- onderwijzer	Onderwijzer	Totaal
1980	523	1.829	2.352
1985	986	1.433	2.419
1990	724	1.051	1.775
1995	716	1.081	1.797
1996	833	1.081	1.914
1997	886	1.056	1.942
1998	857	1.081	1.938
1999	813	1.028	1.841
2000	771	1.169	1.940
2001	903	1.551	2.454
2002	900	1.504	2.404
2003	923	1.565	2.488
2004	1.019	1.613	2.632

²¹ Bron: Cel gegevensbeheer afdeling Hogescholen.

Figuur 10 - Evolutie van het aantal laatstejaars van de lerarenopleidingen voor kleuteronderwijzer en onderwijzer

Niet onbelangrijk is dat het aantal afgestudeerden procentueel niet in dezelfde mate stijgt als het aantal eerstejaars aan de lerarenopleidingen. Tussen 1980 en 1990 stroomden veel meer eerstejaars door naar het laatste jaar dan vanaf 1995. Het hoger aantal ingeschrevenen betekent dus niet noodzakelijkerwijze ook meer afgestudeerden.

Tabel 13: slaagpercentage van de studenten in de lerarenopleidingen

Jaar	Eerste jaar	Laatste jaar	Slaagpercentage
1980	3.730	2.352	63%
1990	2.719	1.775	65%
1995	3.633	1.797	49%
2000	4.679	1.940	41%
2004	5.117	2.632	51%

1.2.1.2. Potentieel aanbod op de arbeidsmarkt

De stijging van het aantal eerstejaars sinds 1999 heeft uiteraard een gunstige invloed op de arbeidsreserve van kleuteronderwijzers en onderwijzers.

In de opleidingen voor kleuteronderwijzer stroomden van de 1.979 eerstejaars die in 2002 begonnen 1.019 studenten door naar het laatste jaar (zie tabel 11 + 12). Dit is een percentage van 51%. Passen wij dit percentage toe op de eerstejaars van 2003, dan betekent dit dat er in 2005 van deze groep 1.060 in het laatste jaar zullen zitten. Deze groep is vanaf september 2006 beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Van de eerstejaars van 2004 blijven er nog 1.008 over in het laatste jaar: deze groep dient zich in september 2007 voor het eerst aan op de arbeidsmarkt. Om het aanbod van 2008 te bepalen veronderstellen we dat de inschrijvingscijfers en slaagpercentages ongeveer gelijk zullen blijven. Het aanbod van 2007 wordt daarom overgenomen voor 2008.

Tabel 14 – Extra aanbod op de arbeidsmarkt voor kleuteronderwijzers. Prognose van 2005 tot en met 2008²²

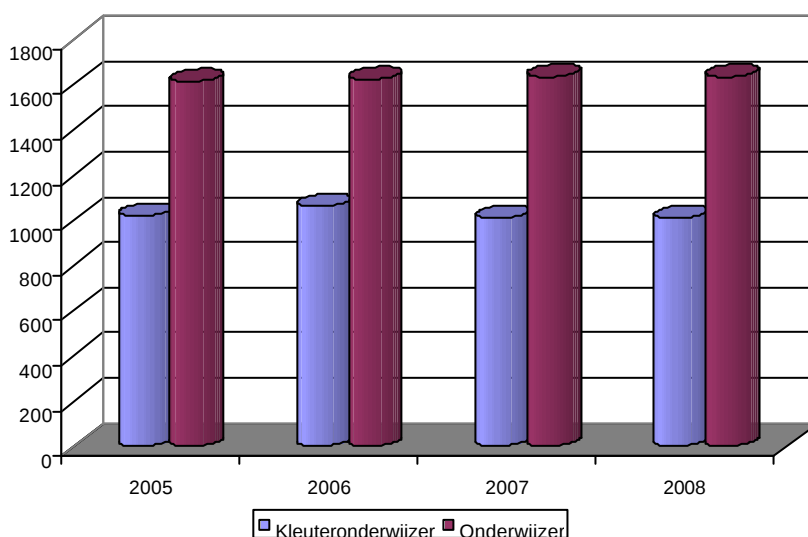
	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Beschikbaar op arbeidsmarkt	1.019	1.060	1.008	1.008	4.095

Van de 3.107 eerstejaars die zich in 2002 inschreven voor onderwijzer belandde er 52% in het laatste jaar. Passen we dit percentage opnieuw toe op de eerstejaars van september 2003, dan zitten er in september 2005 1.622 studenten in het laatste jaar van de lerarenopleiding voor onderwijzer. Zij komen in september 2006 op de arbeidsmarkt. In het academiejaar 2006-2007 zullen ongeveer 1.633 studenten in het laatste jaar zitten. Deze groep is vanaf september 2007 beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Net zoals voor de kleuteronderwijzers veronderstellen we dat het aantal inschrijvingen voor de opleiding van onderwijzer en het slaagpercentage ongeveer gelijk zullen blijven, zodat het aanbod van 2007 doorgetrokken kan worden naar 2008.

Tabel 15 – Extra aanbod op de arbeidsmarkt voor onderwijzers. Prognose van 2005 tot en met 2008²³

	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Beschikbaar op arbeidsmarkt	1.613	1.622	1.633	1.633	6.501

Figuur 11 - Prognose van het extra potentieel aanbod aan kleuteronderwijzers en onderwijzers door de evolutie van het aantal inschrijvingen in de lerarenopleidingen

²² Er wordt verondersteld dat de laatstejaars van bijvoorbeeld 2004 (dit is academiejaar 2004-2005) in september 2005 op de arbeidsmarkt komen.

²³ Er wordt verondersteld dat de laatstejaars van bijvoorbeeld 2003 (dit is academiejaar 2003-2004) in september 2004 op de arbeidsmarkt komen.

In tegenstelling tot de situatie in het vorige arbeidsmarktrapport stijgt het aantal afgestudeerden dat beschikbaar is op de arbeidsmarkt. Dit is het gevolg van de stijging van het aantal studenten dat kiest voor een lerarenopleiding enerzijds én van een ietwat hoger slaagpercentage anderzijds.

Tabel 16: evolutie van het aanbod kleuteronderwijzers en onderwijzers

Periode	Aanbod kleuteronderwijzers	Aanbod onderwijzers
2002-2005	3.997	6.356
2004-2007	3.911	5.953
2005-2008	4.095	6.501

1.2.1.3. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector²⁴

In punt 1.2.1.2. werd het potentieel aanbod aan nieuwe leerkrachten bepaald. Dat wil zeggen dat ervan werd uitgegaan dat al wie afstudeert als kleuteronderwijzer of onderwijzer ook effectief in het onderwijs terechtkomt. In hoeverre dat ook zo is, blijkt uit onderstaande cijfers.

Tabel 17: aantal kleuteronderwijzers in dienst in verhouding tot het aantal afgestudeerden

	1999	2000	2001	2002	2003
Aantal afgestudeerde kleuteronderwijzers	786	693	884	875	895
Aantal kleuteronderwijzers in dienst	668	705	827	726	687
Vershil afgestudeerd – in dienst	-118	+12	-57	-149	-208
% in dienst	85%	102% ²⁵	94%	83%	77%

Tabel 18: aantal onderwijzers in dienst in verhouding tot het aantal afgestudeerden

	1999	2000	2001	2002	2003
Aantal afgestudeerde onderwijzers	996	1.132	1.585	1.499	1.528
Aantal onderwijzers in dienst	975	1.102	1.461	1.352	1.342
Vershil afgestudeerd – in dienst	-21	-30	-124	-147	-186
% in dienst	98%	97%	92%	90%	88%

De cijfers in tabel 17 en 18 tonen aan dat zowel in het kleuter- als in het lager onderwijs de meeste jonge afgestudeerden ook effectief in het onderwijs terechtkomen. De cijfers gaan grosso modo in dalende lijn en zijn het laagst in het schooljaar 2003-2004. Dit is te verklaren doordat deze groep pas afgestudeerden nog niet zo lang de mogelijkheid heeft om aan het werk te gaan en slechts gedurende een veel kortere periode werk heeft kunnen zoeken.

²⁴ Bron: Cel EPD, departement onderwijs.

²⁵ Een positief saldo is uiteraard onmogelijk. Momenteel wordt onderzocht of dit cijfer mogelijk toe te schrijven is aan een lacune in de databanken.

Dat de meeste afgestudeerden van de opleiding voor kleuteronderwijzer en onderwijzer effectief kiezen voor een job in het onderwijs, blijkt ook uit een wetenschappelijk onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002²⁶. Hierin worden bovenstaande cijfers bevestigd: "Van de personen die een lerarenopleiding gevolgd hebben, komen degenen die een opleiding genoten hebben voor het lager onderwijs uiteindelijk het vaakst effectief in het onderwijs terecht Slechts 5% belandt buiten het onderwijs, tenminste voor de eerste job. De arbeidsreserve is hier bijgevolg bijzonder klein."

1.2.1.4. Uitstroom van jonge leerkrachten

Dat heel wat afgestudeerden effectief kiezen voor een job in het kleuter- of lager onderwijs (zie 1.2.1.3.), betekent echter nog niet dat ze er ook aan de slag blijven. Het departement onderwijs deed een onderzoek naar de uitstroom van jonge leerkrachten binnen de vijf jaar na hun indiensttreding in het onderwijs. Hierbij werd nagegaan hoeveel percent van een groep jonge tijdelijke interimarissen die in 1995 in het onderwijs startten in 1999 niet meer in het onderwijs actief was. In 2001, 2003 en 2004 werd hetzelfde onderzoek herhaald.

Tabel 19: percentage leerkrachten dat na 5 jaar het basisonderwijs heeft verlaten in Vlaanderen²⁷

	okt '99: Vlaanderen	okt '01: Vlaanderen	okt '03: Vlaanderen	okt. '04: Vlaanderen
Gewoon basisonderwijs	16%	13%	14%	16%
Buitengewoon basisonderwijs	17%	14%	19%	23%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het percentage leerkrachten dat het basisonderwijs na vijf jaar verlaten heeft door de jaren heen vrij constant blijft. Voor het gewoon onderwijs schommelt dit tussen de 13 en 16%, voor het buitengewoon onderwijs tussen de 14 en 23%.

Tabel 20: percentage leerkrachten dat na 5 jaar het basisonderwijs heeft verlaten in Brussel²⁸

	okt '01: Brussel	okt '03: Brussel	oktober '04: Brussel
Gewoon basisonderwijs	59%	44%	53%
Buitengewoon basisonderwijs	67%	64%	60%

Opmerkelijk zijn de hoge uitstroompercentages in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In verhouding tot de rest van Vlaanderen zijn deze meer dan drie keer zo groot. De hoge uitstroompercentages in Brussel zijn te verklaren door de moeilijke werkomstandigheden in de regio (taalproblematiek, problematiek multiculturaliteit...). Een bevestiging van deze cijfers vinden we in de gegevens met betrekking tot de vervangingspool (zie 1.3.1.). Daaruit blijkt dat de geringe tekorten die er nog zijn, vooral in de regio Brussel te situeren zijn.

²⁶ De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers en Inge Van den Brande (OBPWO 01.02), p. 143.

²⁷ Bron: departement Onderwijs.

²⁸ Bron: departement Onderwijs.

1.2.1.5. Prognose van het aanbod

Om het totaal aanbod aan nieuwe leerkrachten te berekenen, wordt uitgegaan van het totaal aantal afgestudeerden dat over een periode van vijf jaar op de arbeidsmarkt zal komen (zie 1.2.1.2.). Vervolgens wordt dit cijfer een eerste maal gecorrigeerd met het aantal afgestudeerden dat nooit in het onderwijs terechtkomt en van bij het begin een andere job zoekt (zie 1.2.1.3.). Tot slot wordt een tweede correctie uitgevoerd op dit resultaat, omdat blijkt dat een aantal afgestudeerden de onderwijssector verlaten binnen de eerste vijf jaar na het behalen van hun diploma (zie 1.2.1.4.)

1.2.1.5.1. Kleuteronderwijzers

Voor de kleuteronderwijzers bedraagt het totaal aanbod aan jonge leerkrachten dat in de periode 2005-2008 op de arbeidsmarkt zal komen 4.095 BFT's (zie tabel 14). Van dit aantal blijkt 85% effectief in het onderwijs aan de slag te gaan. Dit blijkt uit tabel 17: van de kleuteronderwijzers die in 1999 afstudeerden, was in 2004 85% in dienst getreden. Passen we dit percentage toe op het potentieel van 4.086 kleuteronderwijzers, dan betekent dit dat er 3.481 mogelijk op de arbeidsmarkt komen.

Tabel 19 maakt duidelijk dat in oktober 2004 gemiddeld 19,5% van de leerkrachten het basisonderwijs had verlaten binnen de vijf jaar na hun indiensttreding. Toegepast op ons ingeperkt potentieel van 3.481 extra kleuteronderwijzers, komt dit erop neer dat er 679 het onderwijs weer zouden verlaten binnen de vijf jaar. Het totaal aanbod aan kleuteronderwijzers bedraagt met andere woorden **2.802** BFT's.

1.2.1.5.2. Onderwijzers

Het totaal potentieel aan nieuwe onderwijzers die zullen instromen vanuit de lerarenopleiding bedraagt 6.501 BFT's (zie tabel 15). Op basis van de gegevens van tabel 18 blijkt dat hiervan 98% in dienst treedt in het onderwijs. Van de 6.501 BFT's komen er met andere woorden nog 6.371 in aanmerking voor de berekening van het aanbod aan onderwijzers.

Zoals voor de kleuteronderwijzers moet hierop echter nog een tweede correctie worden uitgevoerd, aangezien gemiddeld genomen 19,5% van de leerkrachten in het basisonderwijs de onderwijssector definitief de rug toekeert binnen de vijf jaar na de start van hun loopbaan. Op basis daarvan bedraagt het totaal aanbod aan onderwijzers voor de periode 2005-2008 **5.129** BFT's.

1.2.2. Werkzoekende leerkrachten ingeschreven bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling²⁹

Onder een werkzoekende leerkracht wordt hier verstaan: de niet-werkende werkzoekende leerkracht die onderwijs als eerste beroep heeft opgegeven. Schoolverlaters maken van deze groep een deel uit: het gaat dan om pas afgestudeerde leerkrachten zonder werkervaring.

Deeltijdse tijdelijke personeelsleden die kandidaat zijn voor een voltijdse betrekking - en zich ook als werkzoekend bij de VDAB inschrijven - zijn in dit overzicht niet opgenomen. Deze groep komt aan bod onder punt 1.2.4.

1.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2004

De cijfers tonen telkens het aanbod van werkzoekende leerkrachten waarover de VDAB beschikt in de maand september van het jaar.

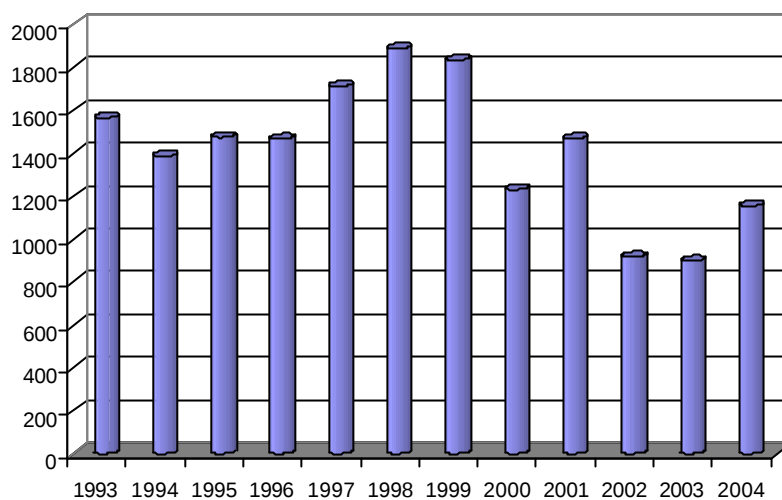
Het aanbod aan kleuteronderwijzers heeft een dieptepunt gekend tijdens de periode 1994-1996. Tussen 1997 en 1999 is het aantal werkzoekenden opnieuw gestegen, zelfs tot boven het niveau van 1993. Sinds 2000 is er echter een kentering: het aanbod in september bedraagt dan opnieuw minder dan het aanbod in juni 1993. In 2001 was er een stijging ten opzichte van 2000, maar het aantal werkzoekenden bereikte nog niet het niveau van 1993. In 2002 en 2003 daalde het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers fors, in 2004 was er opnieuw een stijging.

Tabel 21 – Evolutie aantal werkzoekende kleuteronderwijzers ingeschreven bij de VDAB

Jaar	Aanbod september	Procentueel t.o.v. 1993
1993	1.563	100%
1994	1.385	89%
1995	1.473	94%
1996	1.465	94%
1997	1.710	109%
1998	1.886	121%
1999	1.832	117%
2000	1.230	79%
2001	1.467	94%
2002	916	59%
2003	896	57%
2004	1.153	74%

²⁹ Bron: databanken van de VDAB.

Figuur 12 - Evolutie aantal werkzoekende kleuteronderwijzers ingeschreven bij de VDAB

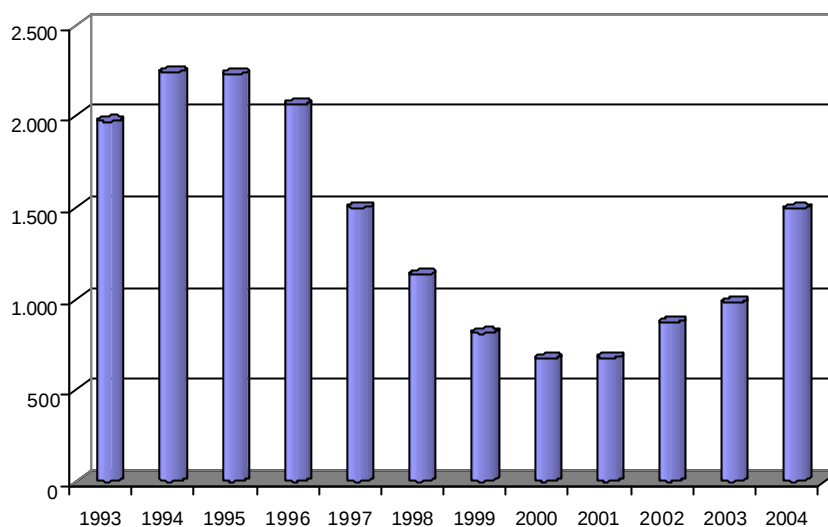
Het aantal werkzoekende onderwijzers³⁰ is sinds 1997 zeer drastisch gedaald en bereikte een absoluut dieptepunt in 2000 en 2001. Toen bedroeg het aanbod nog slechts 34% ten opzichte van september 1993. Sinds 2002 is het aantal onderwijzers dat in september werkzoekend is, in stijgende lijn blijven gaan.

Tabel 22 – Evolutie aantal werkzoekende onderwijzers ingeschreven bij VDAB

Jaar	Aanbod september	Procentueel t.o.v. 1993
1993	1.972	100%
1994	2.240	114%
1995	2.230	113%
1996	2.063	105%
1997	1.499	76%
1998	1.131	57%
1999	811	41%
2000	670	34%
2001	676	34%
2002	871	44%
2003	979	50%
2004	1.491	76%

³⁰ Hierin zijn niet de leermeesters opgenomen: het gaat enkel om "onderwijzers lager onderwijs".

Figuur 13 - Evolutie aantal werkzoekende onderwijzers ingeschreven bij VDAB

1.2.2.2. Maandelijks evolutie

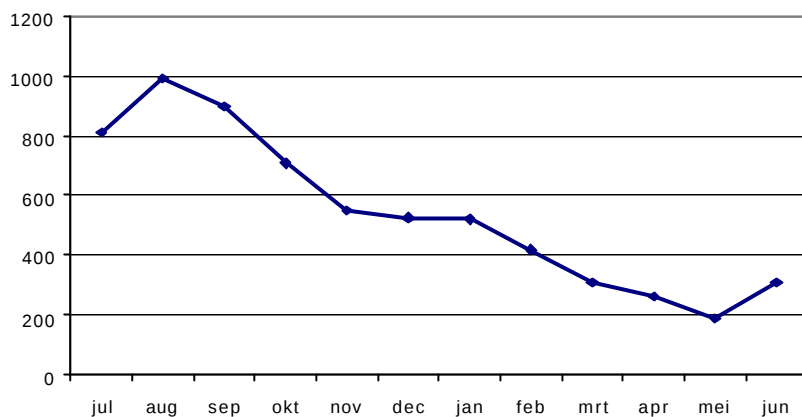
Onderstaande tabellen en figuren verduidelijken de evolutie van het aantal werkzoekenden in de loop van het schooljaar. Dat er een duidelijke correlatie is tussen de maandelijks schommelingen van de werkzoekenden en de evolutie van de interimaire werkgelegenheid in de loop van het schooljaar, blijkt uit figuur 16. Tabel 26 geeft aan dat het vooral de schoolverlaters zijn die het snelst uit de werkloosheid verdwijnen. Dit wijst erop dat zich in de categorie van de langdurig werklozen een groep bevindt die moeilijk inzetbaar is.

Kleuteronderwijzers

Tabel 23 - Maandelijks evolutie van ALLE niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers - absolute cijfers

MAAND	juli	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998			1.710	1.555	1.291	1.368	1.019	965	567	665	487	608
1998-1999	1.223	1.728	1.886	1.506	1.363	1.483	1.050	944	608	867	408	578
1999-2000			1.832	1.346	1.124	1.137	849	437	392	522	310	513
2000-2001	1.234	1.467	1.230	831	513	558	406	279	165	172	135	274
2001-2002	1.168	1.602	1.467	1.067	614	614	403	239	156	129	78	261
2002-2003	847	1.225	996	776	683	556	440	251	204	194	169	325
2003-2004	811	992	897	707	549	526	521	419	311	264	189	311

Figuur 14 - Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers in het schooljaar 2003-2004

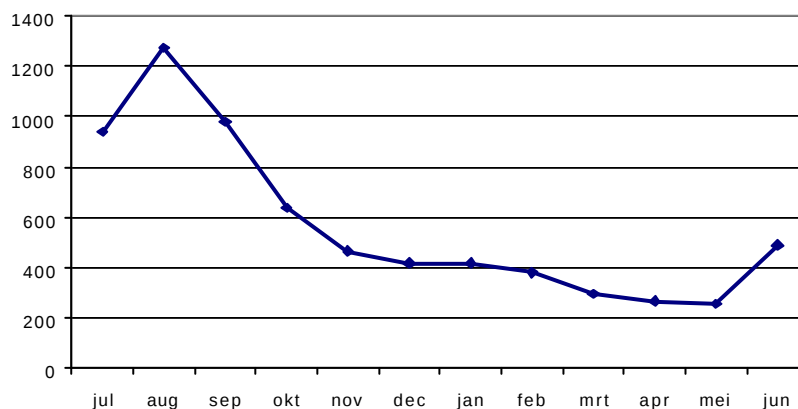

Onderwijzers

Tabel 24 - Maandelijks evolutie van ALLE niet werkende werkzoekende onderwijzers - absolute cijfers

MAAND	juli	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998			1.499	1.261	938	1.080	629	657	342	460	309	523
1998-1999	1.366	1.823	1.131	705	567	707	375	365	264	370	196	372
1999-2000			811	501	359	431	295	217	204	235	206	386
2000-2001	1.080	1.413	670	449	290	266	217	183	154	167	157	234
2001-2002	593	814	676	519	339	352	263	187	161	133	169	254
2002-2003	842	1.168	791	582	430	372	298	219	195	188	177	351
2003-2004	939	1.272	978	637	465	417	417	380	297	266	257	490

Figuur 15- Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende onderwijzers in het schooljaar 2003-2004

Tabel 25 - Maandelijkse evolutie *niet werkende werkzoekende* kleuteronderwijzers en onderwijzers - procentueel t.o.v. september

MAAND	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998	100%	88%	69%	76%	51%	51%	28%	35%	25%	35%
1998-1999	100%	73%	64%	73%	47%	43%	29%	34%	22%	34%
1999-2000	100%	70%	56%	59%	43%	25%	23%	29%	20%	34%
2000-2001	100%	67%	42%	43%	33%	24%	17%	18%	15%	27%
2001-2002	100%	74%	44%	45%	31%	20%	15%	12%	12%	24%
2002-2003	100%	76%	62%	52%	41%	26%	22%	21%	19%	38%
2003-2004	100%	75%	57%	53%	52%	45%	34%	30%	25%	45%

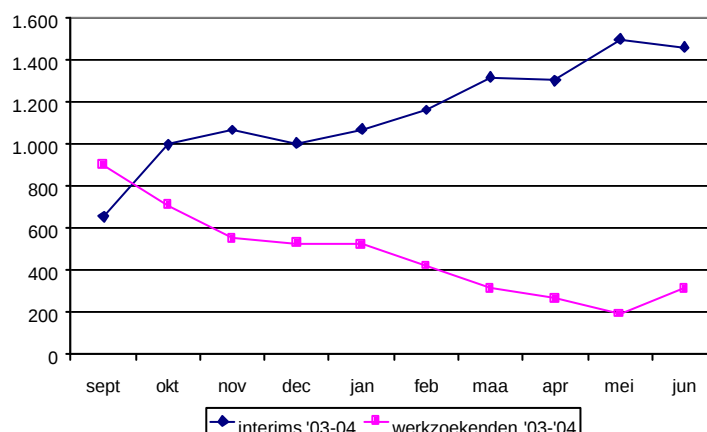
Uit bovenstaande cijfers blijkt dat zowel het aantal werkzoekende onderwijzers als het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers in de maanden maart, april en mei een dieptepunt bereikt.

Binnen de groep “niet werkende werkzoekende leerkrachten met onderwijs als eerste keuze” kan de categorie van de schoolverlaters nog apart worden genomen. Hieruit blijkt dat de groep schoolverlaters de groep is die het snelst uit de VDAB-reserve verdwijnt. In mei van het schooljaar bedraagt de groep schoolverlaters nog maar goed 3% tot 8% van het aantal schoolverlaters in september. In juni 2002, 2003 en 2004 is er een opmerkelijke stijging van het aantal werkzoekende schoolverlaters. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat pas afgestudeerden zich onmiddellijk inschrijven bij de VDAB.

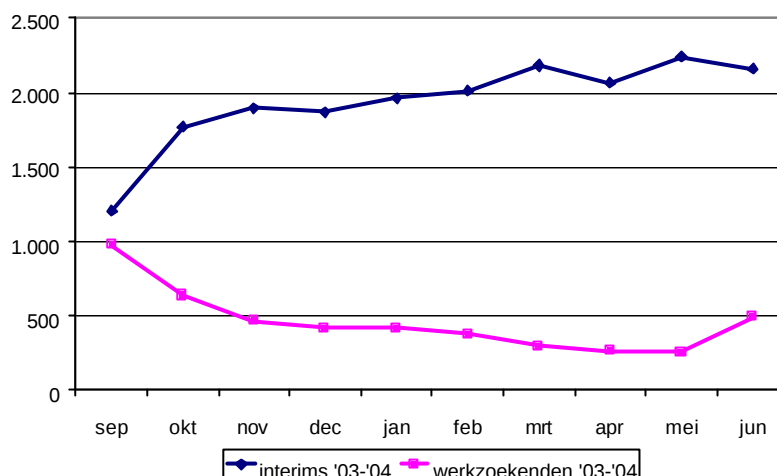
Tabel 26 - Maandelijkse evolutie *schoolverlaters* kleuteronderwijzers en onderwijzers - procentueel t.o.v. september

MAAND	sep	okt	nov	dec	jan	feb	maa	apr	mei	juni
1997-1998	100%	85%	65%	63%	43%	38%	20%	18%	8%	4%
1998-1999	100%	74%	58%	61%	39%	36%	25%	22%	7%	11%
1999-2000	100%	63%	47%	41%	28%	17%	14%	14%	6%	12%
2000-2001	100%	62%	32%	27%	20%	14%	9%	7%	5%	18%
2001-2002	100%	73%	36%	30%	17%	11%	8%	6%	4%	32%
2002-2003	100%	62%	40%	33%	21%	11%	8%	7%	3%	25%
2003-2004	100%	58%	40%	35%	29%	25%	17%	14%	7%	34%

Figuur 16 - Maandelijkse evolutie niet werkende werkzoekende kleuteronderwijzers, gelinkt aan de interimaire werkgelegenheid in het kleuteronderwijs

Figuur 17 - Maandelijks evolutie niet werkende werkzoekende onderwijzers, gelinkt aan de interimse werkgelegenheid in het lager onderwijs

1.2.2.3. Overzicht per provincie

Kleuteronderwijzers

In het VDAB-aanbod van werkzoekende kleuteronderwijzers en onderwijzers zijn er belangrijke regionale verschillen. Dit blijkt duidelijk uit tabel 27.

Ook de mate waarin het aantal werkzoekenden in de loop van de voorbije vier jaar is geëvolueerd, verschilt per provincie. Globaal genomen is er overal een daling van het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers t.o.v. september 1998.

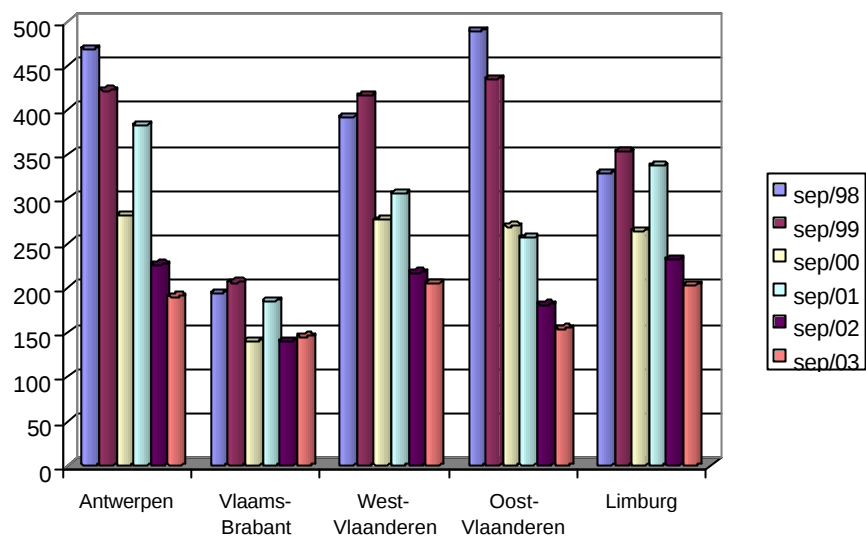
De vermindering van het aantal werkzoekende kleuteronderwijzers is het grootst in de provincie Oost-Vlaanderen. Limburg en vooral Vlaams-Brabant zagen het aantal werkzoekende onderwijzers niet zo sterk dalen.

In relatie tot het aantal leerlingen is het aantal werkzoekenden in Antwerpen en Oost-Vlaanderen het laagst, en in Limburg en West-Vlaanderen het hoogst (zie figuur 19).

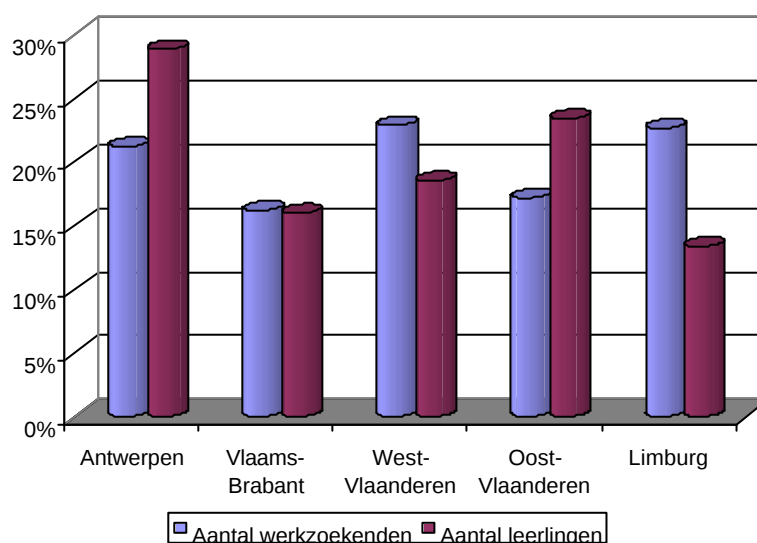
Tabel 27 - Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie

	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
september 1998	469	194	392	489	329	1.873
september 1999	422	206	416	435	353	1.832
september 2000	281	140	276	269	264	1.230
september 2001	383	185	306	256	337	1.467
september 2002	226	140	217	181	232	996
september 2003	190	145	205	154	203	897
september 2004	276	184	222	239	232	1.153
% t.o.v. sept. '98	59%	95%	57%	49%	71%	62%

Figuur 18 – Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie

Figuur 19 – Werkzoekende kleuteronderwijzers per provincie in relatie tot het aantal leerlingen

Onderwijzers

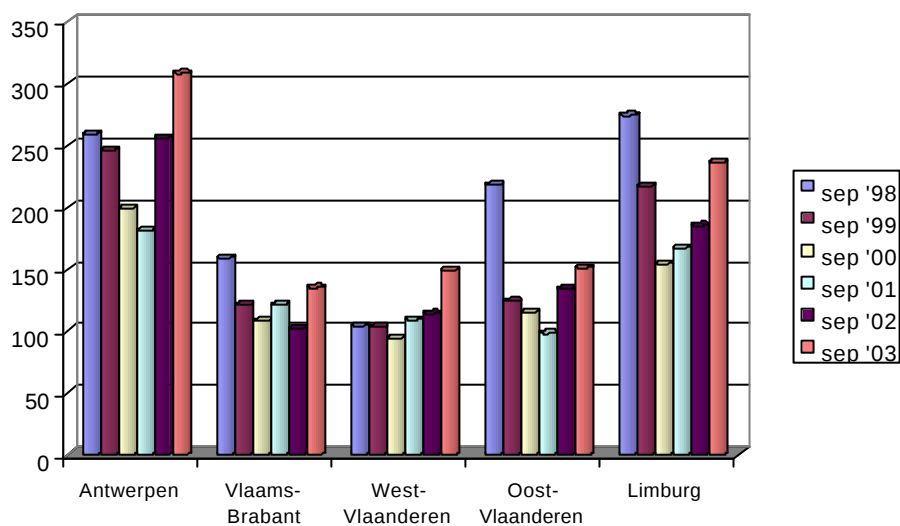
Uit tabel 28 blijkt dat het aantal werkzoekende onderwijzers per provincie erg varieert. In Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en Limburg is het aantal werkzoekende onderwijzers nog lager dan in 1998, maar in de twee andere provincies is er een stijging waarneembaar en ligt het percentage werkzoekende onderwijzers al hoger dan 1998.

In relatie tot het aantal leerlingen zijn er alleen in Limburg en Antwerpen meer werkzoekende onderwijzers (zie figuur 21).

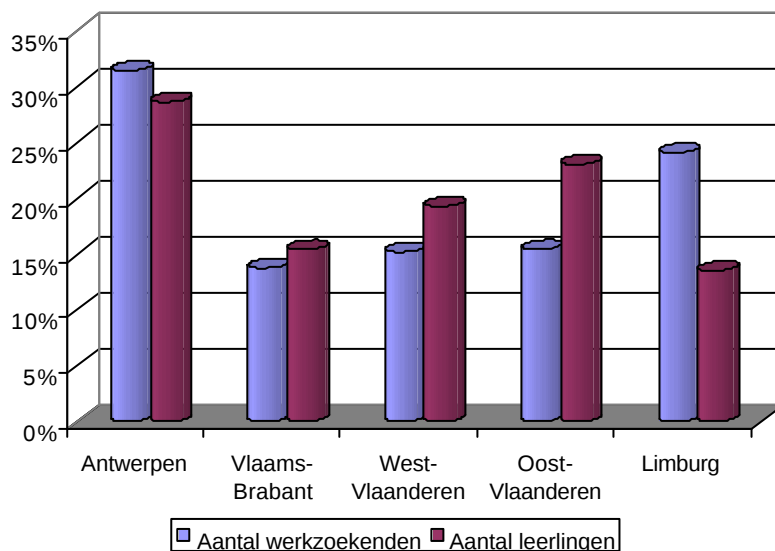
Tabel 28 – Werkzoekende onderwijzers per provincie

	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Totaal
september 1998	259	159	104	218	274	1.014
september 1999	246	121	103	124	217	811
september 2000	199	108	94	115	154	670
september 2001	181	121	109	98	167	676
september 2002	256	102	114	134	185	791
september 2003	308	135	149	151	236	979
september 2004	446	190	216	278	361	1.491
% t.o.v. sept. 1998	172%	119%	208%	128%	132%	147%

Figuur 20 – Werkzoekende onderwijzers per provincie

Figuur 21 – Werkzoekende onderwijzers per provincie in relatie tot het aantal leerlingen

1.2.3. Boventallige kleuteronderwijzers en onderwijzers

In het basisonderwijs is het aantal personeelsleden dat zonder betrekking is gebleven na de werkzaamheden van de diverse reffectatiecommissies zeer sterk gedaald. In 2000 is deze groep wat toegenomen, maar sindsdien gaat het opnieuw in dalende lijn. Al bij al kan deze reserve van vastbenoemde personeelsleden zonder betrekking als quasi uitgeput worden beschouwd.³¹

Tabel 29 – Evolutie van aantal personeelsleden TBS/OB in het basisonderwijs – uitgedrukt in voltijdse equivalenten³²

1991-1992	56	100%
1992-1993	67	120%
1993-1994	36	64%
1994-1995	44	79%
1995-1996	37	66%
1996-1997	33	59%
1997-1998	24	43%
1998-1999	26	46%
1999-2000	36	64%
2000-2001	30	54%
2001-2002	31	55%
2002-2003	14	25%
2003-2004	10	18%
2004-2005	12	21%

³¹ De stijging is toe te schrijven aan de nieuwe werking via scholengroepen in het gemeenschapsonderwijs en scholengemeenschappen in het secundair onderwijs. Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie, Departement Onderwijs.

³² Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie, Departement Onderwijs.

1.2.4. De stille reserve

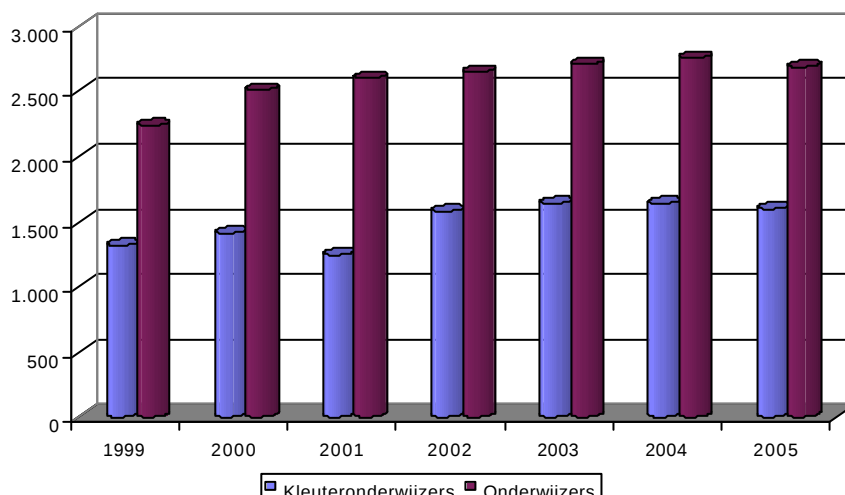
In dit rapport verstaan wij onder de stille reserve: de ruimte waarover deeltijdse tijdelijke personeelsleden beschikken om meer te gaan werken.³³ Uiteraard is dit maar een “theoretische” reserve, omdat kan worden aangenomen dat niet iedereen meer *wil of kan* presteren.

Hierbij wordt geen rekening gehouden met de groep vastbenoemde leerkrachten die een onvolledige opdracht uitoefenen. De marge om “meer te gaan werken” is hier immers vrij beperkt: in het lager onderwijs presteert een vastbenoemd personeelslid gemiddeld bijna 90%. En wie vastbenoemd is en deeltijds werkt, kiest hier meestal vrijwillig voor via een verlof of afwezigheid voor verminderde prestaties.

Tabel 30 – Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het basisonderwijs (bft)³⁴

		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kleuter	Aantal personen (zuiver tijdelijk)	4.430	4.547	4.816	5.335	5.236	5.413	5.136
	Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid ³⁵	70,3%	69,0%	74,2%	70,4%	68,7%	69,7%	69,0%
	Aantal BFT's reserve	1.316	1.410	1.243	1.577	1.637	1.638	1.595
Lager	Aantal personen (zuiver tijdelijk)	7.901	8.771	9.208	9.383	9.474	9.512	9.096
	Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid	71,7%	71,4%	71,8%	71,8%	71,5%	71,1%	70,5%
	Aantal BFT's reserve	2.235	2.508	2.598	2.646	2.705	2.754	2.683

Figuur 22 - Potentieel van de stille reserve van deeltijdse tijdelijke personeelsleden in het basisonderwijs (bft)

³³ Het kan dan gaan om tijdelijke personeelsleden die een deeltijdse opdracht uitoefenen of om tijdelijke personeelsleden die maar voor een beperkte duur zijn aangesteld.

³⁴ Bestuurs- en onderwijzend personeel voor de maand januari van elk schooljaar.

³⁵ Dit gemiddelde berust op een vergelijking tussen het aantal personen en het aantal BFT's. Dit gemiddelde wordt beïnvloed door de opdrachtbreuk van een tijdelijke tewerkstelling, maar ook door de duur ervan.

Tabel 30 toont aan dat de voorbije jaren meer tijdelijke personen in het basisonderwijs zijn tewerkgesteld, zowel uitgedrukt in personen als in BFT's. De gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijk personeelslid bleef door de jaren heen ongeveer gelijk. Alleen in 2001 was de gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijke kleuteronderwijzer ongeveer 4% hoger dan in de andere jaren. Doordat beduidend meer tijdelijke leerkrachten in het basisonderwijs aan het werk zijn, is er een aanzienlijke stijging van de theoretische stille reserve.

Scholen maken echter niet optimaal gebruik maken van deze arbeidsreserve van tijdelijke leerkrachten. Uit de tabellen 31 en 32 blijkt dat ze voornamelijk extra personeelsleden aantrekken in plaats van de tijdelijke interimarissen die al in de school werken meer te laten presteren. De extra werkgelegenheid die ontstaat door vervangingen in de loop van het schooljaar, werd tot het schooljaar 2002-2003 grosso modo voor driekwart ingevuld door meer tijdelijke interimarissen in te schakelen. Slechts ongeveer 25% van de extra werkgelegenheid in het kleuteronderwijs werd opgevangen door elke interimaris gemiddeld meer te laten werken. In het schooljaar 2003-2004 was het percentage extra werkgelegenheid dat werd opgevangen door personeel meer te laten presteren zelfs teruggelopen tot 15%. In 2004-2005 bedroeg dit percentage 18%.

In het lager onderwijs lag dit percentage tot het schooljaar 2002-2003 iets hoger dan in het kleuteronderwijs. In 2002-2003 werd nog 37% van de extra interimvacatures opgevangen door al actieve personeelsleden meer te laten presteren, maar in 2003-2004 daalde dat percentage tot 17%. In 2004-2005 was er opnieuw een stijging ten opzichte van 2003-2004: 27% van de extra werkgelegenheid werd opgevangen door het personeel dat al in dienst was meer te laten presteren.

Tabel 31 - Gebruik van stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het basisonderwijs - schooljaar 2003 - 2004

		Interim-BFT's sept. 2003	Interim-BFT's april 2004	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel ³⁶	Opgevangen door meer prestatie ³⁷ = stille reserve	Procentueel t.o.v. aantal extra interim-vacatures
Kleuter-onderwijzers	BFT's	787	1.425	638			
	Personen	1.180	1.906		543 bft		85%
	Gemiddelde opdracht interimaris	67%	75%			95 bft	15%
Onderwijzers	BFT's	1.200	1.947	747			
	Personen	1.912	2.803		619 bft		83%
	Gemiddelde opdracht interimaris	63%	69%			128 bft	17%

Tabel 32 - Gebruik van stille reserve bij invulling van interim-vacatures in het basisonderwijs - schooljaar 2004 - 2005

		Interim-BFT's sept. 2004	Interim-BFT's mei 2005	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel ³⁸	Opgevangen door meer prestatie ³⁹ = stille reserve	Procentueel t.o.v. aantal extra interim-vacatures
Kleuter-onderwijzers	BFT's	619	1.506	887			
	Personen	1.045	2.022		728 bft		82%
	Gemiddelde opdracht interimaris	59%	74%			159 bft	18%
Onderwijzers	BFT's	992	1.901	909			
	Personen	1.774	2.721		662 bft		73%
	Gemiddelde opdracht interimaris	56%	70%			247 bft	27%

Op het eerste gezicht is dit onlogisch: men kan verwachten dat scholen de extra uren in de eerste plaats toekennen aan de leerkrachten die al bij hen in dienst zijn – en die zij goed kennen. Dit wordt overigens zo opgelegd in het personeelsstatuut (via de voorrangsregeling).

³⁶ Resultaat wordt verkregen door extra aantal personen (april 2004 ten opzichte van september 2003) te vermenigvuldigen met het gemiddelde % van de opdracht in april 2004.

³⁷ Resultaat wordt verkregen door het aantal personen van september 2003 te vermenigvuldigen met de stijging van het gemiddelde % van de opdracht tussen september 2003 en mei 2004.

³⁸ Resultaat wordt verkregen door extra aantal personen (mei 2005 ten opzichte van september 2004) te vermenigvuldigen met het gemiddelde % van de opdracht in mei 2005.

³⁹ Resultaat wordt verkregen door het aantal personen van september 2004 te vermenigvuldigen met de stijging van het gemiddelde % van de opdracht tussen september 2004 en mei 2005.

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- het uurrooster van de leerkracht die al lesgeeft maar nog deeltijds ter beschikking staat, past niet in het uurrooster van de vacature. In CAO VII werd vastgelegd dat de prestaties van personeelsleden met een deeltijdse opdracht geclusterd moeten worden. Het valt af te wachten in hoeverre deze personeelsleden hierdoor meer ingezet kunnen worden;
- leerkrachten in het basisonderwijs prefereren om hun lesopdracht zoveel mogelijk in eigen dorp of gemeente uit te oefenen: een onvolledige opdracht dicht bij huis geniet de voorkeur boven een volledige opdracht waarvoor een verre verplaatsing noodzakelijk is;
- het gebrek aan mobiliteit tussen netten en inrichtende machten;
- de mogelijkheid dat veel tijdelijke (jongere) personeelsleden er bewust voor kiezen om niet voltijds te gaan werken, wegens gezinsredenen of andere persoonlijke motieven⁴⁰;
- vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt zijn misschien niet voldoende transparant.

⁴⁰ Uit een onderzoek van het Steunpunt werkgelegenheid, arbeid en vorming blijkt dat vooral vrouwen deeltijds werken: 41% ten opzichte van 5% mannen.

1.3. Indicatoren van een tekort

1.3.1. De vervangingspool

Een tekort op de arbeidsmarkt ontstaat wanneer het aanbod niet langer volstaat om de vraag naar arbeidskrachten op te vangen.

De vraag naar personeel is onderhevig aan belangrijke schommelingen in de loop van het schooljaar. De arbeidsreserve moet groot genoeg zijn om aan de vraag te voldoen op elk ogenblik van het schooljaar: m.a.w. op elk tijdstip van het schooljaar moeten alle basisscholen kunnen rekenen op kwaliteitsvolle invalkrachten.

Met ingang van 1 september 2000 werd de vervangingspool opgericht. De pool had tot doel om de arbeidsomstandigheden te verbeteren van de leerkrachten die als interimaris aan het werk zijn, door hen zekerheid van werk en inkomen te bieden voor een volledig schooljaar.

Jaarlijks werd op basis van het aantal aangesloten scholen bepaald hoeveel vacatures er zijn in de vervangingspool. De berekening gebeurde op basis van de gemiddelde vervangingsbehoeften van de aangesloten scholen tijdens het voorgaande schooljaar.

Aangezien de vervangingspool de laatste jaren niet volledig ingevuld raakte, kon hij gebruikt worden als een vrij betrouwbare indicator van het tekort.

Uit onderstaande cijfers blijkt alvast dat de tekorten fors zijn teruggelopen en zich voor het basisonderwijs momenteel beperken tot enkele knelpuntzones.

1.3.1.1. Algemeen

In het basisonderwijs namen niet alle scholen deel aan de vervangingspool. Het aantal scholen dat afgelopen schooljaar aangesloten was, vertegenwoordigde 53,4% van het totaal aantal leerlingen in het basisonderwijs. In onderstaande berekeningen werden de cijfers geëxtrapoleerd naar de situatie waarin alle scholen aangesloten zouden zijn.

Tabel 33 - Overzicht van vraag en aanbod voor de ambten in het basisonderwijs

Ambt	Aanbod	Vraag	Verschil (vraag - aanbod)	% ingevuld (aanbod/ vraag)	% niet ingevuld
Kleuteronderwijzer	836	845	9	99%	1%
Onderwijzer ⁴¹	1.489	1.772	283	84%	16%

In tabel 34 wordt ter vergelijking een overzicht gegeven van de procentuele tekorten per ambt gedurende de laatste schooljaren. Hieruit blijkt overduidelijk dat de tekorten de laatste twee schooljaren sterk teruggelopen zijn.

Tabel 34: Overzicht van de tekorten per ambt

Schooljaar	Kleuteronderwijzers	Onderwijzers
2001-2002	26%	67%
2003-2004	9%	35%
2004-2005	1%	16%

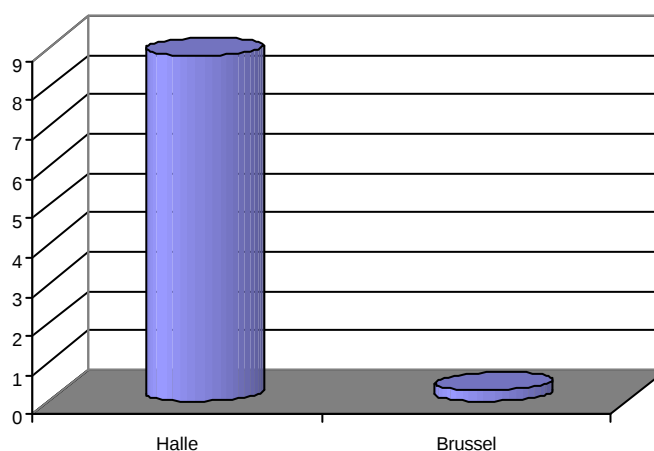
1.3.1.2. Kleuteronderwijzers

Uit tabel 33 blijkt dat 99% van de beschikbare betrekkingen voor kleuteronderwijzer in de vervangingspool wordt ingevuld. Het tekort aan kleuteronderwijzers is bijgevolg verwaarloosbaar. In absolute cijfers bedraagt dit tekort 9 BFT's. De weinige tekorten zijn gesitueerd in Halle en Brussel.

Tabel 35: Overzicht per regio van het tekort aan kleuteronderwijzers

Regio	Tekort (in absolute cijfers)
Halle	8,8
Brussel	0,28
Totaal	9,08

Figuur 23: Overzicht per regio van het tekort aan kleuteronderwijzers

⁴¹ Dit betreft zowel de onderwijzers in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs.

1.3.1.3. Onderwijzers

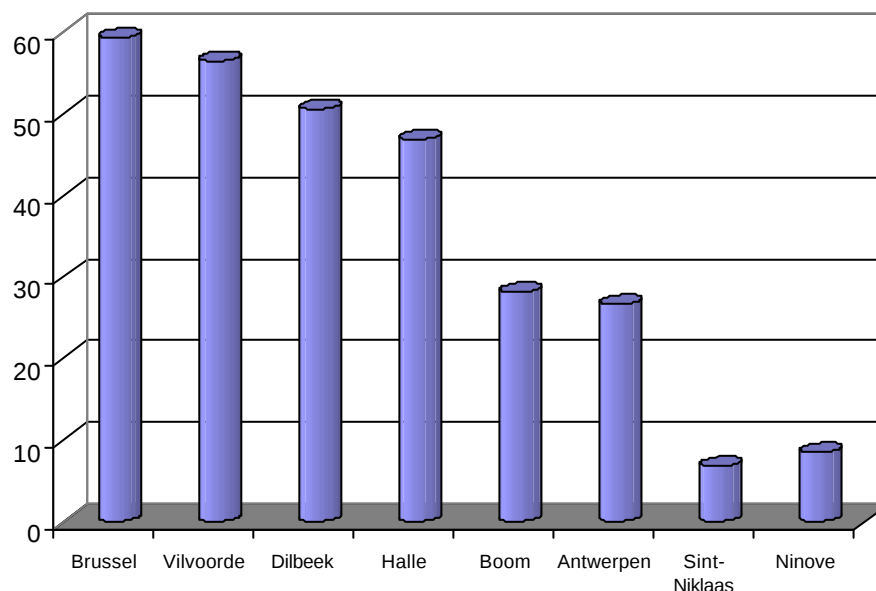
Het tekort aan onderwijzers is, zoals de afgelopen jaren steeds het geval is geweest, groter dan dat aan kleuteronderwijzers. Van alle gevraagde betrekkingen voor onderwijzer werd in de vervangingspool 84% ingevuld. Voor 16% van de betrekkingen werd geen interimaris gevonden. Het tekort aan onderwijzers bedraagt in absolute cijfers 283 BFT's.

Tabel 36: Overzicht per regio van het tekort aan onderwijzers

Regio	Tekort (in absolute cijfers)
Brussel	59,27
Vilvoorde	56,46
Dilbeek	50,56
Halle	46,82
Boom	28,09
Antwerpen	26,59
Ninove	8,43
Sint-Niklaas	6,74
Totaal	282,96

Waar de tekorten aan onderwijzers zich de afgelopen jaren over vrijwel heel Vlaanderen voordeden (Limburg uitgezonderd), zijn ze nu duidelijk geconcentreerd in enkele regio's, voornamelijk Brussel en omstreken.

Figuur 24: Overzicht per regio van het tekort aan onderwijzers

1.3.2. Anders gekwalificeerde leerkrachten

Als de reserve ontoereikend is, kunnen scholen niet anders dan een beroep doen op leerkrachten die al in het onderwijs (onvolledig of volledig) aan de slag zijn, of werven zij personeelsleden aan die niet beschikken over het gepaste bekwaamheidsbewijs.

Deze indicator geeft aan in welke mate scholen een beroep moeten doen op leerkrachten die slechts beschikken over een voldoende geacht of “ander” bekwaamheidsbewijs. De aanstelling van leerkrachten met een “ander bekwaamheidsbewijs” kan in de regel maar als er een vastgesteld tekort is aan leerkrachten die over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken.

Hoewel scholen leerkrachten met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs vrij kunnen aanwerven, gebeurde dit in het basisonderwijs tot 1998 slechts vrij uitzonderlijk⁴². Hierin kwam echter geleidelijk aan verandering: vooral lagere scholen werven steeds meer kleuteronderwijzers aan, niet uit vrije keuze maar wegens een tekort aan onderwijzers. Het aantal leerkrachten dat wordt aangesteld met een bekwaamheidsbewijs “voldoende geacht”, geldt in het basisonderwijs daarom als een relevante indicator van een lerarentekort.

1.3.2.1. Kleuteronderwijzers

Tabel 37 toont aan dat scholen in het kleuteronderwijs vooralsnog geen problemen hebben om leerkrachten aan te stellen met een vereist bekwaamheidsbewijs, zelfs niet voor vervangingen. Er is geen markante evolutie gedurende de afgelopen schooljaren.

Vlaams-Brabant en Antwerpen hadden in 2004 en 2005 het hoogste aantal aanstellingen met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs (zie tabellen 38 en 39). In Brussel zijn er het meeste aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs, wat opnieuw wijst op een tekort in deze regio.

⁴² Zie Arbeidsmarktrapport basisonderwijs en secundair onderwijs, departement Onderwijs, oktober 1999, p. 31.

Tabel 37 – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs: procentueel overzicht van de voorbije schooljaren

	Tijdelijk vacante uren			Interim-uren		
	Vereist	Vol-doende	Andere	Vereist	Vol-doende	Andere
1.9.1998	97,93	1,81	0,26	98,98	1,02	0,01
15.3.1999				99,04	0,96	0,00
1.9.1999	97,45	2,42	0,12	98,93	1,01	0,07
15.3.2000				98,95	0,89	0,16
1.9.2000	97,36	2,42	0,22	98,68	1,23	0,10
15.3.2001				97,65	1,29	1,05
1.9.2001	97,15	2,21	0,63	98,46	1,33	0,19
15.03.2002	96,86	2,03	1,10	97,22	1,53	1,25
1.9.2002	97,26	2,21	0,53	97,99	1,50	0,52
15.3.2003	96,60	2,44	0,96	97,17	1,50	1,33
1.9.2003	96,38	2,94	0,68	97,73	1,75	0,52
15.3.2004	95,56	2,91	1,53	97,05	1,74	1,21
1.9.2004	95,18	3,87	0,95	97,73	1,80	0,47
15.3.2005	95,79	3,31	0,91	97,78	1,67	0,55

Tabel 38 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2004)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	97,05%	95,81%	92,70%	98,04%	95,30%	98,68%
Voldoende	1,74%	3,73%	0,81%	0,81%	2,05%	1,27%
Andere	1,21%	0,47%	3,93%	1,15%	2,64%	0,06%

Tabel 39 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2005)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	97,78%	97,45%	96,54%	98,17%	97,13%	98,95%
Voldoende	1,67%	1,76%	0,64%	1,75%	2,10%	1,03%
Andere	0,55%	0,79%	2,82%	0,08%	0,77%	0,02%

1.3.2.2. Onderwijzers

De scholen van het lager onderwijs krijgen het elk schooljaar wat moeilijker om bij het begin van het schooljaar het personeelskader in te vullen volgens het gewenste profiel: vacante betrekkingen of interimbetrekkingen voor een volledig schooljaar werden in september 1998 nog quasi volledig (97 en 96%) ingevuld met onderwijzers die over een vereist bekwaamheidsbewijs beschikken. In september 2004 kunnen zij dit nog maar voor gemiddeld 87% van hun tijdelijk corps (zie tabel 40).

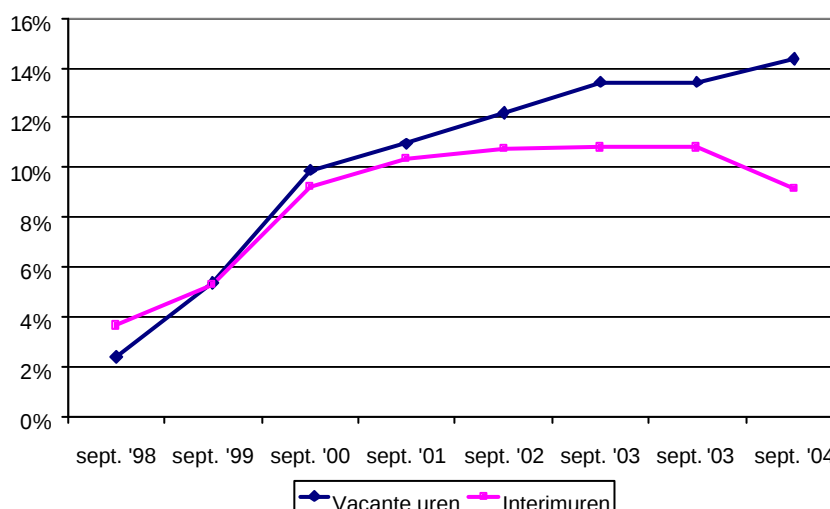
Het aantal interimaanstellingen met een “ander” bekwaamheidsbewijs is in het lager onderwijs, zeker in vergelijking met het secundair onderwijs, al bij al nog beperkt.

Ten slotte zijn er nog belangrijke regionale verschillen (zie tabel 41). Zo blijkt dat Brussel, zowel in absolute termen als in vergelijking met andere regio's, de meeste moeite heeft met het vinden van onderwijzers. Slechts 57% van de vervangers in de Brusselse lagere scholen beschikte in 2004 over een diploma van onderwijzer (vereist), tegenover een gemiddelde van 85% voor alle scholen die door de Vlaamse gemeenschap worden gefinancierd of gesubsidieerd. In 2005 lag dat cijfer opnieuw hoger (72%), maar het bleef nog altijd beduidend lager dan het gemiddelde voor Vlaanderen (89%).

Tabel 40 – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – procentueel overzicht van de voorbije schooljaren

	Tijdelijk vacante uren			Interim-uren		
	Vereist	Vol-doende	Andere	Vereist	Vol-doende	Andere
1.9.1998	97,33	2,40	0,27	96,22	3,65	0,12
15.3.1999				91,19	8,53	0,28
1.9.1999	94,34	5,36	0,30	94,59	5,28	0,13
15.3.2000				87,87	11,77	0,36
1.9.2000	89,73	9,89	0,38	90,57	9,24	0,20
15.3.2001				97,65	1,29	1,05
1.9.2001	88,49	10,96	0,54	89,18	10,34	0,46
15.03.2002	83,42	15,40	1,18	81,97	16,36	1,66
1.9.2002	86,87	12,19	0,94	88,55	10,76	0,69
15.3.2003	82,41	15,83	1,76	83,14	15,25	1,60
1.9.2003	85,51	13,42	1,07	88,54	10,79	0,68
15.3.2004	83,03	15,41	1,56	85,40	13,07	1,53
1.9.2004	84,55	14,37	1,08	90,02	9,17	0,81
15.3.2005	86,78	12,21	1,01	88,51	10,62	0,87

Figuur 25: Aanstelling met voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs

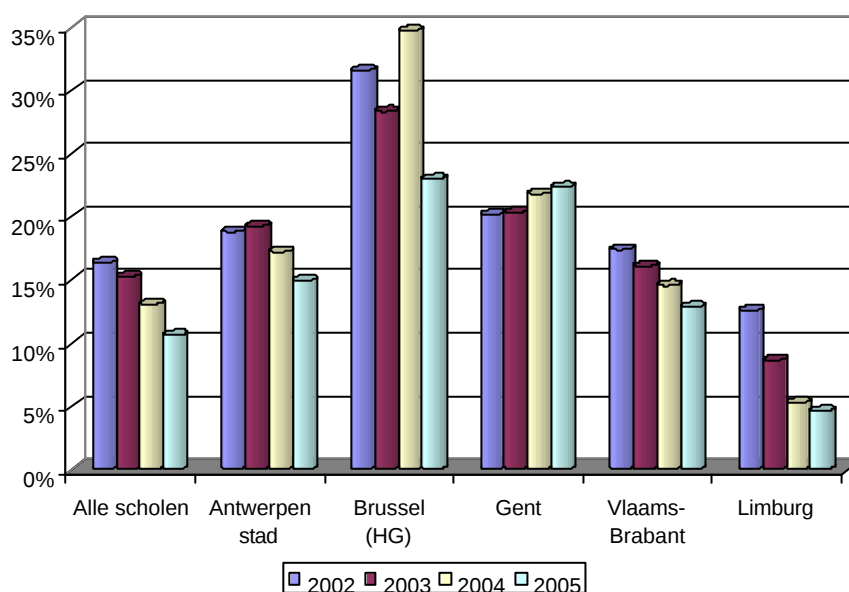
Tabel 41 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2004)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	85,40%	81,28%	56,73%	76,42%	83,26%	94,68%
Voldoende	13,07%	17,22%	34,70%	21,81%	14,56%	5,25%
Andere	1,53%	1,50%	8,58%	1,77%	2,18%	0,07%

Tabel 42 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15.3.2005)

	Alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
Vereist	88,51%	84,05%	71,83%	75,21%	86,15%	95,33%
Voldoende	10,62%	14,94%	22,96%	22,32%	12,84%	4,60%
Andere	0,87%	1,01%	5,21%	2,47%	1,02%	0,07%

Figuur 26: aanstelling met voldoende geacht bekwaamheidsbewijs in interim-uren in het lager onderwijs volgens regio

1.3.3. Herindiensttreding

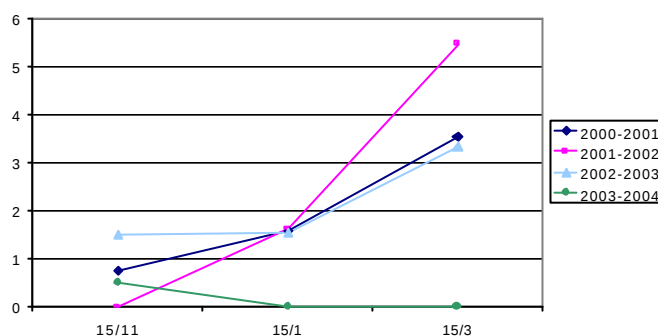
Het decreet van 8 juni 2000 houdende dringende maatregelen betreffende het lerarenambt heeft het mogelijk gemaakt dat gepensioneerde leerkrachten of leerkrachten die een bepaald verlofstelsel genieten, opnieuw in dienst kunnen treden. Dit was een van de maatregelen waarmee op korte termijn het lerarentekort kon worden aangepakt.

Het aantal herindiensttrekders in het basisonderwijs is echter nooit hoog geweest. In 2003-2004 was er een daling van het aantal herindiensttrekders ten opzichte van de voorgaande jaren. Op 15 maart 2004 waren er in het kleuteronderwijs geen herindiensttrekders meer, in het lager onderwijs waren er 1,8 BFT's.

Tabel 43: aantal herindiensttrekders in het kleuteronderwijs uitgedrukt in BFT's

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
15/11	0,8	0	1,5	0,5
15/1	1,6	1,6	1,5	0
15/3	3,5	5,5	3,3	0

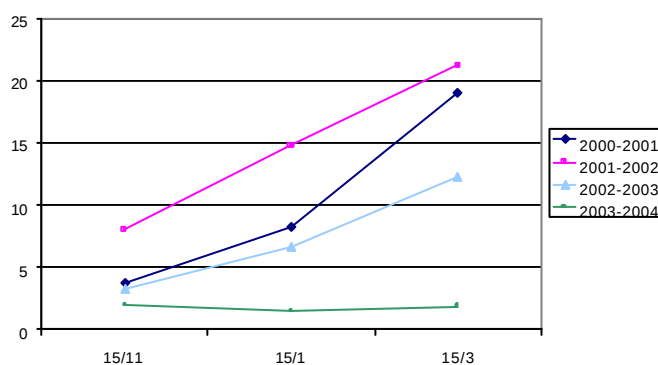
Figuur 27: aantal herindiensttrekders in het kleuteronderwijs uitgedrukt in BFT's

Tabel 44: aantal herindiensttrekders in het lager onderwijs uitgedrukt in BFT's

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
15/11	3,8	8,1	3,3	1,9
15/1	8,3	14,7	6,7	1,4
15/3	19,0	21,2	12,2	1,8

Figuur 28: aantal herindiensttrekders in het lager onderwijs uitgedrukt in BFT's

1.4. Conclusie

1.4.1. Kleuteronderwijzers

In het kleuteronderwijs zijn de tekorten nooit zo groot geweest als in het lager onderwijs. Het afgelopen schooljaar (2004-2005) was er zelfs amper nog sprake van een tekort: in de vervangingspool waren nog slechts 9 kleuteronderwijzers te kort.

In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar kleuteronderwijzers de volgende jaren (tot en met 2008) zal toenemen en in totaal 1.628 à 1.688 BFT's zal omvatten. Dit komt vooral door de grote uitstroom ten gevolge van TBS en pensioen en door een aantal nieuwe beleidsmaatregelen die ingingen op 1 september 2005.

Gelukkig blijft het aantal inschrijvingen aan de lerarenopleidingen hoog. Het aanbod aan kleuteronderwijzers dat nieuw op de arbeidsmarkt komt voor de periode 2005-2008 bedraagt 2.802 personen.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen wij aannemen dat er over een tijdsspanne van vier jaar – enkel en alleen op basis van de evoluties in het kleuteronderwijs – een overschot aan kleuteronderwijzers zal zijn van **1.114 à 1.174** BFT's, afhankelijk van de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen in het kleuteronderwijs worden ingevuld.

1.4.2. Onderwijzers

De grote tekorten aan onderwijzers in de vervangingspool zijn fors teruggelopen. Tijdens het afgelopen schooljaar (2004-2005) raakten 283 betrekkingen voor onderwijzer niet ingevuld⁴³.

Het ziet er echter naar uit dat zich de volgende schooljaren een omgekeerde evolutie zal voordoen. In hoofdstuk 1 werd aangetoond dat de vraag naar onderwijzers de volgende jaren (2005-2008) zal stijgen en in totaal, naargelang de manier waarop de nieuwe arbeidsplaatsen worden ingevuld, 2.555 à 2.695 BFT's zal omvatten.

Anderzijds zal er, door de verhoging van het aantal inschrijvingen aan de lerarenopleidingen tijdens de afgelopen jaren, een aanbod zijn van 5.129 onderwijzers.

Op basis van het netto-resultaat van deze vergelijking van vraag & aanbod kunnen we aannemen dat de arbeidsreserve van onderwijzers – enkel en alleen op basis van de evoluties in het lager onderwijs – over een tijdsspanne van vijf jaar met 2.434 à 2.574 eenheden zal toenemen.

Samen met een huidig tekort van 283 onderwijzers betekent dit dat in de periode 2005-2008 een overschot van **2.151 à 2.291** onderwijzers zal ontstaan.

⁴³ Dit cijfer is geëxtrapoleerd vanuit de veronderstelling dat alle basisscholen bij de vervangingspool aangesloten zouden zijn.

Hoofdstuk 2. Secundair onderwijs

2.1. De vraag

Nieuwe arbeidsplaatsen in het onderwijs zijn in eerste instantie afhankelijk van het aantal **vacante plaatsen** in de scholen.

In welke mate het aantal vacante betrekkingen toeneemt of afneemt, is voornamelijk afhankelijk van volgende factoren:

1. De leerlingenaantallen, het geboortecijfer en de te verwachten doorstroming van leerlingen (van lager naar secundair onderwijs).
2. De uitstroom van leerkrachten als gevolg van pensionering of vervroegde terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen en overlijden.
3. De handhaving of wijziging van de omkaderingsnormen (leerlingen/leraar-ratio).
4. De mate waarin bijzondere projecten worden ontwikkeld, gehandhaafd, uitgebreid of afgebouwd. Dergelijke projecten ondersteunen de scholen en generen extra betrekkingen (bijvoorbeeld gelijke onderwijskansen, mentorschap,...).

De prognoses van het aantal bft's op basis van demografische gegevens en de te verwachten doorstroming van leerlingen (2.1.1.), evenals de raming van de uitstroom van leerkrachten (2.1.2.), gaan uit van een ongewijzigd beleid. In punt 2.1.3. brengen wij de effecten in kaart van de tot op dit moment voorziene beleidsmaatregelen met effect op het aantal jobs de komende jaren.

Een globale prognose van de toekomstige vraag naar leerkrachten in het secundair onderwijs komt aan bod in punt 2.1.4. Deze prognose is belangrijk want, getoetst aan een globale prognose van het aanbod aan nieuwe leerkrachten, geeft dit een duidelijk beeld in welke mate de spanning op de onderwijsarbeidsmarkt de komende jaren zal toenemen of afnemen.

Vervangingen (punt 2.1.5.) zorgen eveneens voor jaarlijks terugkerende werkgelegenheid. Heel wat leerkrachten kunnen immers aan de slag ter vervanging van afwezige collega's. De tewerkstelling als invalleerkracht is minder aantrekkelijk. Het tekort aan leerkrachten treedt daarom altijd het eerst en het sterkst op bij het vinden van geschikte vervangers. Vandaar dat de cijfers van de tekorten van korte reglementaire vervangingen kunnen gebruikt worden als betrouwbare indicator voor het volledige lerarentekort.

2.1.1. De demografische evolutie en doorstroming

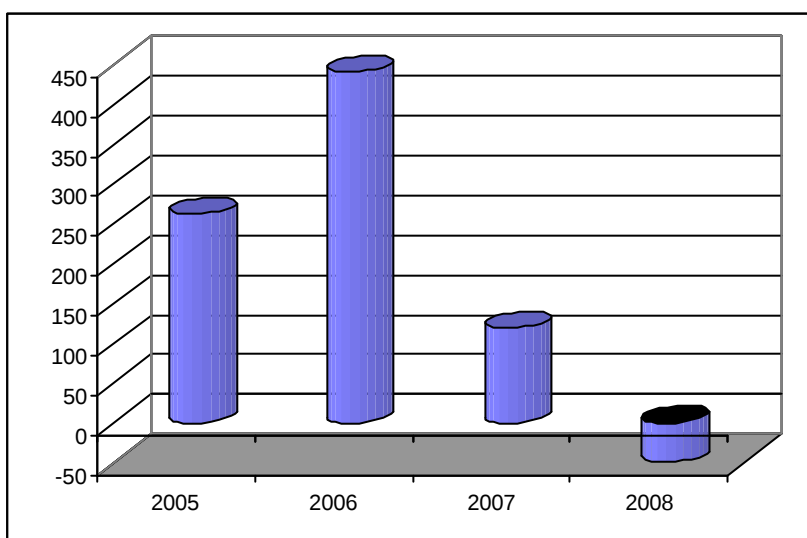
Op basis van demografische gegevens en doorstroming van het lager naar het secundair onderwijs zal door een verwacht hoger aantal leerlingen de vraag naar onderwijzend en bestuurspersoneel in het secundair onderwijs (gewoon en buitengewoon) tot 2007 toenemen. De prognose is gecorrigeerd omwille van de maatregel van de bevrozing van de omkaderingsnormen voor het secundair onderwijs.

Een prognose over de tijdspanne 2005-2008 voorziet, bij ongewijzigd beleid (*ceteris paribus*), een toename van de werkgelegenheid met 776 bft's.

Tabel 45⁴⁴ - Prognose van de bijkomende werkgelegenheid in het secundair onderwijs op basis van de demografische evolutie en doorstroming (in bft)

Demografische evolutie en doorstroming	2005	2006	2007	2008
Verwachte evolutie ingevolge leerlingenaantallen	264	441	120	-49

Figuur 29 - Prognose van de werkgelegenheid in het secundair onderwijs op basis van demografische evolutie en doorstroming

⁴⁴ Bron : Afdeling Begroting en Gegevensbeheer, Departement Onderwijs

2.1.2. De uitstroom

Het effect van de vergrijzing (tbs 58+ en pensioen) van het lerarenkorps neemt in het secundair onderwijs grotere proporties aan dan in het basisonderwijs.

Ingevolge het optrekken van de uitstapleeftijd van 55 naar 58 jaar is de uitstroom door vervroegde pensionering sinds 2003 sterk gedaald.

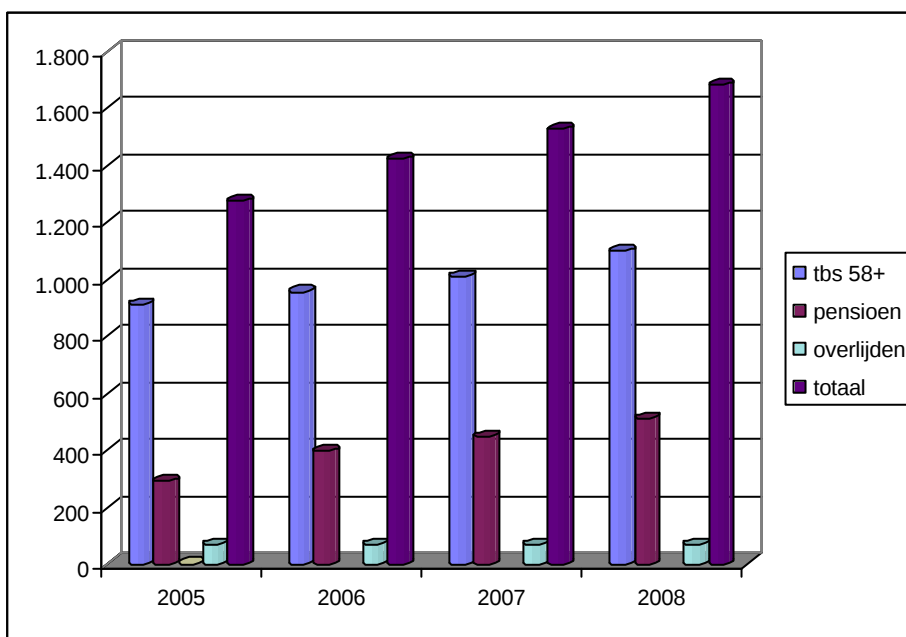
Jaarlijks komen ook een niet te verwaarlozen aantal nieuwe jobs vrij door overlijdens van personeelsleden. Begrijpelijkerwijze houden we hierbij voor de prognose het aantal aan van het meest recent gekende jaar.

Een prognose⁴⁵ voor de totale uitstroom over de tijdspanne 2005-2008 voorziet, bij ongewijzigd beleid (*ceteris paribus*), een toename van de werkgelegenheid met 5.903 bft's door uitstroom.

Tabel 46⁴⁶ – Prognose van de uitstroom in het secundair onderwijs (in bft)

Uitstroom	2005	2006	2007	2008
tbs 58+	912	956	1.009	1.100
pensioen	292	396	449	513
overlijden	69	69	69	69
Verwachte uitstroom	1.273	1.421	1.527	1.682

Figuur 30 – Prognose van de uitstroom in het secundair onderwijs

⁴⁵ Dit is een raming op basis van het personeelsbestand (bestuurs- en onderwijzend personeel) uitgedrukt in bft. De uitstroombepalingen die voor tbs gehanteerd werden, zijn gebaseerd op de reële uitstroombepalingen in 2005. Voor de berekeningen van de pensioneringen werd ervan uitgegaan dat 50% op 60 jaar met pensioen gaat en telkens 25% tussen 62 en 65 jaar. Personen die vroegtijdig (wegens ziekte) op pensioen werden gesteld, zijn niet opgenomen.

De cijfers van de overlijdens zijn gebaseerd op het aantal bft in 2004 en worden constant gehouden.

Bron : Afdeling Begroting en Gegevensbeheer, Departement Onderwijs

2.1.3. Nieuwe beleidsmaatregelen

Korte vervangingen

In het basis- en secundair onderwijs wordt tijdens de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007 een tijdelijk project georganiseerd waarbij samenwerkende scholen van het gewoon en/of buitengewoon basisonderwijs of onderwijsinstellingen van het gewoon en/of buitengewoon secundair onderwijs, een eigen beleid kunnen voeren inzake korte vervangingen (afwezigheden die minder dan 10 aaneensluitende werkdagen bedragen) van leden van het onderwijzend personeel in functie van eigen lokale noden en prioriteiten.

In het secundair onderwijs zal gedurende de eerste twee schooljaren maximum 1/3 van de scholen kunnen deelnemen.

Het is de bedoeling dat na evaluatie van het proefproject vanaf 1 september 2007 het systeem in het secundair onderwijs veralgemeend wordt ingevoerd.

Over de komende periode van 4 jaar betekent deze maatregel een toename van 118 plaatsen in het secundair onderwijs.

Gok-uren

Scholen krijgen met het gelijke onderwijskansendecreet de mogelijkheid gericht en op lange termijn te werken aan de onderwijsachterstand van kansarme leerlingen en hun integratie te bevorderen.

Ze kunnen hiervoor vanaf 2005 rekenen op aanvullende middelen voor begeleiding en ondersteuning. Kinderen met minder ontwikkelingskansen, krijgen hierdoor een betere ondersteuning.

Eens het departement de extra ondersteuning heeft toegekend aan de school, beslist de school vrij hoe ze de middelen gebruikt. De ondersteuning zal zich in de eerste plaats richten op kinderen met leer- en ontwikkelingsmoeilijkheden en kinderen die achterop dreigen te geraken.

Met deze maatregel komen er in het secundair onderwijs 47 nieuwe jobs bij.

Omstandigheidsverlof

In CAO VII werd overeengekomen om het omstandigheidsverlof voor personeelsleden uit het onderwijs naar aanleiding van de geboorte van een kind te verhogen van vier naar tien dagen.

Vanaf 1 september 2005 hebben personeelsleden uit het onderwijs, zowel tijdelijken als vastbenoemden, recht op 10 dagen omstandigheidsverlof naar aanleiding van de geboorte van hun kind. Aangezien scholen een vervanger kunnen aanstellen die bezoldigd wordt door het departement onderwijs, betekent dit dat er op jaarbasis door deze maatregel 33 bft's bijkomen.

Vervangingen van bedrijfsstages

De doelstelling van deze maatregel is vervangingen mogelijk te maken voor leerkrachten die op bedrijfsstage gaan wat ten goede komt aan hun verdere professionalisering.

Onder "bedrijfsstage" wordt verstaan: de periode waarin de betrokken leraar in een werkmilieu zijn verdere professionele ontwikkeling uitbouwt. Met bedrijfsstages worden dus, naast stages in een bedrijf/onderneming, ook stages bedoeld in private en openbare instellingen. Voorbeelden hiervan zijn ziekenhuizen, instellingen in de welzijnssector, ...

De doelgroep van dit project zijn leraren, technisch adviseurs en technisch adviseurs-coördinator.

Het project vervangingen van bedrijfsstages loopt gedurende twee schooljaren: 2005-2006 en 2006-2007 en geeft plaats aan 27 bft's.

Mentorschap

'Mentoring' is een proces waardoor een expert (met de nodige kennis en ervaring) de leraar in opleiding en de onervaren en beginnende leraren begeleidt en ondersteunt. De 'mentor' levert een belangrijke bijdrage in het professionaliseringsproces van de leraar, zowel tijdens de opleiding, bij de stage, als na de opleiding, tijdens de aanvangsbegeleiding.

In een eerste fase krijgen scholengemeenschappen een contingent aan mentoruren, bestemd voor begeleiding van beginnende leraren of het coachen en ondersteunen van collega's die op hun beurt beginnende collega-vakleraren begeleiden. De scholengemeenschap maakt afspraken over de verdeling van de mentor-uren over haar scholen. De individuele school stelt de mentor aan. Op die wijze wordt het mentorschap een aspect van het personeelsbeleid van de scholengemeenschap en haar scholen.

Mentoren worden dus gedeeltelijk van hun onderwijsopdracht vrijgesteld om deze functie uit te oefenen. De mentor wordt geen nieuw ambt, maar is een element van functiedifferentiatie binnen de loopbaan van een leraar. Mentorschap wordt evenmin hoger verloond.

Dit tijdelijk project vangt aan op 1 januari 2006 en loopt tot 31 augustus 2008 en zorgt voor 55 nieuwe plaatsen.

Afschaffing van de vervangingspool

Door de afschaffing verdwijnen er voor het secundair onderwijs 727 jobs. Dit komt neer op 500 arbeidsplaatsen voor gvso-groep 1 en 227 voor gvso-groep 2. Dit aantal is berekend op basis van het aantal niet ingezette poolleden. De effectief uitgeoefende vervangingen door poolleden blijven uiteraard permanente tewerkstelling in het kader van vervangingen.

Onderwijs aan huis

Vanaf schooljaar 2005-2006 wordt in het secundair onderwijs "onderwijs aan huis voor zieke jongeren" ingevoerd. Deze faciliteit bestaat al meerdere jaren in het lager onderwijs en wordt nu doorgetrokken naar het volledige leerplichtonderwijs. Ze is geïnspireerd op de bestaande regeling voor het lager onderwijs, zowel wat de voorwaarden betreft om op individueel tijdelijk of permanent onderwijs aan huis aanspraak te kunnen maken, als wat de financiering/subsidiëring van de betrokken scholen betreft. De invoering van deze regeling creëert 25 bijkomende bft's.

Uitbreiding van Accent op Talent

Een uitbreiding van de projecten van Accent op Talent zorgt voor de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007 samen 15 nieuwe jobs.

Extra middelen voor grote scholengemeenschappen

Voor schooljaar 2005-2006 worden extra middelen toegekend voor grote scholengemeenschappen. Dit creëert 3 nieuwe bft's.

Tabel 47⁴⁷ – Overzicht van de bijkomende werkgelegenheid door (in bft's).

Nieuwe beleidsmaatregelen	2005	2006	2007	2008
Korte vervangingen	9	27	27	55
Gok-uren	47	/	/	/
Omstandigheidsverlof	33	/	/	/
Bedrijfsstages	7	20	/	/
Mentoren	/	55	/	/
Afschaffing vervangingspool	-727	/	/	/
Onderwijs aan huis	6	19	/	/
Uitbreiding Accent op Talent	4	11	/	/
Ondersteuning grote scholengemeenschappen	3	/	/	/
Verwachte bijkomende plaatsen	-618	132	27	55

2.1.4. Prognose van de vraag naar leerkrachten secundair onderwijs in de periode 2005-2008

In dit onderdeel brengen we alle ontwikkelingen aan de vraagzijde samen, en gaan we na in welke mate de komende jaren een vraag naar leraren secundair onderwijs ontstaat.

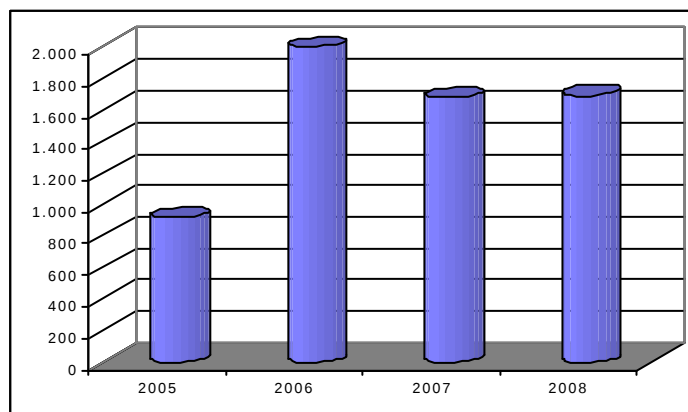
De vraag naar leraren secundair onderwijs zal over de periode 2005-2008 6.275 bft's bedragen, onder voorbehoud van nog eventuele bijkomende beleidsmaatregelen in die periode.

De belangrijkste bijdrage aan nieuwe plaatsen wordt geleverd door uitstromers omwille van pensioen.

Tabel 48 – Prognose van de vraag naar leraren secundair onderwijs over 2005-2008

Extra vraag leraren S.O.	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Demografische evolutie (tabel 45)	264	441	120	-49	
Uitstroom (tabel 46)	1.273	1.421	1.527	1.682	
Nieuwe beleidsmaatregelen (tabel 47)	-618	132	27	55	
Verwachte vraag	919	1.994	1.674	1.688	6.275

Figuur 31 – Prognose van de vraag naar leraren secundair onderwijs over 2005-2008

⁴⁷ Bron : Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, Departement Onderwijs.

2.1.5. De vervangingen

Ook in het secundair onderwijs valt een onderscheid te maken tussen

- enerzijds de langdurige vervangingen (d.w.z. vervangingen voor een volledig schooljaar), die ontstaan bij het begin van het schooljaar en
- anderzijds de vervangingen van kortere duur van afwezige personeelsleden, die ontstaan in de loop van het schooljaar.

Om deze vervangingen te kunnen “invullen”, moet de onderwijsarbeidsmarkt beschikken over een voldoende grote reserve aan invalkrachten.

Voor schooljaar 2000-2001 waren er in het secundair onderwijs gemiddeld 2.900 bft's (2634 gewoon secundair, 266 buitengewoon secundair) nodig voor (zowel langdurige als korte) vervangingen, voor schooljaar 2001-2002, 3.202 bft's (2924 gewoon secundair, 278 buitengewoon secundair), voor schooljaar 2002-2003 3507 bft's (3.227 gewoon secundair, 280 buitengewoon secundair) en voor schooljaar 2003-2004 3.493 bft's (3.212 gewoon secundair, 281 buitengewoon secundair).

Voor deze voltijdse opdrachten werden respectievelijk 4.325, 4.592, 4.831 en 5.109 personen ingezet.

De ratio's (aantal personen per bft) kennen na een dalend verloop opnieuw een stijging. Ze bedragen respectievelijk 1,49 en 1,43, 1,40 en 1,49 wat wil zeggen dat er terug meer personen nodig zijn om 1 bft in te vullen.

Het aantal bft's voor korte vervangingen is in de loop van het schooljaar aan belangrijke schommelingen onderhevig. De vraag naar invalkrachten was zowel in alle drie de laatste schooljaren het hoogst in de maand mei. In die maand waren er respectievelijk 3.583 (3.243 gewoon secundair, 340 buitengewoon secundair), 3.961 (3.634 gewoon secundair, 327 buitengewoon secundair), 4.202 (3.864 gewoon secundair, 338 buitengewoon secundair) en 4.108 bft's (3.795 gewoon secundair, 313 buitengewoon secundair) nodig. Dit zijn er respectievelijk 683, 759, 695 en 615 meer dan gemiddeld en 1.931, 2.291, 2.314 en 2.364 meer dan in september van hetzelfde jaar.

Tabel 49⁴⁸ – Maandelijks overzicht van alle ingevulde vervangingen in 2003-2004 (in bft)

2003-2004	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	juni
gewoon secundair	1.587	2.895	3.183	3.205	3.368	3.362	3.688	3.491	3.795	3.543
buitengewoon secundair	157	282	291	291	293	287	306	289	313	298
Totaal	1.744	3.177	3.474	3.496	3.661	3.649	3.995	3.780	4.108	3.841

Tabel 50 – Maandelijks overzicht van alle ingevulde vervangingen in 2003-2004 (in personen)

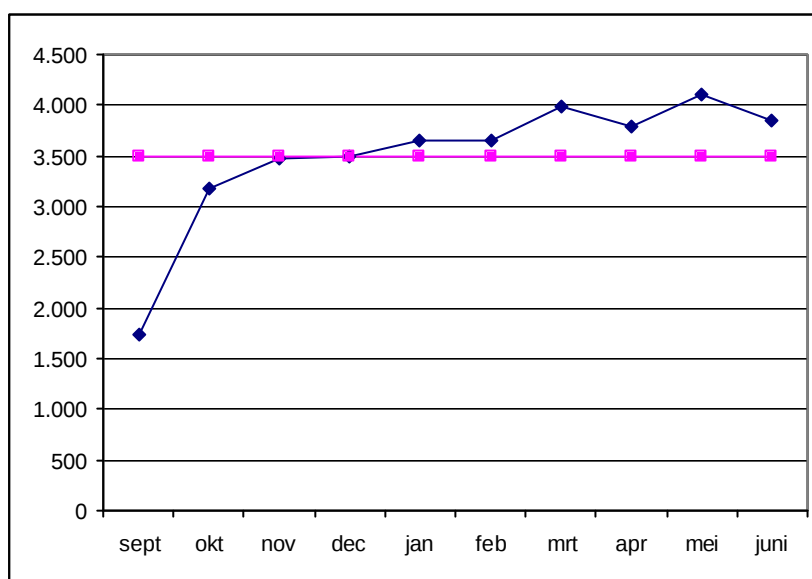
2003-2004	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	juni
gewoon secundair	3.154	4.354	4.600	4.469	4.919	5.002	5.215	5.245	5.239	4.929
buitengewoon secundair	281	400	407	398	394	408	419	434	418	401
Totaal	3.435	4.754	5.007	4.867	5.313	5.410	5.634	5.679	5.657	5.330

⁴⁸ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

Tabel 51 – Maandelijks overzicht van alle ingevulde vervangingen in 2003-2004
(ratio aantal personen per bft)

2003-2004	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	juni
gewoon secundair	1,99	1,50	1,45	1,39	1,46	1,49	1,41	1,50	1,38	1,39
buitengewoon secundair	1,78	1,42	1,40	1,37	1,34	1,42	1,37	1,50	1,33	1,35
Totaal	1,97	1,50	1,44	1,39	1,45	1,48	1,41	1,50	1,38	1,39

Figuur 32 - Evolutie van de werkgelegenheid voor interim-leerkrachten secundair onderwijs in de loop van het schooljaar 2003-2004 (in bft's)

2.2. Het aanbod

De pas afgestudeerden van de lerarenopleiding vormen een belangrijk onderdeel van het aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt. Bij de start van het schooljaar kunnen heel wat nieuw gediplomeerden starten in vacante betrekkingen in het onderwijs. Wie in september niet kan beginnen, maar blijft kiezen voor een onderwijsjob, schrijft zich in bij de VDAB als werkzoekende of kandideert voor de vervangingspool en kan eventueel aan de slag als interimaris in de loop van het schooljaar.

Als het aantal vacante betrekkingen stijgt, stromen jaarlijks – in de regel op 1 september - meer kandidaten vanuit de lerarenopleiding of de werkloosheid door naar het onderwijs, en wordt de reserve (in de werkloosheid of als boventallige) kleiner. Als het aantal vacante betrekkingen afneemt, is de doorstroming kleiner, en vloeien leerkrachten terug naar de interimreserve (werkloosheid) of, als zelfs vastbenoemde leerkrachten hun baan verliezen, naar de reffectatiereserve.

Deze werkloosheidsreserve wordt jaarlijks aangevuld door de instroom van nieuwe leerkrachten vanuit de lerarenopleidingen (2.2.1.). Als dit aantal groeit, versterkt het de arbeidsreserve. In dit hoofdstuk gaan wij na in welke mate de komende jaren van deze verhoogde instroom een versterking van de arbeidsreserves mag worden verwacht.

In punt 2.2.2. bekijken wij de evolutie van het aantal leerkrachten zonder job, dat bij het begin van het schooljaar bij de VDAB als werkzoekende is ingeschreven. De reserve van vastbenoemde maar boventallige leerkrachten komt aan bod in 2.2.3.

Als de reserve ontoereikend is om de vraag naar leerkrachten in te vullen, zal dit de druk op de zittende leerkrachten verhogen. Een eventueel lerarentekort verhoogt dan ook onvermijdelijk de werkdruk binnen deze groep. In punt 2.2.4. gaan wij na in welke mate het onderwijs nog beschikt over een (theoretische) stille reserve van deeltijdse leerkrachten.

De arbeidsmarkt in het secundair onderwijs is minder homogeen dan in het basisonderwijs: wervingsproblemen zijn vaak erg vakspecifiek. Veel meer dan in het basisonderwijs, is het van belang om de verschillende aanbodscategorieën in het secundair onderwijs voldoende gedifferentieerd in kaart te brengen.

2.2.1. Nieuwe instroom vanuit de lerarenopleidingen⁴⁹

Binnen de groep van pas afgestudeerden van de lerarenopleiding wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- De initiële lerarenopleiding groep 1 aan de hogescholen, d.w.z. voor leraar secundair onderwijs 1^e en 2^e graad
- De academische lerarenopleiding (aggregaties) aan de universiteiten en de hogescholen, d.w.z. voor leraar secundair onderwijs 2^e en 3^e graad
- De pedagogische opleiding in het volwassenenonderwijs, de zogenaamde GPB-opleidingen (getuigschrift pedagogische bekwaamheid).

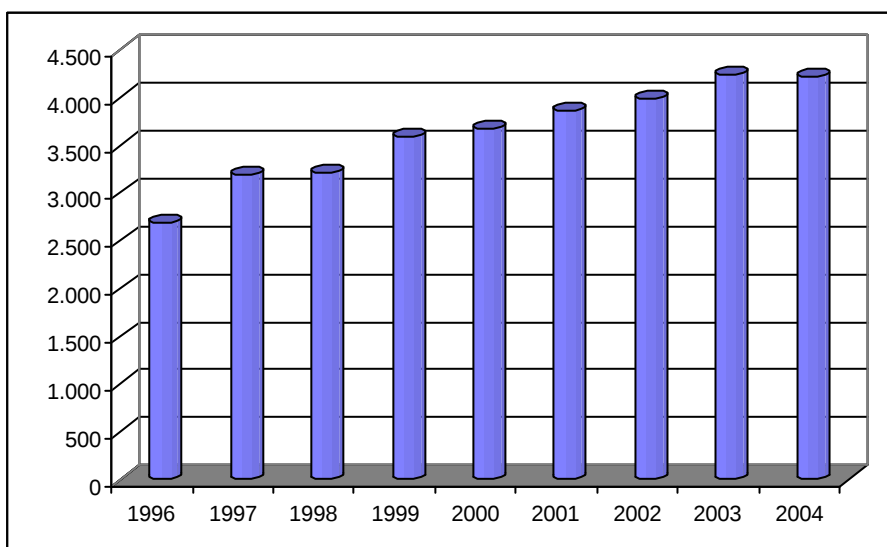
2.2.1.1. Opleidingen voor leraren gvso-groep 1⁵⁰ (initiële lerarenopleiding hogescholen)

Het aantal inschrijvingen voor de initiële lerarenopleidingen secundair onderwijs groep 1⁵¹ kende het laatste decennium een positief verloop. In 1999-2000 was er nog een stijging van 11,5%. Deze groeitrend heeft zich, zij het in mindere mate, voortgezet de voorbije academiejaren, met toenames van respectievelijk 2% in 2000-2001, 5% in 2001-2002, 3,5 % in 2002-2003 en 6% in 2003-2004 : toen werd er een historisch record van 4.242 potentieel nieuwe leraren gvso groep 1 opgetekend. Ook in het huidige academiejaar 2004-2005 is de toestroom van eerstejaars opnieuw groot en werd een bijna even hoog aantal als vorig jaar opgetekend.

Tabel 52⁵² – Het aantal inschrijvingen voor de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Academiejaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Inschrijvingen	2.690	3.198	3.221	3.594	3.675	3.862	3.998	4.242	4.220

Figuur 33 – Het aantal eerstejaars van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

⁴⁹ Bron: statistische jaarboeken departement Onderwijs.

⁵⁰ Hierbij wordt geen rekening gehouden met het aantal studenten in de voortgezette lerarenopleidingen aan de hogescholen, omdat deze studenten al in het bezit zijn van een pedagogisch basisdiploma.

⁵¹ In het arbeidsmarktrapport van 2001 werden nog de inschrijvingen per studiegebied opgenomen. Vanaf academiejaar 1999-2000 worden de inschrijvingen per studiegebied niet langer opgevraagd. Ingevolge de implementatie van het decreet van 16 april 1996 betreffende de lerarenopleiding en de nascholing, werden de opleidingen van het studiegebied onderwijs geleidelijk omgevormd tot initiële lerarenopleidingen.

⁵² Bron: Databank tertiair onderwijs.

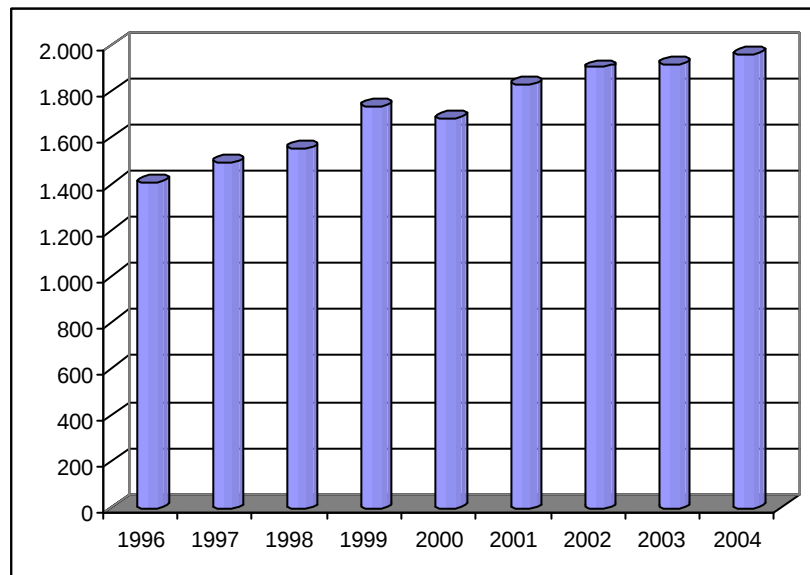
Het aantal laatstejaars van deze opleiding heeft, net zoals bij de kleuteronderwijzers en onderwijzers, een dieptepunt gekend in het academiejaar 1990-1991. In de daaropvolgende jaren heeft zich het mogelijke potentieel aan nieuwe leraren gvso-groep 1 opnieuw wat hersteld, maar in 1998-1999 bedraagt het aantal toch nog maar 48% van het contingent in 1980. In academiejaar 2000-2001 was er een lichte terugval van het aantal nieuwe leerkrachten gvso-groep 1, maar dat is gevolgd door een aanhoudend herstel sinds 2001-2002.

Tabel 53⁵³ – Het aantal laatstejaars van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Academiejaar	1980	1985	1990	1995	1996	1997	1998	1999
Laatstejaars	3.213	2.257	1.123	1.371	1.406	1.493	1.550	1.734

Academiejaar	2000	2001	2002	2003	2004
Laatstejaars	1.680	1.827	1.903	1.920	1.958

Figuur 34 – Het aantal laatstejaars van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Bovenstaande cijfers geven het aantal studenten weer dat in het laatste jaar is ingeschreven. Niet iedereen haalt datzelfde jaar ook effectief de eindstreep. We kunnen berekenen dat gemiddeld 95,3%⁵⁴ van de studenten die aan het laatste jaar beginnen, op het einde van het academiejaar een diploma in handen krijgt.

In tabelvorm geeft dit:

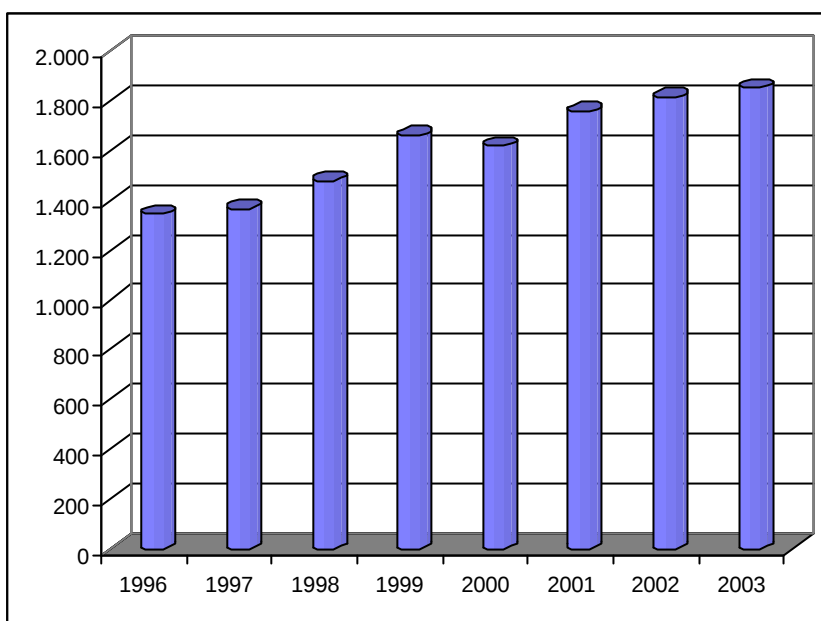
Tabel 54 – Het aantal afgestudeerden van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

Academiejaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Afgestudeerden	1.347	1.366	1.479	1.662	1.617	1.759	1.814	1.851

⁵³ Bron: Databank tertiair onderwijs

⁵⁴ Dit is het rekenkundig gemiddelde van de verhouding tussen het aantal ingeschreven laatstejaars en degenen die in hetzelfde jaar ook effectief afstuderen in de periode 1998-2004

Figuur 35 – Het aantal afgestudeerden van de lerarenopleiding voor gvso-groep 1

2.2.1.2. Opleidingen voor leraren gvso-groep 2

2.2.1.2.1 Academische initiële lerarenopleiding⁵⁵

Het aantal inschrijvingen aan de academische lerarenopleiding gvso groep 2, kent na een dalmoment in 2000-2001 opnieuw een aanhoudende stijging, zelfs met 16% in academiejaar 2003-2004. In het huidige academiejaar is er opnieuw een lichte stijging van het aantal inschrijvingen.

De verschuiving in de verhouding tussen de academische lerarenopleiding als hoofdinschrijving en als bijkomende inschrijving is hoogstwaarschijnlijk toe te kennen aan de vernieuwde (en verzwaarde) aanpak van de academische lerarenopleiding. Hierdoor wordt het simultaan volgen van de lerarenopleiding en van de laatste jaren van de eigenlijke opleiding moeilijker.⁵⁶

Tabel 55 - Het aantal inschrijvingen voor de academische initiële lerarenopleiding gvso-groep 2⁵⁷

Academiejaar	Hoofdinschrijving		Bijkomende inschrijving		Totaal	
	abs	%	abs	%	abs	%
1999	1.065	31%	2.343	69%	3.408	100%
2000	1.178	37%	1.971	63%	3.149	100%
2001	1.477	43%	1.933	57%	3.410	100%
2002	1.702	45%	2.091	55%	3.793	100%
2003	1.981	45%	2.419	55%	4.400	100%
2004	2.017	44%	2.518	56%	4.535	100%

⁵⁵ De academische initiële lerarenopleiding kan als hoofdinschrijving of als bijkomende inschrijving (in combinatie met een andere opleiding) gevolgd worden.

⁵⁶ Bron : rapport van de stuurgroep van de evaluatie van de lerarenopleiding 2000-2001, blz. 22.

⁵⁷ Bron: Databanken tertiair onderwijs.

Het academiejaar 1990-1991 was een dieptepunt voor wat betreft het aantal studenten dat een aggregatiediploma heeft behaald. Daarna is het aantal opnieuw jaarlijks toegenomen, maar in 1996-1997 bedroeg het aantal jaarlijks “geaggregeerden” nog altijd maar 81% van het contingent afgestudeerden in 1985.

1997-1998 was weer een keerpunt in minder gunstige zin. Het aantal gediplomeerden van de academische lerarenopleiding nam opnieuw geleidelijk aan af: met de lichting van academiejaar 2000-2001 werd zelfs het dieptepunt van 1990-1991 terug benaderd.

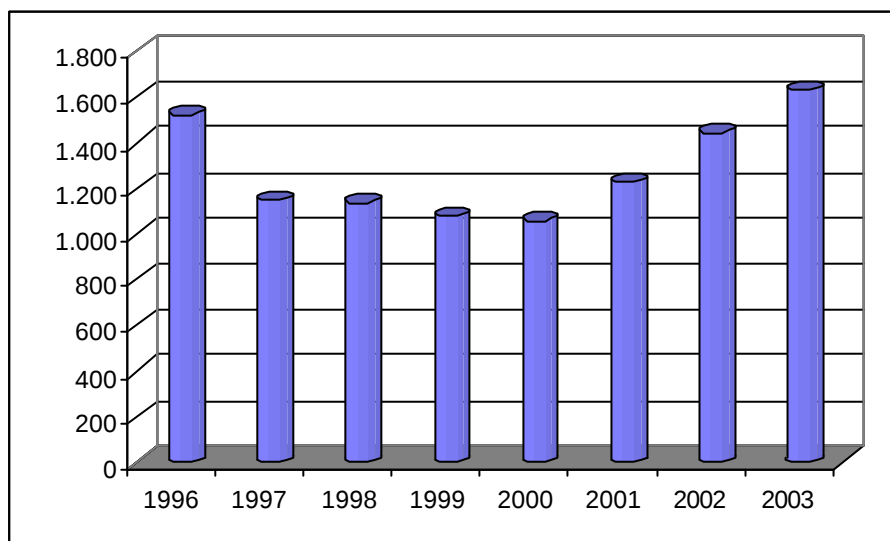
Vanaf 2001-2002 is deze negatieve tendens doorbroken : het aantal geaggregeerden stijgt weer gestaag, met een stijging van 13% op het einde van het academiejaar 2003-2004 ten opzichte van het jaar voordien.

De huidige hoge inschrijvingscijfers zijn veelbelovend voor een voortzetting van deze positieve evolutie.

Tabel 56⁵⁸ - Het aantal uitgereikte aggregatiediploma's op het einde van het academiejaar

Academiejaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Diploma's	1.521	1.146	1.133	1.082	1.060	1.223	1.448	1.631

Figuur 36 – Het aantal uitgereikte aggregatiediploma's op het einde van het academiejaar

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal aggregatiediploma's per studiegebied.

⁵⁸ Bron: Databank tertiair onderwijs, departement Onderwijs.

Tabel 57 - Het aantal aggregatie-diploma's per studiegebied⁵⁹

Academiejaar	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Studiegroep								
Wijsbegeerte en moraalwet.	28	19	19	22	18	36	32	44
Godgel., godsdwet. en kerk. recht	39	41	28	29	23	28	22	24
Taal- en letterkunde	329	238	291	291	256	333	336	322
Geschiedenis	109	81	73	100	73	91	110	121
Archeologie en kunstwet.	47	31	36	41	47	52	35	45
Rechten, notariaat en crimin. wet.	56	49	41	36	29	48	55	67
Psych.en pedagog. wet.	175	189	134	102	118	144	184	208
Econ.en toegepaste econ.wet.	126	57	49	36	53	50	92	108
Politieke en sociale wet.	56	37	40	47	45	62	109	131
Sociale gezondheidswet.	21	28	44	37	43	42	59	51
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	104	104	126	131	143	112	140	142
Wetenschappen	244	138	149	149	146	135	173	230
Toegepaste wet.	53	19	10	9	12	11	15	20
Toegepaste biologische wet.	73	58	36	19	20	21	26	33
Geneeskunde	33	31	33	6	10	8	7	7
Tandheelkunde	0	0	0	0	0	0	2	0
Diergeneeskunde	2	1	2	3	4	5	8	4
Farmaceutische wet.	8	8	10	9	3	14	8	11
Gecombineerde studiegebieden	18	12	12	15	17	31	35	63
Totaal	1.521	1.146	1.133	1.082	1.060	1.223	1.448	1.631

2.2.1.2.2 Initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Naast de universitaire aggregatie-opleidingen zijn er ook de initiële lerarenopleidingen van academische niveau aan de hogescholen. Ook zij maken een niet onaanzienlijk, jaarlijks toenemend deel uit van de groep leraren in opleiding. Enkel het voorbije academiejaar kende een lichte terugval. Dat blijkt uit onderstaande inschrijvingscijfers :

Tabel 58⁶⁰ - Het aantal inschrijvingen voor de initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Academiejaar	2000	2001	2002	2003	2004
Inschrijvingen	888	866	920	1.121	946

Het gaat hierbij om vaak heel specifieke lerarenopleidingen, bijvoorbeeld in audiovisuele en beeldende kunst, dramatische kunst, dans, handelswetenschappen, handelsingenieur, muziek en productdesign.

Het aantal diploma's neemt lichtjes toe, de voorbije jaren, conform het aantal inschrijvingen.

Tabel 59 - Het aantal gediplomeerden van de initiële lerarenopleiding van academisch niveau

Academiejaar	2000	2001	2002	2003
Diploma's	347	331	367	408

⁵⁹ Bron: Databank tertiair onderwijs, departement Onderwijs.

⁶⁰ Bron: Afdeling Begroting en Gegevensbeheer, departement Onderwijs.

2.2.1.3. Getuigschriften pedagogische bekwaamheid

Een getuigschrift van pedagogische bekwaamheid is een opleiding op maat voor wie al in het onderwijs aan het werk is of aan het werk wil, en is in de regel bedoeld om onderwijsbevoegdheid te verlenen aan mensen zonder pedagogische basisopleiding, maar die niettemin op basis van nuttige bedrijfservaring vakbekwaam zijn of een ander basisdiploma (bijvoorbeeld industrieel ingenieur, licentiaat..) bezitten. Deze opleiding wordt verstrekt aan het hoger onderwijs voor sociale promotie en verloopt in modules.

Deze opleiding kent een behoorlijke populariteit de laatste jaren. Dit blijkt uit een spectaculaire toename van het aantal inschrijvingen : de laatste 3 jaar met respectievelijk 28%, 8% en 4%.

Tabel 60 - Het aantal cursisten ingeschreven in een GPB-opleiding⁶¹

Academiejaar	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Aantal cursisten	3.126	3.563	4.165	6.482	7.988	10.238	11.075	11.544

Ook het aantal personen dat een GPB heeft behaald, verloopt de jongste jaren in stijgende lijn, zoals blijkt uit onderstaande figuur. Na een hoogtepunt in 1996 is het aantal afgeleverde getuigschriften opnieuw wat gedaald. Door een nieuwe manier van registratie⁶² vanaf 2000-2001 kunnen de gegevens vanaf dan niet meer vergeleken worden met de jaren voordien. Dus vertrekkend van een nieuw referentiepunt in 2000-2001 werden sindsdien stijgingen van het aantal afgeleverde getuigschriften van respectievelijk 23%, 13% en 39% geregistreerd.

Tabel 61 – Het aantal afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid

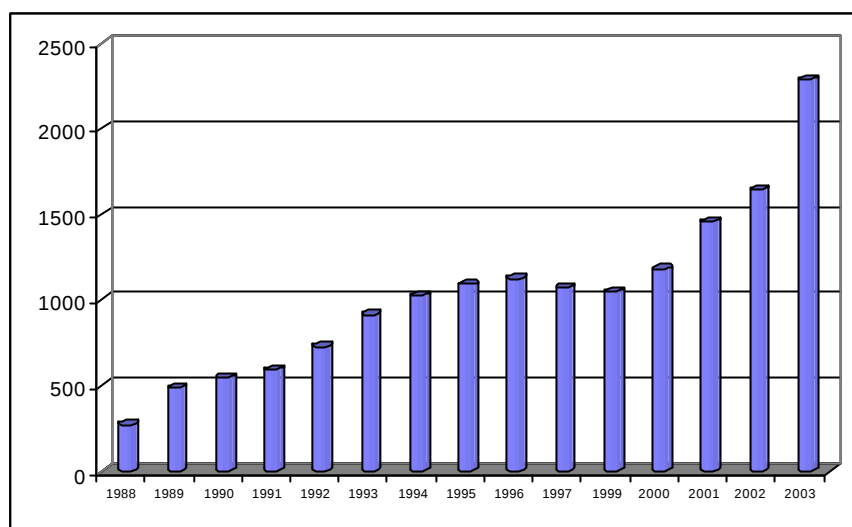
Academiejaar	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999	2000	2001	2002	2003
Diploma's	268	486	545	594	730	912	1.026	1.094	1.127	1.071	1.045	1.180	1.455	1.649	2.290

⁶¹ De tellingen voor de verschillende schooljaren zijn wat uiteenlopend: in 1997-1998 betreft het een éénmalige telling (momentopname), de cijfers van 1998-1999 hebben betrekking op het eerste semester en het aantal cursisten van 1999-2000 slaat op de referteperiode 1/9/1999 - 31/1/2000.

Bron : Statistische jaarboeken Vlaams Onderwijs, Departement Onderwijs.

⁶² Door het decreet volwassenenonderwijs is er vanaf het schooljaar 1999-2000 een andere wijze van registratie van cursisten. Het aantal getuigschriften afgeleverd binnen de referteperiode wordt geteld. Deze gewijzigde gegevensopvraging heeft tot gevolg dat er een breuk is in de historiek. De gegevens vanaf 1/9/1999 kunnen niet meer vergeleken worden met deze van vroegere jaren. In 1999-2000 was er een overgangperiode en werd er geregistreerd in een beperkte referteperiode (1/9/1999 – 31/1/2000). Vanaf 2000-2001 hebben het aantal afgeleverde getuigschriften betrekking op de volledige referteperiode (van 1 februari x tot 31 januari x+1).

Figuur 37 – Het aantal afgeleverde getuigschriften pedagogische bekwaamheid

2.2.1.4. Doorstroming van lerarenopleiding naar onderwijssector

Uiteraard zal niet elke afgestudeerde van een lerarenopleiding voor een job binnen onderwijs kiezen. Er gebeurt een wegvloei van potentieel naar andere sectoren. Dit komt verhoudingsgewijs meer voor bij de nieuwe leraren van de gpb- en academische lerarenopleiding dan van de initiële lerarenopleiding, een gevolg dat samenhangt met de doelgerichtheid van de vooropleiding : de initiële lerarenopleiding is specifiek voorbereidend op een job als lesgever, terwijl de aggregaatsopleiding aan de universiteit of de gpb-opleiding in het volwassenenonderwijs een bijkomende opleiding is. Dit maakt dat de leraren gvso groep 2 bredere perspectieven hebben op de arbeidsmarkt. Van de groep die een gpb-opleiding volgden, was een groot deel reeds aan het werk alvorens men de opleiding startte⁶³. Voor het eerst hebben we doorstromingscijfers van de gpb-opleiding naar het secundair onderwijs. Die doorstroom bedraagt 35%.

De laatste jaren vindt de gvso-groep 1 echter ook meer en meer de weg naar andere sectoren. Na de boost in 2001 daalt het percentage aan doorstromers geleidelijk aan.

Tabel 62 - Doorstromingspercentages⁶⁴ van de lerarenopleiding naar een job binnen onderwijs

Doorstroming	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
gvso groep 1	85%	85%	81%	79%	81%	85%	75%	72%
gvso groep 2	46%	44%	50%	59%	66%	68%	56%	51%
gpb								35%

⁶³ Bron: De roeping tot leerkracht. Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het leerkrachtenberoep in Vlaanderen anno 2002. Nick Matheus, Jessy Siongers & Inge Van den Brande, Onderzoeksgroep TOR, vakgroep Sociologie VUB en Hoger instituut voor de arbeid, K.U.Leuven.

⁶⁴ Bron : gegevens voor gvso groep 1 en 2: cel EPD, Departement Onderwijs ; gegevens voor gpb : Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs.

2.2.1.5. Uitstroom van jonge leerkrachten

Sinds 1999 wordt door de afdeling Begroting en Gegevensbeheer van het departement Onderwijs onderzoek verricht naar de uitstroom van jonge leerkrachten binnen 5 jaar na indiensttreding in het onderwijs.

Het project heeft de status van de groep jonge interimarissen op 1 januari 1995 vergeleken met die in oktober 1999. Ditzelfde gegeven is in 2001 en 2003 opnieuw onderzocht.

Onderstaande tabellen geven aan dat gemiddeld 34% van de jonge leerkrachten na 5 jaar uit het gewoon secundair onderwijs is verdwenen. Dit cijfer was over de voorbije periode heen constant, maar toont in 2004 een stijging.

In het buitengewoon secundair onderwijs heeft zich eerst een lichte daling van 29% in 1999 naar 23% in 2001 voorgedaan, maar is het percentage uitstromers in 2003 en 2004 terug gestegen tot respectievelijk 37% en 36%.

Tabel 63 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het gewoon secundair Onderwijs in Vlaanderen

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/99	37%	38%	26%	30%
okt/01	36%	31%	28%	30%
okt/03	32%	35%	27%	30%
okt/04	40%	36%	32%	34%

Tabel 64 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het buitengewoon secundair Onderwijs in Vlaanderen

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/99	23%	37%	29%	29%
okt/01	27%	37%	20%	23%
okt/03	39%	43%	35%	37%
okt/04	29%	42%	38%	36%

Voor **Brussel** is dit onderzoek vanaf 2001 afzonderlijk verricht omwille van de sterke afwijking van de andere provincies.

Meer dan het dubbele - namelijk 64% - dan in Vlaanderen is na 5 jaar niet meer terug te vinden in het gewoon secundair onderwijs. Voor het buitengewoon secundair is het percentage uitstroom echter het laatste jaar weer enorm gestegen, zelfs meer dan verdubbeld ten opzichte van de voorgaande jaren.

Als mogelijke redenen voor deze sterke afwijking kan gedacht worden aan kenmerken en/of vooroordelen van het stedelijk milieu, zoals:

- het aanzienlijke aandeel van anderstalige leerlingen in de Nederlandstalige scholen;
- de stadsvlucht van leerlingen en leerkrachten.

In vergelijking met 2001 is er in 2003 een lichte daling opgetekend van de uitstroom uit het onderwijs binnen 5 jaar na indiensttreding.

Hiertoe kunnen een aantal doelgerichte initiatieven hebben bijgedragen :

- mediacampagne "In Brussel kan je als leerkracht wonderen doen";
- begeleiding via het nascholingscentrum Brussel;

- vernieuwende onderwijsinitiatieven die rond de taalheterogeniteit in de Brusselse scholen werken (Brussels Curriculum);
- appreciatie voor de Brusselse leerkrachten vanuit de Vlaamse Gemeenschapcommissie (bijzondere evenementen);
- studenten aan de lerarenopleiding kennis laten maken via een stage in een Brusselse school.

Desondanks is de uitstroom in 2004 opnieuw gestegen.

Tabel 65 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het gewoon secundair onderwijs in Brussel

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/01	70%	80%	63%	67%
okt/03	67%	68%	57%	62%
okt/04	60%	70%	63%	64%

Tabel 66 – uitstroom binnen 5 jaar na indiensttreding in het buitengewoon secundair onderwijs in Brussel

Percentage uitstroom	gemeenschaps onderwijs	officieel gesubsidieerd onderwijs	vrij gesubsidieerd onderwijs	gemiddeld
okt/01	0%	0%	43%	40%
okt/03	33%	0%	36%	31%
okt/04	100%	100%	64%	69%

2.2.1.6. Prognose van het aanbod

In het secundair onderwijs is het – in tegenstelling tot in het basisonderwijs – veel moeilijker om een prognose te maken van de toekomstige instroom op de arbeidsmarkt vanuit de lerarenopleidingen. Het opleidingsaanbod is immers veel meer gediversifieerd en verloopt veel minder via vastgelegde trajecten (studiejaren).

Enkel voor de **initiële lerarenopleidingen** aan de hogescholen (gvso groep 1) kan tot en met 2007-2008 een vrij betrouwbare prognose worden gemaakt.

Voor de **academische initiële lerarenopleidingen, de initiële lerarenopleiding van academisch niveau** en de **GPB-opleidingen**⁶⁵ gaan wij uit van de hypothese dat de jaarlijkse instroom op de arbeidsmarkt gedurende bovengenoemde tijdsspanne constant blijft. Dit omwille van technische redenen : immers de inschrijvingscijfers laten ons voor deze groep maar toe 1 jaar verder te voorspellen.

Gezien de niet-aflatende stijging aan inschrijvingen zouden we echter kunnen vermoeden dat deze instromen ook zullen toenemen. Toch moeten we hierbij in het achterhoofd houden dat de verzwaarde academische lerarenopleiding en de op til zijnde hervorming van de gpb-opleiding de inschrijvingscijfers in de toekomst zal kunnen doen dalen.

Bijkomend moet worden opgemerkt dat heel wat van deze studenten tijdens hun opleiding reeds aan het werk zijn in het onderwijs. Concrete cijfers zijn hierover niet bekend.

⁶⁵ Het aantal inschrijvingen voor een GPB-opleiding omvat de hele groep binnen een bepaalde referentieperiode, dus over de hele opleidingscyclus heen. Deze verloopt immers in modules en is gespreid over meerdere jaren.

Berekening van de prognose:

Op basis van de inschrijvingen kunnen we voorspellen hoeveel nieuwe studenten zullen afstuderen in de komende jaren:

van de eerstejaars **gvso-groep 1** van 2002-2003 belandden er 48,9% in het laatste jaar. Passen we dit percentage toe op de eerstejaars van 2003-2004 dan betekent dit dat er in academiejaar 2005-2006 ongeveer 2.109 studenten in het laatste jaar zullen zitten. Van dit aantal zal ongeveer 96% effectief slagen, wat een resultaat van 2.025 nieuw gediplomeerden voor dat jaar geeft. Deze afgestudeerden zullen beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt vanaf schooljaar 2006-2007.

Op analoge wijze worden de mogelijke instromen voor de andere jaren berekend.

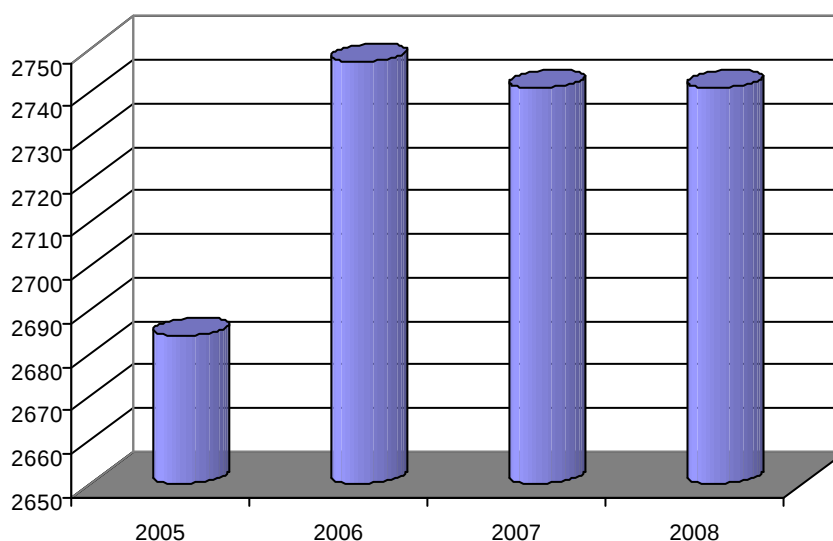
Zoals blijkt uit 2.2.1.4 en 2.2.1.5 moet bovendien rekening gehouden worden met de doorstromings- en uitstroompercentages.

Trekken we de doorstromingspercentages van 1999 door (79% voor gvso-groep 1 en 59% voor gvso-groep 2; voor de afgestudeerden van de GPB-opleiding hebben we pas gegevens sinds 2003-2004, toen 35% in het schooljaar volgend op het afstudeerjaar effectief in het onderwijs aan het werk waren) én het uitstroompercentage van 2004 (36%; niet toegepast op de GPB-opleiding), dan verkrijgen we de volgende resultaten van mogelijke instroom op de arbeidsmarkt in de onderstaande tabel.

Tabel 67 - Prognose van het aanbod aan leraren secundair onderwijs over 2005-2008.

Extra aanbod leraren SO	2005	2006	2007	2008	Totaal '05-'08
Instroom "gvso groep 1" op arbeidsmarkt	1.040	1.103	1.097	1.097	
Instroom "gvso groep 2" acad.initiële lerarenopl.	674	674	674	674	
Instroom "gvso groep 2" initiële lerarenopl.	169	169	169	169	
Instroom GPB-afgestudeerden op arbeidsmarkt	801	801	801	801	
Prognose van het jaarlijkse aanbod	2.684	2.747	2.741	2.741	10.913

Figuur 38 - Prognose van het aanbod aan leraren secundair onderwijs over 2005-2008.

2.2.2. Werkzoekende leraren ingeschreven bij de VDAB⁶⁶

De cijfers in dit onderdeel slaan op de niet-werkende werkzoekende leraars die onderwijs als eerste keuze hebben opgegeven. Ook schoolverlaters maken van deze groep deel uit: het gaat dan om pas afgestudeerde leerkrachten zonder werkervaring.

Deeltijdse tijdelijke personeelsleden die kandidaat zijn voor een voltijdse betrekking, en zich ook als werkzoekend bij de VDAB inschrijven, zijn in dit overzicht niet opgenomen. Deze groep is vervat onder punt 2.2.4. (stille reserve)

2.2.2.1. Jaarlijkse evolutie 1993-2004

Het aantal leraren **gvso-groep 1** onderwijs dat in september van elk jaar werkloos is, daalde van 1993 tot 2001 ononderbroken. In september 2001 bedraagt dit aantal nog maar 43% van het totaal in 1993.

In 2002 is er echter een ommekeer in deze gunstige evolutie. In september 2004 reikt het werkloosheidspercentage van de leraren gvso-groep 1 terug tot 82% van dat in 1993.

Het aantal werkzoekende leerkrachten voor het **gvso-groep 2** onderwijs bleef over de periode 1993-2000 nagenoeg constant, met een tussentijdse daling in de periode 1997-1999⁶⁷. September 2001 kent een spectaculaire toename van het aantal werkzoekende leerkrachten gvso-groep 2. Mogelijke verklaringen voor deze wijziging zijn enerzijds de grotere conjunctuurgevoeligheid van het aanbod aan licentiaten en anderzijds moet de bedenking gemaakt worden dat licentiaten zich vaker en vroeger inschrijven bij de VDAB. Ondermeer doordat de drempel tot inschrijven is verlaagd door het gebruik van internet en de wis-computers.

In september 2003 en 2004 wordt de dalende tendens van voor 2001 terug sterk verdergezet.

Werkzoekende leraren SO in september

De cijfers tonen het aantal werkzoekende leerkrachten in de maand september van het jaar over de periode 1993-2004.

Tabel 68⁶⁸ - Evolutie van het aantal werkzoekende leraren in september

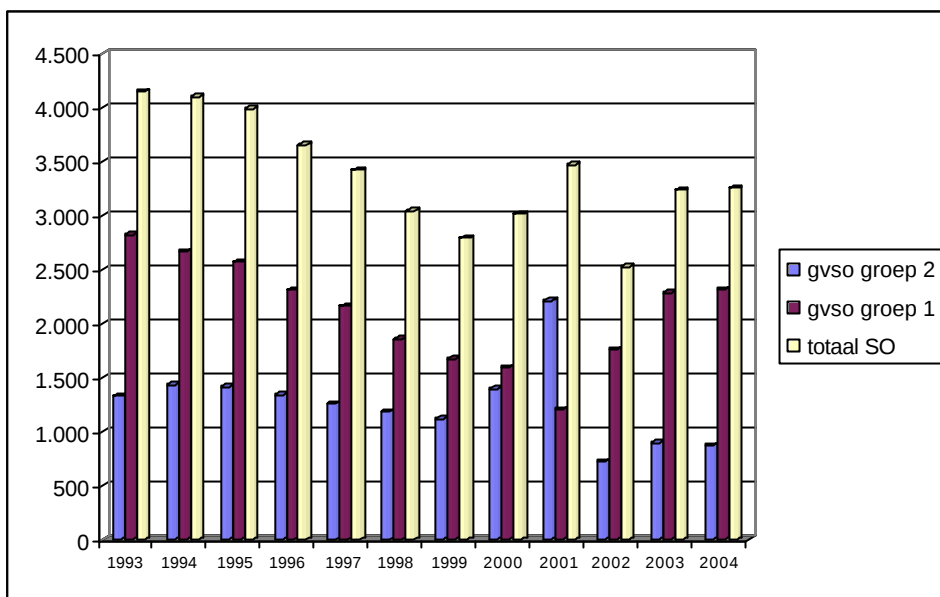
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
gvso groep 1	2.821	2.667	2.574	2.311	2.163	1.863	1.680	1.593	1.207	1.762	2.291	2.316
gvso groep 2	1.331	1.433	1.419	1.342	1.262	1.188	1.115	1.395	2.210	724	896	870
Leraar BSO								29	58	39	50	73
Totaal secundair	4.152	4.100	3.993	3.653	3.425	3.051	2.795	3.017	3.475	2.525	3.237	3.259
Uitgedrukt in % tov 1993												
gvso groep 1	100%	95%	91%	82%	77%	66%	60%	56%	43%	62%	81%	82%
gvso groep 2	100%	108%	107%	101%	95%	89%	84%	105%	166%	54%	67%	65%
Leraar BSO												
Totaal secundair	100%	99%	96%	88%	82%	73%	67%	73%	84%	61%	78%	78%

⁶⁶ Bron: databanken van de VDAB

⁶⁷ Deze tijdelijke daling kan wellicht deels verklaard worden door de benoemingsstop van 1996 tot 1998 die uitdrukkelijk in de media geweest is en een afschrikkende effect op werkzoekende leraren gehad kan hebben.

⁶⁸ Bron: VDAB

Figuur 39 – Het aantal werkzoekende leraren in september

2.2.2.2. Maandelijkse evolutie

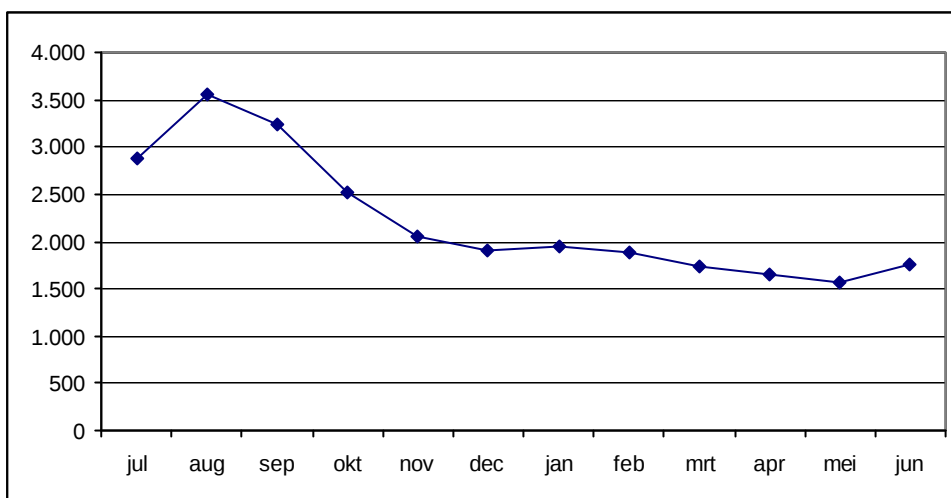
Bekijken we de cijfers van het aantal werkloze leerkrachten op maandbasis, dan zien we een steeds terugkerende evolutie in de loop van het schooljaar. Dat er een duidelijke correlatie is tussen de maandelijkse schommelingen van de werkzoekenden en de evolutie van de interimaire werkgelegenheid in de loop van het schooljaar, blijkt uit figuur 46.

Tabel 69⁶⁹ - Maandelijkse evolutie van alle *niet werkende werkzoekende leraren secundair onderwijs* - absolute cijfers

NWWZ	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997			3.425	2.802	2.312	2.501	1.891	1.761	1.481	1.513	1.331	1.725
1998	3.024	3.756	3.051	2.263	1.979	2.211	1.668	1.598	1.402		1.265	1.632
1999			2.795	1.971	1.723	1.822	1.482	1.241	1.133	1.270	1.129	1.607
2000	3.318	4.141	3.017	2.095	1.577	1.637	1.442	1.278	1.223	1.204	1.117	1.416
2001	2.650	3.566	3.475	2.740	1.924	1.930	1.637	1.254	1.150	1.093	1.095	1.271
2002	2.326	3.216	2.525	2.093	1.837	1.622	1.465	1.290	1.213	1.227	1.223	1.558
2003	2.881	3.554	3.237	2.512	2.053	1.907	1.954	1.881	1.746	1.657	1.561	1.766

⁶⁹ Bron: VDAB

Figuur 40 - Maandelijks evolutie alle niet werkende werkzoekende leraren SO in 2003-2004

Tabel 70⁷⁰ - Maandelijks evolutie *niet werkende werkzoekende* leraren secundair onderwijs -procentueel ten opzichte van september

NWWZ	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997	100%	82%	68%	73%	55%	51%	43%	44%	39%	50%
1998	100%	74%	65%	72%	55%	52%	46%		41%	53%
1999	100%	71%	62%	65%	53%	44%	41%	45%	40%	57%
2000	100%	69%	52%	54%	48%	42%	41%	40%	37%	47%
2001	100%	79%	55%	56%	47%	36%	33%	31%	32%	37%
2002	100%	83%	73%	64%	58%	51%	48%	49%	48%	62%
2003	100%	78%	63%	59%	60%	58%	54%	51%	48%	55%

Binnen de categorie van “niet werkende werkzoekende leerkrachten met onderwijs als eerste keuze” kan de categorie van de pas afgestudeerden nog apart worden genomen. Een vergelijking tussen tabel 62 en 63 geeft aan dat de groep schoolverlaters de groep is die het snelst uit de VDAB-reserve verdwijnt: in november is de helft van de in september nog werkloze schoolverlaters intussen aan het werk.

Tabel 71⁷¹ - Maandelijks evolutie van de schoolverlaters leraren secundair onderwijs - procentueel ten opzichte van september

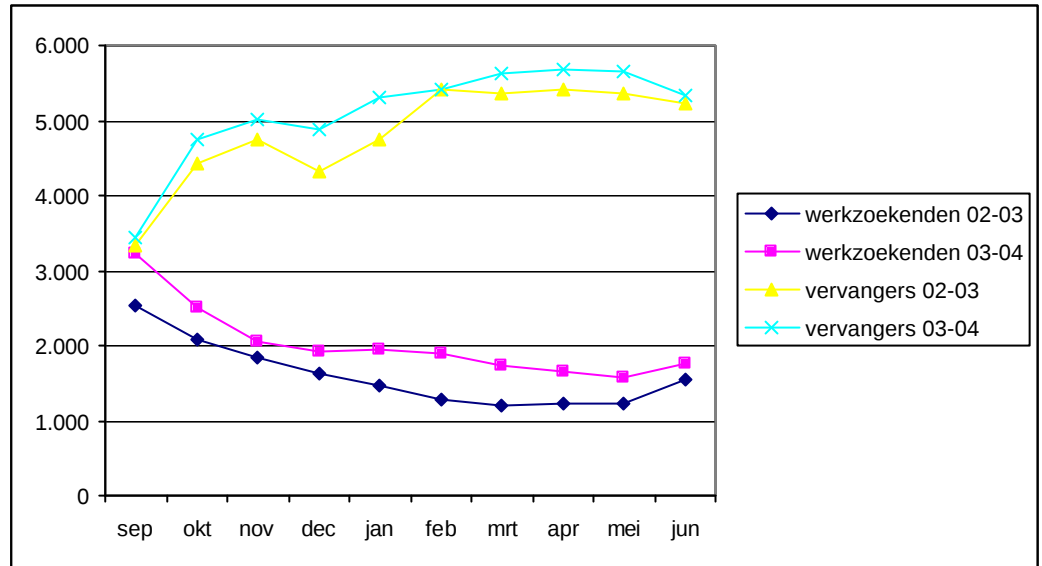
Schoolverlaters	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
1997	100%	78%	58%	59%	38%	31%	24%	20%	12%	9%
1998	100%	72%	56%	56%	39%	34%	28%	44%	14%	14%
1999	100%	64%	50%	49%	35%	27%	20%	23%	15%	22%
2000	100%	61%	41%	37%	28%	23%	21%	19%	10%	16%
2001	100%	78%	45%	36%	26%	18%	17%	16%	13%	19%
2002	100%	69%	52%	42%	32%	24%	19%	16%	10%	24%
2003	100%	67%	49%	43%	38%	38%	32%	28%	19%	25%

⁷⁰ Bron: VDAB

⁷¹ Bron: VDAB

Het verloop van de vraag naar vervangers volgt jaarlijks dezelfde beweging tijdens het schooljaar. Het aantal werkzoekenden is in 2003-2004 lichtjes gestegen ten opzichte van het jaar ervoor, maar ook de vervangingsvraag volgt deze beweging.

Figuur 41 - Maandelijks evolutie van de niet werkende werkzoekende leraren secundair onderwijs, gelinkt aan de interimaire werkgelegenheid in het secundair onderwijs.

2.2.2.3. Overzicht per provincie

In het VDAB-aanbod van werkzoekende leraren secundair onderwijs zijn er belangrijke regionale verschillen.

Leraars gvso-groep 1

Tot september 2001 was er een vermindering van het aantal werkzoekende leraren gvso-groep 1 in alle provincies. Vanaf september 2002 is deze positieve evolutie echter gewijzigd en dit over alle provincies heen.

In september 2003 zien we opnieuw een toename van het aantal werkloze leraren gvso-groep 1.

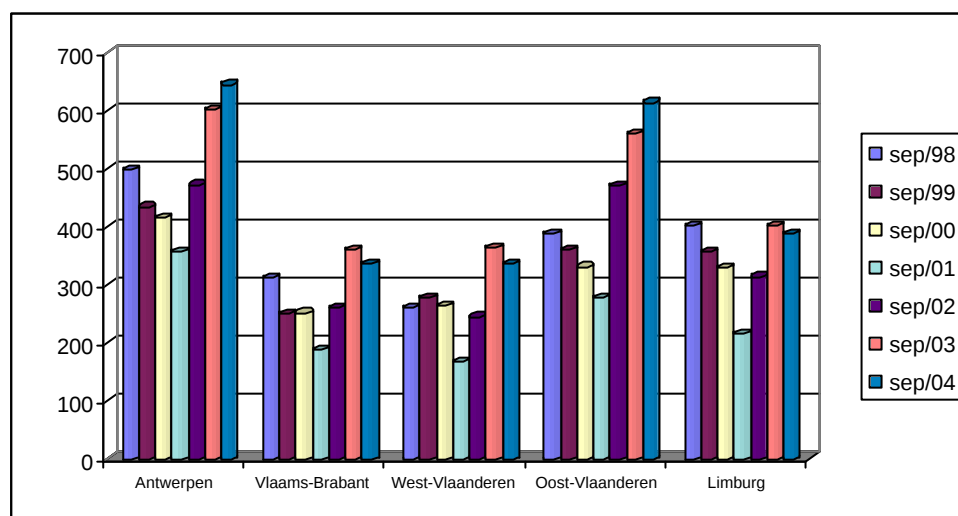
In vergelijking met de toestand 5 jaar geleden hebben vooral Oost-Vlaanderen en Antwerpen achteruit geboerd. Limburg zit op eenzelfde niveau.

Bekijken we de verhouding van het aandeel in het aantal leerlingen ten opzichte van het aandeel in het aantal werkzoekenden, dan blijkt uit onderstaande grafiek (fig. 43) dat West-Vlaanderen en in mindere mate ook Antwerpen een positieve balans hebben. Oost-Vlaanderen en Limburg scoren minder goed op dit vlak.

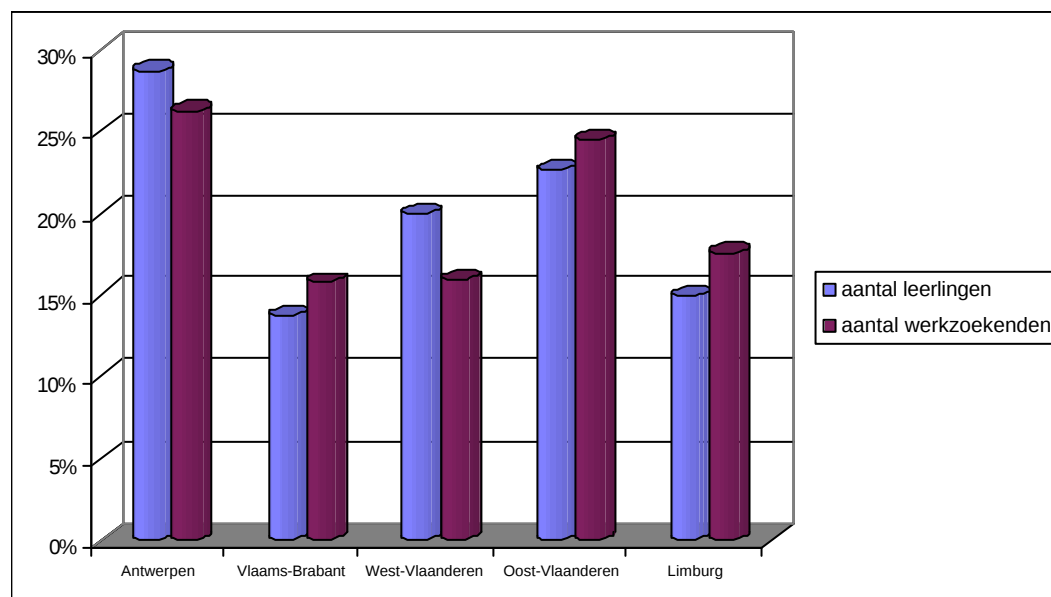
Tabel 72⁷² - Werkzoekende leraren gvso-groep 1 per provincie - absolute cijfers

Werkzoekenden Gvso-groep 1	Antwerpen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen	Oost- Vlaanderen	Limburg	TOTAAL
sep/98	498	313	261	388	403	1.863
sep/99	434	251	277	361	357	1.680
sep/00	415	252	265	331	330	1.593
sep/01	358	189	167	277	216	1.207
sep/02	472	262	245	469	314	1.762
sep/03	602	361	365	561	402	2.291
sep/04	644	337	335	613	387	2.316
dalingsperc tov sept 98	129%	108%	128%	158%	96%	124%

Figuur 42 – Werkzoekende leraars gvso-groep 1 per provincie

Figuur 43 – Werkzoekende leraars gvso-groep 1 (sept. 2003) per provincie in relatie tot het aantal leerlingen (feb 2004)⁷³

⁷² Bron : VDAB

Leraars gvso-groep 2

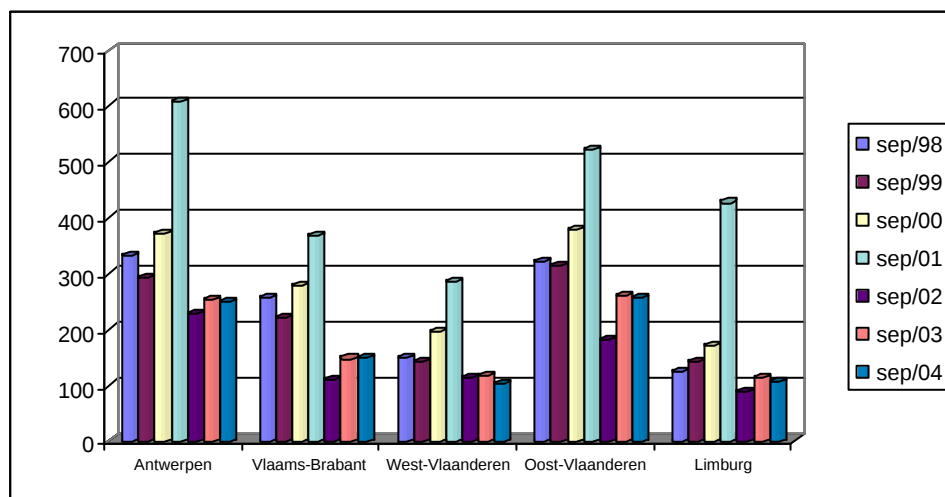
Het werkloosheidscijfer van de leraren gvso-groep 2 is het voorbije jaar in alle provincies weinig gewijzigd ten opzichte van vorig schooljaar. In verhouding tot 5 jaar geleden is er echter een gemiddelde daling van meer dan 25%. Deze daling van het aantal werkloze licentiaten is ingezet sinds 2002.

In relatie tot het aantal leerlingen beschikken Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en Limburg over het hoogst aantal werkzoekenden leraren gvso-groep 2, West-Vlaanderen en Antwerpen over het laagste aantal.

Tabel 73⁷⁴ – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 per provincie - absolute cijfers

Werkzoekenden gvso-groep2	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	TOTAAL
sep/98	333	257	151	321	124	1186
sep/99	293	221	144	314	143	1.115
sep/00	371	277	197	379	171	1.395
sep/01	609	368	286	520	427	2.210
sep/02	228	111	114	182	89	724
sep/03	253	148	118	262	115	896
sep/04	251	150	104	257	108	870
dalingsperc tov sept 98	75%	58%	69%	80%	87%	73%

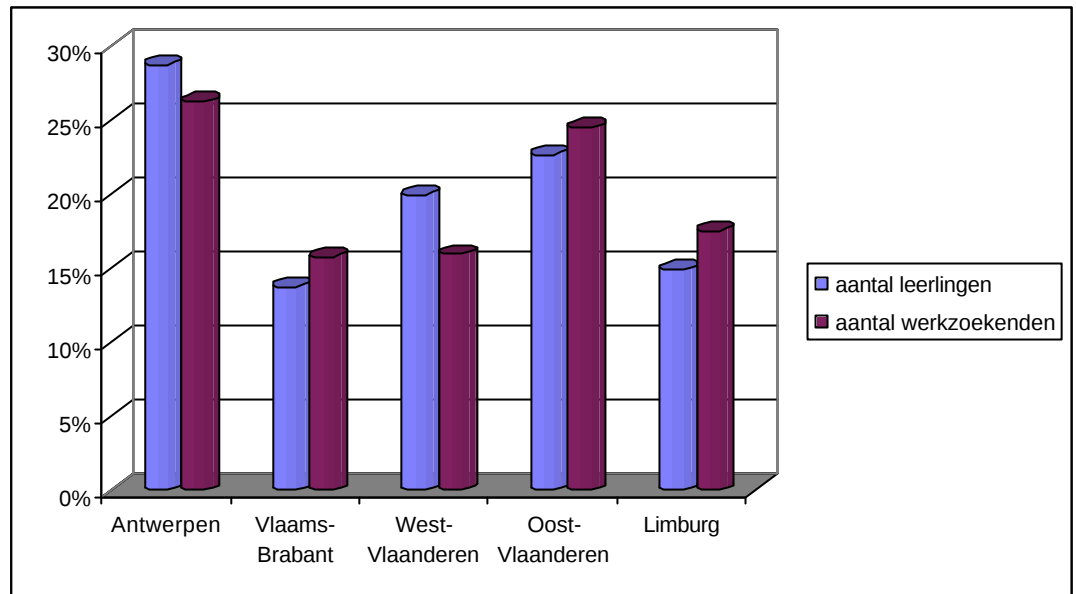
Figuur 44 – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 per provincie

⁷³ Om de verhouding van het aantal leerlingen te berekenen worden de leerlingen van het lager en hoger secundair onderwijs samengeteld per provincie. Dit zijn de leerlingenaantallen zoals opgenomen in het Statistisch Jaarboek Vlaams Onderwijs, 2003-2004, Departement Onderwijs.

⁷⁴ Bron : VDA B

Figuur 45 – Werkzoekende leraars gvso-groep 2 (sept. 2004) per provincie in relatie tot het aantal leerlingen (feb 2005)

2.2.3. Bovenallige leraars secundair onderwijs

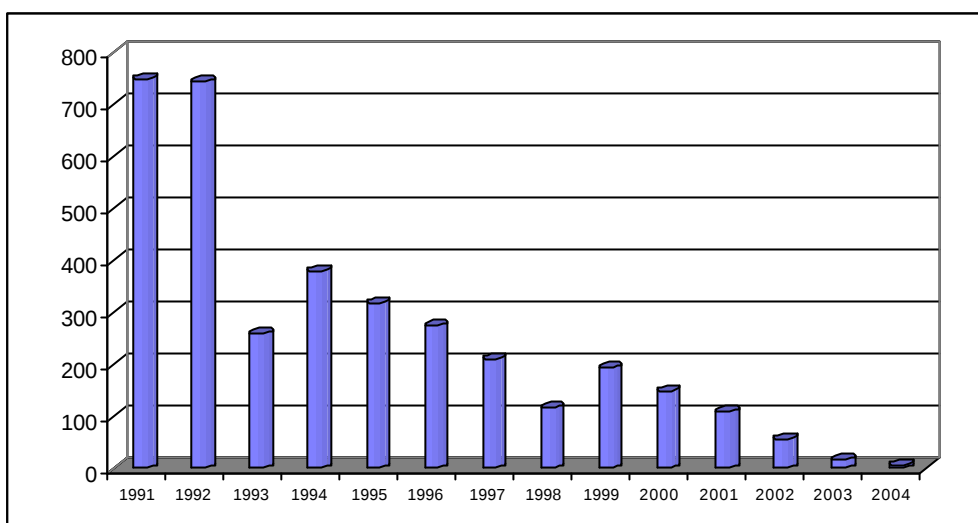
De bovenallige leraars vormen de groep van vastbenoemden die na de werkzaamheden van de verschillende reffectatiecommissies, zonder betrekking zijn gebleven. Deze groep is enorm gedaald, tot op een niveau van nog slechts 1% ten opzichte van 1991-1992⁷⁵.

Tabel 74 – Evolutie van het aantal personeelsleden TBS/OB in het secundair onderwijs – uitgedrukt in bft

Schooljaar	Totaal aantal	Evolutie in %
1991	750	100%
1992	745	99%
1993	259	35%
1994	379	51%
1995	318	42%
1996	273	36%
1997	211	28%
1998	116	15%
1999	192	25%
2000	149	20%
2001	108	14%
2002	55	7%
2003	15	2%
2004	5	1%

⁷⁵ De stijging in schooljaar 1999-2000 ten opzichte van schooljaar 1998-1999 is toe te schrijven aan de nieuwe werking via scholengroepen in het gemeenschapsonderwijs en scholengemeenschappen in het secundair onderwijs. Bron: secretariaat van de Vlaamse reffectatiecommissie, Departement Onderwijs.

Figuur 46 – Evolutie van het aantal personeelsleden TBS/OB in het secundair onderwijs

2.2.4. De stille reserve⁷⁶

Onder de stille reserve verstaan wij: de ruimte waarover tijdelijke personeelsleden beschikken om meer te gaan werken.⁷⁷ Uiteraard is dit maar een “theoretische” reserve, omdat kan worden aangenomen dat niet iedereen meer wil of kan presteren.

Hierbij wordt geen rekening gehouden met de groep vastbenoemde leerkrachten die een onvolledige opdracht uitoefenen. De marge om “meer te gaan werken” is hier immers vrij beperkt: in het secundair onderwijs presteert een vastbenoemde leraar gemiddeld bijna 83% van een voltijdse opdracht. En wie vastbenoemd is en deeltijds werkt, kiest hier meestal vrijwillig voor via een verlof of afwezigheid voor verminderde prestaties.

Tabel 75⁷⁸ – Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het secundair onderwijs - uitgedrukt in bft⁷⁹

Potentieel stille reserve	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Aantal personen (zuiver tijdelijk)	11.718	12.612	12.801	14.086	14.866	15.038
Gemiddelde opdracht tijdelijk personeelslid	64,50%	66,60%	66,80%	67,60%	69,30%	68,90%
Aantal bft's reserve	4.158	4.207	4.245	4.570	4.565	4.673

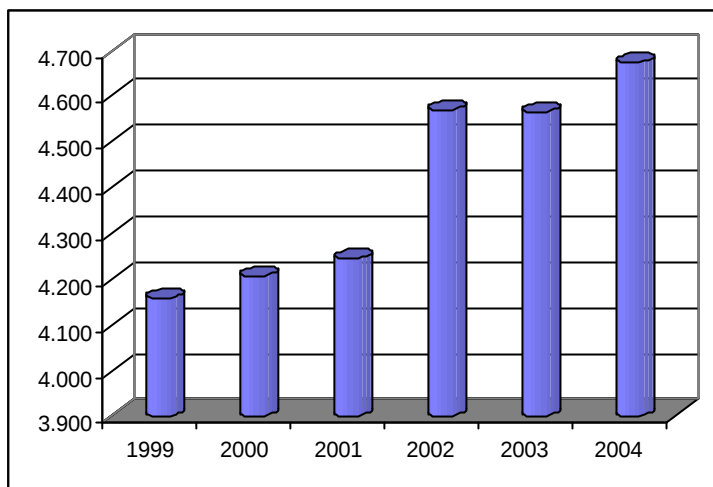
⁷⁶ Beperkt tot het onderwijzend en bestuurspersoneel, exclusief de geco's, tbs 58+ en tbs wegens ziekte.

⁷⁷ Het kan dan gaan om tijdelijke personeelsleden die een deeltijdse opdracht uitoefenen of om tijdelijke personeelsleden die maar voor een beperkte duur zijn aangesteld.

⁷⁸ Bron: Afdeling Begroting en Gegevensbeheer, departement Onderwijs.

⁷⁹ Geraamd op basis van de vergelijking tussen het aantal zuiver tijdelijke personeelsleden en het aantal budgettaire voltijdse equivalenten verkregen op basis van tijdelijke opdrachten – situatie in januari van elk schooljaar.

Figuur 47 - Potentieel van de stille reserve van tijdelijke personeelsleden in het secundair onderwijs - uitgedrukt in bft

De voorbije jaren zijn meer tijdelijke personen in het secundair onderwijs tewerkgesteld, zowel uitgedrukt in personen als in bft's. De gemiddelde opdracht van een zuiver tijdelijk personeelslid is in de periode 1999-2003 met 5% gestegen.

De toename van het aantal tijdelijke leraren in het secundair onderwijs, zorgt voor een stijging van de theoretische stille reserve, maar wordt een beetje afgeremd door de toename van de gemiddelde opdracht van een tijdelijk personeelslid.

Scholen maken echter niet optimaal gebruik van deze arbeidsreserve van tijdelijke leerkrachten. De extra werkgelegenheid die ontstaat door vervangingen in de loop van het schooljaar, werd in 2004-2005 opgevangen:

- voor 71% door meer tijdelijke interimarissen aan het werk te stellen;
- voor 29% door elke interimaris gemiddeld meer te laten werken.

Tabel 76⁸⁰ - Gebruik van de stille reserve bij invulling van interim -vacatures in het secundair onderwijs

Gebruik van de stille reserve	sep/04	apr/05	Extra interim-vacatures in bft	Opgevangen door extra personeel	Opgevangen door meer prestatie = stille reserve
bft's	1.440	3.260	1.821 (=100%)		
personen	2.893	4.784		1.289 (=71%)	
gemiddelde opdracht interimaris	50%	68%			532 (=29%)

Op het eerste zicht is dit onlogisch: men kan verwachten dat scholen de extra uren in de eerste plaats toekennen aan de leerkrachten die al bij hen in dienst zijn – en die zij goed kennen. Dit wordt overigens zo opgelegd in het personeelsstatuut (via de voorrangsgeregeling).

⁸⁰ Bron: Afdeling Begroting en Gegevensbeheer, departement Onderwijs.

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- het uurrooster van de leerkracht die al lesgeeft maar nog deeltijds ter beschikking staat, past niet in het uurrooster van de vacature;
Door de nieuwe regeling sinds 1 september 2005, waarbij deeltijdse opdrachten in scholen geclusterd moeten worden, zou het gemakkelijker moeten maken voor personeelsleden die onder dit stelsel werken om hun deeltijdse opdracht uit te breiden
- vakinhoudelijk: de bevoegdheden van de kandidaat corresponderen niet met de gevraagde lesopdracht;
- een onvolledige opdracht dicht bij huis geniet de voorkeur boven een volledige opdracht waarvoor een verre verplaatsing noodzakelijk is;
- het gebrek aan mobiliteit tussen netten en inrichtende machten/scholengemeenschappen;
- de mogelijkheid dat veel tijdelijke (jongere) personeelsleden er bewust voor kiezen om niet voltijds te gaan werken, wegens gezinsredenen of andere persoonlijke motieven;
- vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt zijn misschien niet voldoende transparant.

2.2.5. Instroom vanuit andere sectoren

Ook de groep van neveninstromers uit andere sectoren dan onderwijs maakt een beïnvloedende factor uit die niet over het hoofd gezien kan worden. Hiermee worden zowel de mensen bedoeld die een lerarenopleiding gevolgd hebben, maar niet naar het onderwijs doorgestroomd zijn, als mensen die geen leraar zijn van opleiding en elders werkten, maar dit wel willen worden en na het volgen van een GPB-cursus hiertoe gerechtigd zijn.

Het is een groep die mee het aanbod bepaalt, maar waarop we maar voor een deel zicht hebben, tenzij de mensen die een GPB-opleiding volgen. Over de leraren die voorheen geen job in het onderwijs hebben uitgeoefend, maar na een aantal jaren wel beslissen de overstap te doen, bestaan er geen cijfers.

2.3. Indicatoren van een tekort

2.3.1. Een ontoereikende reserve voor de interimis

Een tekort op de arbeidsmarkt ontstaat wanneer het aanbod niet langer volstaat om de vraag naar arbeidskrachten op te vangen.

De vraag naar personeel is onderhevig aan belangrijke schommelingen in de loop van het schooljaar. De arbeidsreserve moet groot genoeg zijn om aan de vraag te voldoen op elk ogenblik van het schooljaar: m.a.w. op elk tijdstip van het schooljaar moeten alle secundaire scholen kunnen rekenen op kwaliteitsvolle invalkrachten.

Om deze eerste indicator te berekenen maken wij een vergelijking tussen de noodzakelijke arbeidsreserve (het kader van de vervangingspool) en de reële arbeidsreserve (de invulling van de vervangingspool, aangevuld met het aantal VDAB-werkzoekenden) eind september. De “noodzakelijke” arbeidsreserve wordt berekend op basis van de gemiddelde vervangingsbehoefte.

2.3.1.1. De vervangingspool

De leerkrachten die waren opgenomen in de vervangingspool ontvingen vanaf hun aanstelling in de ankerschool een salaris tot het einde van het schooljaar, en dit ongeacht hun effectieve tewerkstelling in korte vervangingen. In de periodes dat ze geen afwezige leerkracht moesten vervangen, kregen ze andere pedagogische taken in hun ankerschool.

Structuur van de vervangingspool

De grootte van de pool werd in 2004-2005 vastgelegd op 2.696 plaatsen, verdeeld over 22 algemene vakken, 34 technische en praktische vakken en 15 vakken in het BuSO. Als werkingsgebied voor de pool was Vlaanderen (inclusief Brussel) opgedeeld in 44 zones.

Overzicht per vak

In onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van de verdeling van de plaatsen en de invulling ervan over de verschillende soorten vakken.

Algemene vakken

De knelpunten bij de algemene vakken om in vervanging te voorzien, zijn de volgende:

- katholieke godsdienst
- Nederlands
- Frans
- wiskunde

Tabel 77 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de algemene vakken SO in 2004-2005⁸¹

Vak (av)	Aanbod	Vraag	V-A	A/V
Aardrijkskunde	46,75	48,5	1,75	96%
Biologie	30,5	31	0,5	98%
Chemie	20,5	20,5	0	100%
Duits	6,5	6,5	0	100%
Economie	85	85	0	100%
Engels	103,55	106	2,45	98%
Frans	254,8	289	34,2	88%
Fysica	35	35	0	100%
Geschiedenis	73,5	73,5	0	100%
Godsdienst	65,7	152	86,3	43%
Informatica	47,75	48	0,25	99%
Klassieke Studiën	1	1	0	100%
Latijn	13	13	0	100%
Lichamelijke Opvoeding	179	179	0	100%
Muzikale Opvoeding	10,2	10,5	0,3	97%
Natuurwetenschappen	5	5	0	100%
Nederlands	376,8	428	51,2	88%
Niet-confessionele zedenleer	13,5	20,5	7	66%
Plastische Opvoeding	33,5	33,5	0	100%
Project algemene vakken	76,4	76,5	0,1	100%
Wetenschappelijk Werk	2,5	2,5	0	100%
Wiskunde	305,2	342	36,8	89%

Technische en praktische vakken

Voor de technische en praktijkvakken komt de grootste moeilijkheid om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen voor bij:

- algemene verpleegkunde
- mechanica

zij het in kleinere absolute aantallen.

Tabel 78 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de technische en praktijkvakken SO in 2004-2005⁸²

Technische en praktische vakken	Aanbod	Vraag	V-A	A/V
Algemene verpleegkunde	20,6	35,5	14,9	58%
Autotechniek	4,7	6	1,3	78%
Bakkerij	0,5	0,5	0	100%
Beeldende vorming	1,5	1,5	0	100%
Bio-esthetiek	1,5	1,5	0	100%
Bouw	6	6	0	100%
Carrosserie	0,5	1	0,5	50%
Dactylografie	1	1	0	100%
Dameskappen	14,5	15,5	1	94%
Elektriciteit	44,75	45,5	0,75	98%
Elektromechanica	/	/	/	

⁸¹ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

⁸² Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

Elektronica	1,55	2	0,45	78%
Grafische technieken	7,65	8	0,35	96%
Herenkappen	/	/	/	
Hotel	0,5	0,5	0	100%
Hout	31,9	39	7,1	82%
Huishoudkunde	47,1	52	4,9	91%
Kantoortechnieken	1,5	1,5	0	100%
Kleding	13	13	0	100%
Landbouw	1,5	1,5	0	100%
Lassen-constructie	3,5	3,5	0	100%
Maatschappelijke vorming	10,5	10,5	0	100%
Mechanica	68,3	78,5	10,2	87%
Nijverheidstechnieken	4	4	0	100%
Opvoedkunde	14,5	14,5	0	100%
Publiciteitstekenen	2,5	2,5	0	100%
Schilderen en decoratie	2,5	2,5	0	100%
Schrijnwerkerij	/	/	/	
Technologische opvoeding	75,55	82,5	6,95	92%
Tuinbouw	3	3	0	100%
Verkoop	0,5	0,5	0	100%
Verzorging	32,55	37,5	4,95	87%
Voeding	1	1	0	100%
Ziekenhuisverpleegkunde	11,6	16	4,4	73%

Vakken in het BuSO

In het BuSO stelt een toestand van tekorten zich minder. De vraag is er in absolute aantallen ook minder groot. Voor leraren hout is het iets moeilijker om voldoende vervangers te vinden.

Tabel 79 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor het buitengewoon secundair onderwijs in 2004-2005⁸³

BuSO	Aanbod	Vraag	V-A	A/V
Bgv agrarische technieken	2	2	0	100%
Bgv bouw	6	6,5	0,5	92%
Bgv gezinstechieken	6,5	6,5	0	100%
Bgv haartooi/schoonheidszorgen	2,5	2,5	0	100%
Bgv hout	5,6	12	6,4	47%
Bgv huishoudkunde	4	4	0	100%
Bgv metaal	12,5	13	0,5	96%
Bgv katholieke godsdienst	5,5	5,5	0	100%
Bgv nijverheidstechnieken	0,5	1,5	1	33%
Bgv schilderen en decoratie	1,5	1,5	0	100%
Bgv voeding	6	6	0	100%
Bgv - OV 2	19	19	0	100%
Niet-confessionele zedenleer	1	1	0	100%
Asv lichamelijke opvoeding (ov1, ov2,ov3)	8	8	0	100%
Asv algemene sociale vorming (ov1,ov2,ov3)	152	152	0	100%

⁸³ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

Overzicht per regio

Als we de invulling van de pool over de provincies vergelijken, valt voornamelijk het zwakke resultaat van Brussel op met een invullingsgraad van 69% (of een tekort van 31%).

De provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen zitten net onder het gemiddelde van 89%. En West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg kunnen vraag en aanbod meer dan voldoende op elkaar afstemmen.

Antwerpen

Voor de provincie Antwerpen is de situatie niet zo gelijklopend voor de verschillende zones als in de overige provincies. Wat duidelijk naar voren komt, is de grotere moeite in de regio rond Antwerpen stad en Kalmthout om vervangers te vinden. In de Kempen zijn er quasi geen tekorten in de pool.

Tabel 80 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de zones van de provincie Antwerpen⁸⁴

Provincie Antwerpen				
zone	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Antwerpen	328	278	50,2	15%
Boom	73,5	54	19,9	27%
Geel	102,5	102	0,2	0%
Kalmthout	62	43	18,9	30%
Lier	73	69	4	5%
Brasschaat	162,5	133	29,7	18%
Mechelen	176	165	10,8	6%
Mol	45,5	46	0	0%
Mortsel	64,5	52	12,2	19%
Turnhout	98,5	95	3,45	4%
Totaal	1186	1037	149	13%

Brussel

In Brussel blijft de toestand in positieve zin evolueren ten opzichte van een paar jaar geleden : het percentage ingevulde plaatsen in de nodige arbeidsreserve dat 2 jaar geleden slechts 27% was en vorig jaar verdubbelde naar 58%, bereikt intussen 69%.

Tabel 81 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor Brussel⁸⁵

Brussel	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Totaal	146,5	102	44,7	31%

⁸⁴ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

⁸⁵ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

Limburg

Voor Limburg is de situatie erg comfortabel. De provinciehoofdstad en Lommel uitgezonderd wordt de noodzakelijke reserve zelfs quasi volledig gehaald.

Tabel 82 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de zones van de provincie Limburg⁸⁶

Provincie Limburg				
zone	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Beringen	78,5	78,5	0	0%
Genk	75,5	75,5	0	0%
Hasselt	138,0	135,6	2,45	2%
Lommel	86,0	84,5	1,55	2%
Maasmechelen	73,0	73	0	0%
Sint-Truiden	59,5	59,5	0	0%
Tongeren	104,5	104,5	0	0%
Totaal	615	611	4	1%

Oost-Vlaanderen

Wat de zones voor de provincie Oost-Vlaanderen betreft, blijven de verhoudingen gelijk: Geraardsbergen, Ninove en Sint-Niklaas halen opnieuw de hoogste tekort-scores, maar toch is er een algemene daling ingezet.

Tabel 83 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de zones van de provincie Oost-Vlaanderen⁸⁷

Provincie Oost-Vlaanderen				
zone	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Aalst	86,5	81,6	4,9	6%
Deinze	65,0	58,5	6,5	10%
Dendermonde	55,0	50,5	4,5	8%
Eeklo	59,5	55,9	3,6	6%
Gent	255,0	247	8	3%
Geraardsbergen	21,0	16,3	4,7	22%
Lokeren	75,5	68,65	6,85	9%
Ninove	50,5	40,8	9,7	19%
Oudenaarde	54,5	50	4,5	8%
Sint-Niklaas	126,5	108	18,5	15%
Zottegem	37	35	2	5%
Totaal	886	812	74	8%

⁸⁶ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

⁸⁷ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

Vlaams-Brabant

In de provincie Vlaams-Brabant - Brussel niet inbegrepen - doen zich, net zoals vorig jaar twee uitersten voor : van een quasi volledige voorziening van de noodzakelijke arbeidsreserve naar tekorten tussen 32% en 46% in Halle, Vilvoorde en Dilbeek

Tabel 84 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de zones van de provincie Vlaams-Brabant⁸⁸

Provincie Vlaams-Brabant				
zone	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Aarschot	54	54	0	0%
Dilbeek	119,5	81	38,1	32%
Diest	50	49	1,05	2%
Halle	88,5	48	40,3	46%
Leuven	119	118	1,2	1%
Tienen	46	46	0,5	1%
Vilvoorde	103	65	38,3	37%
Totaal	580	461	119	21%

West-Vlaanderen⁸⁹

Voor de provincie West-Vlaanderen is er een redelijk gelijklopende invulling in de verschillende zones. Enkel Veurne en Waregem vallen in negatieve zin uit de toon.

Tabel 85 – Vraag en aanbod in de vervangingspool voor de zones van de provincie West-Vlaanderen⁸⁹

Provincie West-Vlaanderen				
zone	vraag	aanbod	V-A	%-tekort
Brugge	212	199	13	6%
Ieper	50,5	46,2	4,3	9%
Kortrijk	144,5	135,95	8,55	6%
Oostende	86,5	81,6	4,9	6%
Roeselare	86,5	82	4,5	5%
Torhout	57	52,5	4,5	8%
Veurne	52	45,2	6,8	13%
Waregem	48,5	42,95	5,55	11%
Totaal	738	685	52	7%

⁸⁸ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

⁸⁹ Bron : VDAB, gegevens van oktober 2004.

2.3.1.2. Overwerk (en bijbetrekking)

Als in de vervangingspool geen geschikte vervanger wordt gevonden, kan een personeelslid worden belast met overwerk of een bijbetrekking uitoefenen. Dit houdt in dat de leerkracht bovenop zijn voltijdse opdracht extra lesuren presteert. Sinds 1 september 2000 wordt dit overwerk/bijbetrekking beter bezoldigd.

Tabel 86⁹⁰ – Aantal bft in overwerk/bijbetrekking

extra vraag in bft	15/nov		15/jan		15/mrt	
	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO
2000	31	0	34	0	44	0
2001	118	5	141	5	186	7
2002	123	10	104	6	122	5
2003	42	1	50	1	63	2
2004	65	1	80	1	103	4

Uit de tabel blijkt dat het overwerk/bijbetrekking in schooljaar 2001-2002 heel sterk is toegenomen in het gewoon secundair onderwijs. Deze trend neemt echter af in de schooljaren 2002-2003 en 2003-2004, maar kent opnieuw een toename in het voorbije schooljaar.

2.3.1.3 Herindiensttreding

Naast de vervangingspool en het overwerk/bijbetrekking creëerde het decreet op het lerarenambt een derde maatregel: personeelsleden met verlof, terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen of met pensioen kunnen binnen bepaalde cumulatiebeperkingen een tijdelijke opdracht opnemen om de school uit de nood te helpen.

Tabel 87⁹¹ – Aantal herindiensttreders - in bft

extra vraag in bft	15/nov		15/jan		15/mrt	
	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO	gewoon SO	BuSO
2000	7	1	13	0	20	0
2001	4	0	12	0	20	0
2002	6	0	12	1	9	0
2003	2	0	4	0	6	0
2004	2	0	2	0	7	0

Van deze maatregel wordt niet vaak gebruik gemaakt. Dit lijkt logisch: wie ervoor opteert om (al dan niet gedeeltelijk) uit het onderwijs te stappen, zal niet snel geneigd zijn terug te keren.

⁹⁰ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

⁹¹ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

2.3.2. Anders gekwalificeerde leerkrachten

Als de reserve ontoereikend is, kunnen scholen niet anders dan een beroep doen op leerkrachten die al in het onderwijs (onvolledig of volledig) aan de slag zijn, of werven zij personeelsleden aan die niet beschikken over het gepaste bekwaamheidsbewijs.

Deze indicator geeft aan in welke mate scholen een beroep moeten doen op leerkrachten die slechts beschikken over een “ander” bekwaamheidsbewijs. De aanstelling van leerkrachten met een “ander” bekwaamheidsbewijs kan in de regel maar als er een vastgesteld tekort is aan leerkrachten die over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken.

Belangrijk voor het secundair onderwijs is de opsplitsing naar vakken. In 2.3.2.3. worden verschillende regio's met elkaar vergeleken.

2.3.2.1. Evolutie van de voorbije schooljaren

Uit tabel 80 blijkt dat het aanwerven van leerkrachten die niet over een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs beschikken, niet langer een uitzonderingsmaatregel is voor scholen. Liefst 13% van alle tijdelijken die in het begin van elk schooljaar worden tewerkgesteld – zowel in vacante betrekkingen als in vervangingen - onderwezen een vak waarvoor zij slechts in het bezit waren van een “ander” bekwaamheidsbewijs.

Dit geeft indicaties dat scholen bij de start van het schooljaar al moeilijkheden ondervinden om gekwalificeerde leerkrachten te vinden. Alleszins blijkt dat zij het wervingsbeleid van september onmogelijk nog kunnen volhouden in de loop van het schooljaar: van de leerkrachten die in maart 2005 een interim uitoefenden, was niet minder dan 17% in het bezit van een ander bekwaamheidsbewijs.

Over de schooljaren 1998-1999 en 1999-2000 is hier geen markante evolutie in te onderkennen. Het schooljaar 2000-2001 is daarentegen gestart met een relatief hoger aantal leerkrachten met de kwalificatie “andere” in vacante en interimbetrekkingen, een trend die aangehouden werd tot in het huidige schooljaar 2004-2005.

Tabel 88⁹² – Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs: overzicht van de voorbije schooljaren

Bekwaamheids - bewijs	tijdelijk vacante uren			interimuren		
	vereist	voldoende	andere	vereist	voldoende	andere
1.9.1998	67%	23%	10%	71%	19%	10%
15.3.1999				65%	19%	16%
1.9.1999	67%	23%	10%	69%	20%	11%
15.3.2000				65%	19%	16%
1.9.2000	63%	24%	12%	66%	20%	13%
15.3.2001	60%	24%	16%	63%	20%	17%
1.9.2001	63%	25%	12%	67%	20%	13%
15.3.2002	61%	23%	16%	62%	20%	18%
1.9.2002	62%	26%	12%	65%	20%	14%
15.3.2003	59%	25%	16%	61%	21%	18%
1.9.2003	60%	28%	11%	64%	21%	15%
15.3.2004	58%	26%	16%	60%	22%	18%
1.9.2004	60%	29%	11%	64%	22%	14%
15.3.2005	59%	27%	14%	60%	23%	17%

2.3.2.2. Per vak of specialiteit

Onderstaande tabel geeft, per vak, een overzicht van de verhouding tussen de bekwaamheidsrubricering “vereist, voldoende geacht of andere”, voor de interimaanstellingen tussen 2000 en 2005.

De aanstellingen van leerkrachten met een “ander” bekwaamheidsbewijs kunnen een *indicatie* van een tekort aan leerkrachten betekenen, maar dit is niet noodzakelijk zo. Immers, als het bekwaamheidsbewijs van een personeelslid getypeerd wordt als een “ander” bekwaamheidsbewijs, betekent dit dat hij of zij niet in het bezit is van een pedagogisch basisdiploma, óf dat het diploma waarover hij/zij beschikt te laag is (bijvoorbeeld HOKT waar een HOLT vereist is). In het eerste geval is het mogelijk dat een leerkracht (bijvoorbeeld een licentiaat zonder aggregatie) ingeschreven is in een opleiding om een pedagogisch getuigschrift te behalen: in dat geval is er niet echt sprake van een “aanwerving wegens tekorten”.

Uit de tabel blijkt dat de aanstelling met een “ander” bekwaamheidsbewijs globaal voor alle vakken lichtjes dalende is in het voorbije schooljaar. Dit wordt voornamelijk gecompenseerd door een toename van het aantal aanstellingen met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs. Wat op zijn beurt kan aangeven dat scholen bij het zoeken naar vervangers voor een bepaald vak eerder wensen beroep te doen op leerkrachten met een andere specialiteit dan de vacature, maar met leservaring in tegenstelling tot leraren die nog in opleiding zijn.

Wat alleszins opvalt is het feit dat het aantal interimleerkrachten met een vereist bekwaamheidsbewijs laag is in de 3de graad, de graad waarin de vakinhouden het meest diepgaand en gespecialiseerd zijn. Dit wijst op een tekort aan licentiaten.

⁹² Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

Tabel 89⁹³ – Aanstelling met bekwaamheidsbewijs “andere” in interim-uren in het secundair onderwijs, volgens vak – schooljaren 2000-2001, 2001-2002, 2002-2003, 2003-2004, 2004-2005⁹⁴

Aanstelling met bekwaamheidsbewijs AND op 15 maart	BHB	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
		Interim uren	Aantal bft's	Interim uren	Aantal bft's	Interim uren	Aantal bft's	Interim uren	Aantal bft's	Interim uren	Aantal bft's	Interim uren	Aantal bft's
Alle vakken	VE	65%		63%		62%		60%		64%		51%	
	VO	19%		20%		20%		20%		18%		32%	
	AND	16%	516	17%	1.436	18%	1.502	20%	948	18%	832	16%	740
Wiskunde	VE	70%		65%		64%		62%		59%		57%	
	VO	20%		22%		21%		22%		23%		26%	
	AND	10%	61	13%	90	15%	105	16%	119	17%	126	17%	123
Frans	VE	79%		75%		73%		73%		73%		70%	
	VO	11%		10%		10%		12%		14%		16%	
	AND	10%	64	15%	94	17%	107	15%	96	13%	87	13%	93
Nederlands	VE	72%		72%		71%		70%		70%		70%	
	VO	19%		17%		16%		16%		17%		18%	
	AND	9%	70	11%	90	13%	112	19%	130	13%	118	12%	106
Engels	VE	71%		79%		75%		72%		72%		72%	
	VO	18%		11%		10%		12%		13%		16%	
	AND	10%	33	10%	34	15%	53	15%	57	14%	56	12%	45
Electriciteit, elektromechanica, mechanica	VE	44%		42%		43%		41%		44%		47%	
	VO	15%		20%		21%		20%		22%		23%	
	AND	42%	83	38%	180	35%	170	39%	103	34%	165	30%	141
Hout en Bouw	VE	19%		19%		24%		20%		28%		25%	
	VO	33%		43%		40%		48%		39%		39%	
	AND	47%	83	39%	70	36%	63	32%	51	33%	71	36%	70
Informatica	VE	2%		9%		16%		26%		34%		38%	
	VO	89%		78%		72%		54%		51%		49%	
	AND	9%	6	14%	11	13%	11	20%	18	15%	15	14%	13
Duits	VE	52%		63%		61%		61%		63%		54%	
	VO	28%		18%		20%		18%		16%		21%	
	AND	20%	14	19%	13	19%	14	21%	14	21%	14	25%	16
Latijn en Grieks	VE	88%		86%		88%		88%		88%		76%	
	VO	2%		3%		3%		2%		2%		8%	
	AND	10%	11	10%	13	10%	10	10%	11	9%	12	16%	19
Economie	VE	80%		81%		79%		73%		80%		83%	
	VO	11%		6%		8%		6%		7%		8%	
	AND	9%	8	12%	12	13%	14	21%	24	13%	13	9%	8
Godsdienst	VE	84%		82%		79%		80%		74%		74%	
	VO	2%		2%		5%		3%		3%		3%	
	AND	15%	54	16%	65	16%	68	17%	73	23%	101	23%	101
Aardrijkskunde	VE	72%		66%		65%		64%		64%		64%	
	VO	20%		18%		19%		20%		21%		21%	
	AND	8%	14	16%	32	16%	33	16%	35	14%	33	15%	34
Chemie	VE	59%		54%		60%		54%		56%		62%	
	VO	20%		25%		22%		22%		23%		26%	
	AND	21%	15	21%	15	18%	15	25%	24	21%	21	13%	12

⁹³ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

⁹⁴ Deze cijfers zijn afkomstig uit het elektronisch personeelsdossier, en slaan op alle prestatie-uren die ad interim worden uitgeoefend. Om het aantal bft's te berekenen worden de uren gedeeld door 22.

Tabel 90⁹⁵ – Aanstelling met bekwaamheidsbewijs “andere” in interim -uren in het secundair onderwijs, volgens vak en per graad – schooljaar 2004-2005⁹⁶

15/3/05	BHB	graad 1	%	graad 2	%	graad 3	%
Alle vakken	VE	989	78%	1084	62%	626	52%
	VO	127	10%	360	21%	289	24%
	AND	159	12%	309	18%	289	24%
Wiskunde	VE	220	80%	131	51%	55	31%
	VO	28	10%	79	31%	77	43%
	AND	28	10%	49	19%	47	26%
Frans	VE	186	77%	195	70%	113	62%
	VO	16	7%	52	19%	46	25%
	AND	41	17%	31	11%	24	13%
Nederlands	VE	275	79%	240	68%	118	58%
	VO	45	13%	69	20%	50	25%
	AND	27	8%	43	12%	36	18%
Engels	VE	50	86%	132	73%	90	64%
	VO	4	7%	28	15%	29	21%
	AND	4	7%	22	12%	21	15%
Electriciteit, elektromechanica, mechanica	VE	28	60%	104	41%	90	52%
	VO	7	15%	68	27%	29	17%
	AND	12	26%	80	32%	54	31%
Hout en Bouw	VE	9	39%	21	24%	17	20%
	VO	7	30%	32	37%	35	40%
	AND	7	30%	33	38%	35	40%
Informatica	VE	/	/	37	41%	1	17%
	VO	/	/	42	46%	4	67%
	AND	/	/	12	13%	1	17%
Duits	VE	/	/	10	59%	24	51%
	VO	/	/	4	24%	10	21%
	AND	/	/	3	18%	13	28%
Latijn en Grieks	VE	39	83%	37	71%	16	76%
	VO	2	4%	7	13%	1	
	AND	6	13%	8	15%	5	24%
Economie	VE	5	71%	45	85%	22	85%
	VO	1	14%	4	8%	1	4%
	AND	1	14%	4	8%	3	12%
Godsdienst	VE	110	79%	126	78%	86	63%
	VO	5	4%	5	3%	2	1%
	AND	24	17%	30	19%	48	35%
Aardrijkskunde	VE	67	76%	53	68%	19	35%
	VO	12	14%	16	21%	19	35%
	AND	9	10%	9	12%	16	30%
Chemie	VE	/	/	43	60%	17	68%
	VO	/	/	21	29%	4	16%
	AND	/	/	8	11%	4	16%

⁹⁵ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

⁹⁶ Deze cijfers zijn afkomstig uit het elektronisch personeelsdossier, en slaan op alle prestatie-uren die ad interim worden uitgeoefend. Om het aantal bft's te berekenen worden de uren gedeeld door 22.

2.3.2.3. Volgens regio

In dit onderdeel maken wij een regionale vergelijking van deze indicator, waarbij de toestand in verschillende stedelijke gebieden en meer landelijke regio's tegenover elkaar worden afgezet. Dit moet toelaten een duidelijker zicht te krijgen op de specifieke wervingsproblemen in de stedelijke agglomeraties.

Zo blijkt dat de stedelijke gebieden Brussel en Antwerpen de grootste moeite hebben om gekwalificeerde vervangers te vinden. Limburg en vooral Gent scoren het best en blijven samen met Vlaams-Brabant onder het Vlaamse gemiddelde (17,30%).

Tabel 91⁹⁷ - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs
– overzicht per regio (interimuren op 15 maart)

15.3.2000	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
Vereist	65,09%	59,96%	62,73%	67,92%	62,38%	66,09%
Voldoende	19,41%	21,69%	18,66%	21,70%	22,94%	19,89%
Andere	15,51%	18,65%	18,61%	10,38%	14,68%	14,02%

15.3.2001	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	61,39%	54,97%	56,79%	60,88%	62,11%	62,71%
voldoende	21,91%	24,44%	20,44%	22,09%	23,17%	20,77%
andere	16,70%	20,59%	22,78%	17,04%	14,72%	16,52%

15.3.2002	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	62,11%	54,92%	55,37%	60,51%	63,39%	63,32%
voldoende	20,32%	23,55%	18,27%	20,83%	22,04%	18,32%
andere	17,57%	21,53%	26,37%	18,66%	14,57%	18,36%

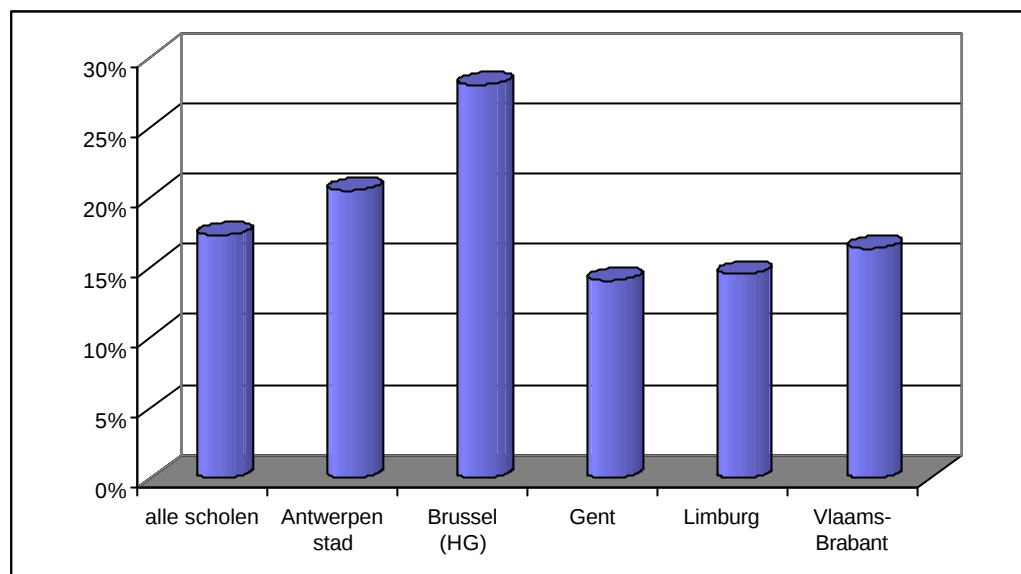
15.3.2003	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	60,48%	54,06%	52,66%	63,92%	62,90%	60,43%
voldoende	21,12%	22,42%	20,12%	19,99%	21,96%	20,65%
andere	18,40%	23,52%	27,22%	16,09%	15,15%	18,92%

15.3.2004	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	60,38%	55,78%	52,53%	60,97%	65,21%	61,28%
voldoende	21,90%	23,04%	19,55%	21,52%	21,99%	21,10%
andere	17,72%	21,18%	27,91%	17,50%	12,81%	17,62%

15.3.2005	alle scholen	Antwerpen stad	Brussel (HG)	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	59,60%	55,33%	47,90%	61,82%	63,17%	61,64%
voldoende	23,10%	24,18%	24,08%	24,10%	22,29%	22,00%
andere	17,30%	20,49%	28,02%	14,08%	14,54%	16,37%

⁹⁷ Bron: Afdeling Beleidsvoorbereiding Personeel Secundair Onderwijs, departement Onderwijs

Figuur 48: aanstelling met ander bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs volgens regio

2.4. Conclusie

Bepaling van het huidige tekort (2004)

Algemeen

We proberen een indicatie van het tekort te verkrijgen op basis van de vergelijking van de minimaal noodzakelijke reserve (het kader van de vervangingspool) en de reële arbeidsreserve (de invulling van de vervangingspool). Dit is immers het enige instrument waar we kwantitatieve gegevens over hebben. Voor niet-ingevulde vacante betrekkingen en niet-ingevulde vervangingen door invalleerkrachten die geen lid zijn van de vervangingspool kennen we geen cijfers.

Concreet waren er bij de start van het schooljaar 2004-2005 2.696 plaatsen in te vullen in de pool, waarvan er 2.409 effectief ingevuld waren in de maand oktober. Dit staat voor een invullingspercentage van 89,3 %.

In het secundair onderwijs is het wel belangrijk de vraag-aanbod-relatie per vak of specialiteit te benaderen.

Een vakgebonden benadering maakt duidelijk of er bepaalde vakken zijn waarvoor het moeilijk is de nodige vervangers te vinden. De vakken die vorig jaar als knelpuntvakken naar voren kwamen, katholieke godsdienst en Nederlands, zijn volgens goede gewoonte opnieuw van de partij. Dit schooljaar vergezeld van enkele oude bekenden, namelijk wiskunde en Frans.

Het totale tekort werd berekend op **287** bft's. Dit is een lichte stijging ten opzichte van de 167 bft's van 2003-2004.

Om de samenstelling van het tekort zo duidelijk mogelijk in beeld te brengen, maken we een indeling in 1ste, 2de en 3de graad voor enerzijds de algemene vakken en anderzijds de technische en praktische vakken.

Volgens graad en vak

In onderstaande tabel wordt becijferd hoe dit aantal respectievelijk over de verschillende graden en de verschillende soorten vakken is verdeeld.

Tabel 92 - Verdeling van het lerarentekort over de verschillende soorten vakken in het gewoon SO enerzijds en in het BuSO anderzijds.

Lerarentekort SO 2003-2004	av	tv/pv	BuSo	Totaal
bft	221	58	8	287
%	77%	20%	3%	100%

Het zwaartepunt ligt duidelijk bij de algemene vakken.

BuSO

In het buitengewoon secundair onderwijs komen uit de gegevens van de vervangingspool geen tekorten naar voren.

Omwille van het enorme belang van het differentiëren naar vakken wanneer in het secundair onderwijs over tekorten gesproken wordt, maken we ook een overzicht van de toestand van de knelpuntvakken en hun aandeel in het tekort.

Tabel 93 - Het aandeel van de knelpuntvakken av in het tekort in de vervangingspool

av	vraag (absoluut)	verhouding tot het totale tekort
katholieke godsdienst	86	39%
Nederlands	51	23%
Frans	34	15%
wiskunde	37	17%

Zowel absoluut gezien als in verhouding tot de vraag is katholieke godsdienst koploper van het tekort aan het aanbod van leraren om in vervangingen te voorzien.

Tabel 94 - Het aandeel van de knelpuntvak tv/pv in het tekort in de vervangingspool

tv/pv	vraag (absoluut)	verhouding tot het totale tekort
algemene verpleegkunde	15	26%
mechanica	10	18%

Alhoewel algemene verpleegkunde en mechanica binnen de vergelijking vraag en aanbod voor het vak zelf het slechtst scoren, is het tekort in absolute aantallen uitgedrukt niet erg groot.

Volgens regio

Naast de differentiëring naar vakken, zijn er ook de regionale verschillen. Vooral grootstedelijke gebieden kampen met een uitgesproken problematiek in deze materie. Niet alleen is de pool daar leger dan elders en is dus het vinden van leraren al een groter probleem, maar de scholen bevolkt houden lijkt op deze plaatsen nog altijd moeilijker dan elders. Deze vaststellingen zijn voor Brussel geanalyseerd in het rapport, maar vermoedelijk geldt hetzelfde voor andere grootsteden en voor de Brusselse rand.

Dergelijke specifieke situatie noopt dan ook tot een lokale aanpak. Uiteraard spelen factoren buiten onderwijs mee als oorzaken en is een samenwerking met andere sectoren nodig om de stadsvlucht uit grootsteden als Brussel tegen te gaan.

De initiatieven van de Vlaamse Gemeenschapscommissie rond enerzijds lesgeven in Brussel en anderzijds wonen in Brussel hebben wellicht effect gehad gezien de verbetering van de situatie.

Tijdelijke oplossingen

De scholen vangen het resterende tekort op verschillende manieren op. In de mate van het mogelijke worden de zittende leerkrachten maximaal ingezet, bijvoorbeeld door het samen zetten van grotere groepen leerlingen; door de leerkrachten bezoldigd overwerk of in bijbetrekking te laten presteren. Eventueel worden zelfs leerkrachten die in een of ander verlofstelsel zitten tijdelijk terug in dienst genomen, hoewel dit niet vaak voorkomt.

Bij aanwervingen zijn de scholen verplicht om een beroep te doen op (voorlopig) anders gekwalificeerde leerkrachten. Een tekort wordt dan ook weerspiegeld in het aantal wervingen van leerkrachten die slechts beschikken over een 'ander' bekwaamheidsbewijs. Zo blijkt dat scholen, als de nood aan vervangingen het hoogst is, genoodzaakt zijn om tot 15,7% van de vervangingen te laten invullen door leerkrachten die (nog) niet gekwalificeerd zijn. Voor de vervanging van leraars technische en praktische vakken, wordt zelfs in 33,5% van de gevallen een beroep gedaan op leerkrachten met een 'ander' bekwaamheidsbewijs.

Merk op dat er niet altijd een direct verband bestaat tussen de 'kwalificatie' en de 'kwaliteit' van de leerkracht. Personeelsleden die hun pedagogische opleiding nog niet voltooid hebben, bezitten een 'ander' bekwaamheidsbewijs. De aanstelling van deze personeelsleden wijst niet noodzakelijk op een 'tekort' aan leerkrachten maar kan een bewuste keuze zijn van de school. Het is daarentegen mogelijk dat de scholen bij een tekort vaker dan zij zouden willen een beroep doen op personeelsleden met een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs (de leraar geeft les in een andere specialiteit dan zijn eigen vak). De personeelsleden bezitten theoretisch wel het nodige kwalificatieniveau, maar misschien niet de nodige vakinhoudelijke kennis om les te geven.

Toekomstperspectieven

In het eerste deel van dit hoofdstuk werd de vraag naar leraren in het secundair onderwijs voor de volgende jaren (van 2005 tot en met 2008) in kaart gebracht. Door het stijgende leerlingenaantal en de uitstroom omwille van de vergrijzing zullen tijdens deze periode 6.275 vacante betrekkingen moeten worden ingevuld.

Het aanbod zal in de tijdsspanne 2005-2008 de arbeidsreserve doen groeien. Concreet zullen er 10.913 nieuwe leerkrachten mogelijk beschikbaar zijn voor het secundair onderwijs, terwijl er een vraag is van 6.562 (6.275 nieuwe betrekkingen + 287 niet ingevulde plaatsen in de vervangingspool).

Bij deze prognose moeten de volgende kanttekeningen worden geplaatst:

- Er is rekening gehouden met de huidige doorstromingspercentages van de lerarenopleiding naar het onderwijs en met de uitstroom uit het onderwijs. De doorstroming én de uitstroom is wellicht zeer conjunctuurgevoelig en aan schommelingen onderhevig.
- Voor de lerarenopleiding GVSO groep 2 en de GPB-opleiding gaan wij uit van de hypothese dat de jaarlijkse instroom op de arbeidsmarkt gedurende bovengenoemde tijdsspanne constant blijft. Dit omwille van technische redenen : immers de inschrijvingscijfers laten ons voor deze groep maar toe 1 jaar verder te voorspellen. Een echte prognose is dus niet gemaakt: het aantal afgestudeerden van 2002 is als norm genomen. Niettemin blijft het aantal inschrijvingen in beide lerarenopleidingen in stijgende lijn verlopen, dus vermoedelijk zullen de werkelijke cijfers van gediplomeerden hoger liggen.
- Het aantal afgestudeerden van de GPB-opleiding moet gerelativeerd worden, in die zin dat heel wat van deze studenten al daadwerkelijk lesgeven en dus niet als nieuwe instroom mogen worden beschouwd. Niettemin biedt deze groep zich ieder jaar aan het onderwijs aan (als onmiddellijk lesgever zonder pedagogische opleiding), zodat ze als potentiële leerkrachten kunnen worden beschouwd.
- Doordat de gemiddelde opdracht van een tijdelijk personeelslid slechts 68% van een voltijdse opdracht bedraagt, is het meetbaar overschot minder groot dan het reële overschot.
- Over neveninstromers zijn geen cijfers beschikbaar.

We kunnen dus besluiten dat het huidige tekort in het secundair onderwijs op macrovlak de komende jaren kan omgebogen worden tot een **overschot** van **4.351** bft's. Doordat we niet beschikken over cijfers die gedifferentieerd zijn naar vak en regio, willen we erop wijzen dat een globaal overschot niet noodzakelijk betekent dat een tekort voor elk vak en elke regio opgelost zal zijn.